

**LATVIJAS NACIONĀLĀ REFORMU PROGRAMMA
„EIROPA 2020” STRATĒGIJAS ĪSTENOŠANAI**

PROGRESA ZIŅOJUMS

**RĪGA
2016.gada aprīlis**

SATURA RĀDĪTĀJS

SAĪSINĀJUMI, MĒRVIENĪBAS UN NOSACĪTIE APZĪMĒJUMI.....	3
IEVADS.....	5
1. VIDĒJA TERMIŅA MAKROEKONOMISKAIS SCENĀRIJS.....	6
2. ES PADOMES REKOMENDĀCIJU IZPILDE.....	9
2.1. VIDĒJA TERMIŅA BUDŽETA MĒRĶIS	9
2.2. IZGLĪTĪBA, APMĀCĪBA, PĒTNIECĪBA UN INOVĀCIJAS	9
2.3. SOCIĀLĀS AIZSARDZĪBAS POLITIKA UN VESELĪBAS APRŪPES SISTĒMA.....	11
2.4. TIESLIETU SISTĒMAS UN VALSTS PĀRVALDES REFORMAS	14
3. POLITIKAS VIRZIENI.....	21
3.1. FINANŠU STABILITĀTE.....	21
3.1.1. <i>Ilgspējīga budžeta veidošana.....</i>	<i>21</i>
3.1.2. <i>Banku sektora stabilitātes nodrošināšana .....</i>	<i>22</i>
3.2. KONKURĒTSPĒJAS VEICINĀŠANA	25
3.2.1. <i>Uzņēmējdarbības vide un valsts pārvaldes modernizācija.....</i>	<i>25</i>
3.2.2. <i>Produktīvo investīciju un eksporta veicināšana .....</i>	<i>30</i>
3.2.3. <i>Inovācijas, pētniecība un attīstība.....</i>	<i>35</i>
3.2.4. <i>Informācijas un komunikācijas tehnoloģijas .....</i>	<i>39</i>
3.2.5. <i>Transporta un vides infrastruktūra.....</i>	<i>42</i>
3.3. NODARBINĀTĪBA	44
3.4. IZGLĪTĪBA.....	49
3.4.1. <i>Pirmskolas izglītība.....</i>	<i>49</i>
3.4.2. <i>Vispārējā izglītība.....</i>	<i>50</i>
3.4.3. <i>Profesionālā vidējā izglītība.....</i>	<i>53</i>
3.4.4. <i>Augstākā izglītība .....</i>	<i>55</i>
3.4.5. <i>Mūžizglītība .....</i>	<i>59</i>
3.5. CĪŅA AR NABADZĪBU, DEMOGRĀFIJAS IZAIČINĀJUMI UN VESELĪBAS AIZSARDZĪBA	60
3.5.1. <i>Nabadzības līmeņa mazināšana.....</i>	<i>60</i>
3.5.2. <i>Demogrāfijas izaicinājumi un veselības aizsardzība.....</i>	<i>64</i>
3.6. ENERĢĒTIKA UN KLIMATA PĀRMAIŅAS	66
3.6.1. <i>Enerģijas tirgus un infrastruktūra .....</i>	<i>66</i>
3.6.2. <i>Energoefektivitātes veicināšana.....</i>	<i>67</i>
3.6.3. <i>Atjaunojamās enerģijas īpatsvara palielināšana.....</i>	<i>70</i>
3.6.4. <i>Siltumnīcefekta gāzu emisiju samazināšana .....</i>	<i>72</i>
4. STRUKTŪRFONDU IZMANTOŠANA	76

SAĪSINĀJUMI, MĒRVENĪBAS UN NOSACĪTIE APZĪMĒJUMI

ADTP	aktīvie darba tirgus politikas pasākumi	ESFRI	Eiropas pētniecības infrastruktūru stratēģiskais forums (<i>European Strategy Forum for Research Infrastructures</i>)
AE	atjaunojamā enerģija		
AER	atjaunojamie energoresursi	ESG	Eiropas standartu un vadlīniju kvalitātes nodrošināšana augstākajā izglītībā
AES	Atomelektrostacija	ETL	elektrotransportlīdzeklis
AFI	Attīstības finanšu institūcija	ETS	Emisijas kvotu tirdzniecības sistēma
AIC	Akadēmiskās informācijas centrs	EUR	<i>euro</i> , ES vienotā valūta
AM	Aizsardzības ministrija	EZF	Eiropas Zivsaimniecības fonds (2007.-2013.g.)
ANO	Apvienoto Nāciju organizācija	FDL	Fiskālās disciplīnas likums
AS	akciju sabiedrība	FEI	Fizikālās enerģētikas institūts
ĀM	Ārlietu ministrija	FKTK	Finanšu un kapitāla tirgus komisija
ĀTI	ārvalstu tiešās investīcijas	FM	Finanšu ministrija
BEF	Baltijas Vides forums (<i>Baltic Environmental Forum</i>)	GWh	gigavattstunda
BEMIP	Baltijas enerģijas tirgu starpsavienojumu plāns	IAP	<i>Izglītības attīstības pamatnostādnes 2014.-2020.gadam</i>
BIF	Baltijas Inovāciju fonds	IIN	iedzīvotāju ienākuma nodoklis
CBCR	pārskati par katru valsti (<i>Country-by-Country-Reporting</i>)	IKNL	Interesu konflikta novēršanas likums
CEF	Eiropas infrastruktūras savienošanas instruments (<i>Connecting Europe Facility</i>)	IKP	iekšzemes kopprodukts
CERT.LV	Informācijas tehnoloģiju drošības incidentu novēršanas institūcija	IKT	informācijas un komunikācijas tehnoloģijas
CO ₂	oglekļa dioksīds	IKVD	Izglītības kvalitātes valsts dienests
CSP	Centrālā statistikas pārvalde	ISAP	<i>Informācijas sabiedrības attīstības pamatnostādnes 2014.-2020.gadam</i>
CV	curriculum vitae	IT	informācijas tehnoloģijas
DRG	ar diagnozēm saistītu grupu apmaksas modelis (<i>Diagnosis related groups</i>)	IZM	Izglītības un zinātnes ministrija
DVB	darba vidē balsfītas mācības	JNI	Jauniešu nodarbinātības iniciatīva
ECVET	Eiropas kredītpunktu sistēma profesionālajā izglītībā	JSPA	Jaunatnes starptautisko programmu aģentūra
EDS	Elektroniskās deklarēšanas sistēma	KF	Kohēzijas fonds
EEZ	Eiropas Ekonomiskā zona	km	kilometrs
eID	elektroniskā identifikācija	KM	Kultūras ministrija
EISI	Eiropas infrastruktūras savienošanas instrumenta	KNAB	Korupcijas novēršanas un apkarošanas birojs
EJZF	Eiropas Jūrlietu un zivsaimniecības fonds (2014.-2020.g.)	KPFI	Klimata pārmaiņu finanšu instruments
EK	Eiropas Komisija	kWh	kilovatstunda
EKI	Eiropas kvalifikāciju ietvarstruktūra	LBAS	Latvijas Brīvo Arodbiedrību Savienība
ELFLA	Eiropas Lauksaimniecības fonds lauku attīstībai	LDDK	Latvijas Darba devēju konfederācija
EM	Ekonomikas ministrija	LIAA	Latvijas Investīciju un attīstības aģentūra
EQAR	Eiropas augstākās izglītības kvalitātes nodrošināšanas reģistrs	LKI	Latvijas kvalifikācijas ietvarstruktūra
EQAVET	Eiropas kvalitātes nodrošināšanas pamatprincipi infrastruktūras izveidošanai profesionālajai izglītībai un apmācībām	LM	Labklājības ministrija
ERAF	Eiropas Reģionālās attīstības fonds	LPR	Latgales plānošanas reģions
ES	Eiropas Savienība	LTRK	Latvijas Tirdzniecības un rūpniecības kamera
ESF	Eiropas Sociālais fonds	Mbps	megabits sekundē
		MK	Ministru kabinets
		MKK	Ministru kabineta komiteja
		Mt	megatonna
		Mtoe	megatonna naftas ekvivalenta
		MVK	mazie un vidējie komersanti
		MVU	mazie un vidējie uzņēmumi
		MW	megavats

n.m ³	normālkubikmetrs	STEM	zinātne, tehnoloģijas, inženierzinātnes un matemātika (<i>science, technology, engineering and mathematics</i>)
NEET	jaunieši, kas nav iesaistīti izglītībā, apmācībā vai nodarbinātībā	TAP	Tiesiskās aizsardzības process
NEP	nozaru ekspertu padome	TEN-T	trans-Eiropas transporta tīkls
NRP	Nacionālā reformu programma	TM	Tieslietu ministrija
NVA	Nodarbinātības valsts aģentūra	UIN	uzņēmumu ienākuma nodoklis
NVO	nevalstiskās organizācijas	UR	Uzņēmumu reģistrs
OECD	Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācija	USD	Amerikas Savienoto Valstu dolārs
P&A	pētniecība un attīstība	VARAM	Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija
PB	Pasaules Banka	VAS	valsts akciju sabiedrība
PIKC	Profesionālās izglītības kompetences centrs	VB	valsts budžets
PJ	petadžouls	VIAA	Valsts izglītības attīstības aģentūra
PKC	Pārresoru koordinācijas centrs	VID	Valsts ieņēmumu dienests
PVN	pievienotās vērtības nodoklis	VK	Valsts kanceleja
PZDG	potenciāli zaudētie dzīves gadi	VM	Veselības ministrija
SAM	specifiskā atbalsta mērķis	VNPC	valsts nozīmes pētniecības centri
SEG	siltumnīcefekta gāzes	VTM	vidēja termiņa budžeta mērķis
SIA	sabiedrība ar ierobežotu atbildību	ZM	Zemkopības ministrija
SKLOIS	Starptautiskās kravu loģistikas un ostu informācijas sistēma	ZTAI	<i>Zinātnes, tehnoloģijas attīstības un inovācijas pamatnostādnes 2014.-2020.gadam</i>
SM	Satiksmes ministrija		

IEVADS

Latvija ir sagatavojusi piekto *Progresā ziņojumu par Latvijas nacionālās reformu programmas „Eiropa 2020” stratēģijas kontekstā īstenošanu*¹ (turpmāk – Progresā ziņojums par Latvijas NRP īstenošanu), kas ir cieši saistīts ar *Latvijas Stabilitātes programmu 2016.-2019.gadam*.

Latvijas nacionālā reformu programma Eiropa 2020 stratēģijas īstenošanai (turpmāk – Latvijas NRP) un *Latvijas Stabilitātes programma* saskaņā ar Līguma par Eiropas Savienības (turpmāk – ES) darbību 121. un 148.pantu ir ES līmeņa ekonomiskās politikas koordinācijas un uzraudzības instrumenta sastāvdaļas (*Eiropas semestra* ietvaros). Eiropas Komisija (turpmāk – EK) vērtē abu programmu īstenošanu, un uz tā pamata nāk klajā ar priekšlikumiem par ES Padomes rekomendācijām.

Izstrādājot Progresā ziņojumu par Latvijas NRP īstenošanu, tika ņemts vērā 2012.gada 20.decembrī Saeimā apstiprinātais Latvijas *Nacionālais attīstības plāns 2014.-2020.gadam*, *Partnerības līgums ES fondu 2014.-2020.gada plānošanas periodam*, darbības programma *Izaugsmei un nodarbinātībai 2014.-2020.gadam*, Latvijas saistības 2011.gada 24.-25.marta Eiropadomē apstiprinātā Euro Plus pakta (*Euro Plus Pact*)² ietvaros, ES Padomes rekomendācijas Latvijai 2015.–2016.gadam³, 2015.gada 26.novembrī EK publicētais *2016.gada izaugsmes ziņojums (2016 Annual Growth Survey)*⁴, Komisijas dienestu darba dokuments *Ziņojums par valsti – Latvija (2016) (Country Report Latvia 2016)*⁵, EK Ģenerālsēkretariāta vēstule ES dalībvalstīm par 2016.gada Eiropas semestri⁶.

Progresā ziņojums par Latvijas NRP īstenošanu tika sagatavots, balstoties uz iesniegto informāciju no Aizsardzības ministrijas (turpmāk – AM), Ārlietu ministrijas (turpmāk – ĀM), Ekonomikas ministrijas (turpmāk – EM), Finanšu ministrijas (turpmāk – FM), Izglītības un zinātnes ministrijas (turpmāk – IZM), Kultūras ministrijas (turpmāk – KM), Labklājības ministrijas (turpmāk – LM), Satiksmes ministrijas (turpmāk – SM), Tieslietu ministrijas (turpmāk – TM), Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijas (turpmāk – VARAM), Veselības ministrijas (turpmāk – VM), Zemkopības ministrijas (turpmāk – ZM), Pārresoru koordinācijas centra (turpmāk – PKC), Valsts kancelejas (turpmāk – VK), Finanšu un kapitāla tirgus komisijas (turpmāk – FKTK), kā arī tika apspriests ar Latvijas Darba devēju konfederāciju (turpmāk – LDDK), Latvijas Brīvo arodbiedrību savienību (turpmāk – LBAS), Latvijas Tirdzniecības un rūpniecības kameru (turpmāk – LTRK) un Latvijas Pašvaldību savienību 2016.gada 1.aprīlī.

Ar *Eiropa 2020* stratēģiju un Eiropas semestra virzību saistītie jautājumi, kā arī Latvijas NRP un *Latvijas Stabilitātes programmas* īstenošanu saistītie jautājumi, t.sk. ES Padomes rekomendāciju izpilde, tiek regulāri apspriesti Ministru kabinetā (turpmāk – MK), Saeimā, ar sociālajiem partneriem, nevalstisko organizāciju un pilsoniskās sabiedrības pārstāvjiem, piemēram, Nacionālajā trīspusējās sadarbības padomē, Saeimas Eiropas lietu komisijā u.c. Ir notikušas divpusējās sarunas ar EK, kurās tika apspriests Latvijas progress ES Padomes rekomendāciju izpildē.

Progresā ziņojums par Latvijas NRP īstenošanu sastāv no 4 daļām. 1.daļā ir atjaunots Latvijas NRP aprakstītais vidēja termiņa makroekonomiskais scenārijs. 2.daļā – izvērtēts Latvijas progress 2015.gada ES Padomes rekomendāciju izpildē. 3.daļā ir dots detalizētāks Latvijas NRP politikas virzienu apraksts, t.sk. progress Latvijas kvantitatīvo mērķu „*Eiropa 2020*” stratēģijas kontekstā sasniegšanā. 4.daļā ir atspoguļota informācija par ES fondu izmantošanu.

Visa skaitliskā informācija un dati, izņemot īpaši norādītos gadījumos, ir saņemti no Centrālās statistikas pārvaldes (turpmāk – CSP) vai ES statistikas biroja (*Eurostat*).

¹ *Latvijas nacionālā reformu programma Eiropa 2020 stratēģijas īstenošanai* vienlaicīgi ar *Latvijas Konverģences programmu 2011.-2014.gadam* tika apstiprinātas MK 2011. gada 26.aprīlī un iesniegtas EK 2011.gada 29.aprīlī.

² Euro Plus pakts, 2011.gada 24.-25.marta Eiropadomes secinājumi:
http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/120296.pdf

³ 2015.gada ES Padomes rekomendācijas Latvijai: http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/csr2015/csr2015_council_latvia_en.pdf

⁴ *2016.gada izaugsmes ziņojums*: http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/2016/ags2016_annual_growth_survey.pdf

⁵ *Ziņojums par valsti – Latvija (2016)*: http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/csr2016/cr2016_latvia_en.pdf

⁶ EK Ģenerālsēkretariāta vēstule ES dalībvalstīm par 2016.gada Eiropas semestri, ARES(2015)5723722, 12.10.2015.

1. VIDĒJA TERMIŅA MAKROEKONOMISKAIS SCENĀRIJS

2015.gadā Latvijas iekšzemes kopprodukts (IKP) palielinājās par 2,7%, sasniedzot straujāku izaugsmi nekā gadu iepriekš, kad ekonomika auga par 2,4%. Izaugsmes tempi paātrinājās, neskatoties uz nelabvēlīgo ārējās vides situāciju, un līdzīgi kā iepriekšējā gadā, galvenais izaugsmes nodrošinātājs bija iekšzemes pieprasījums. Savukārt eksportu negatīvi ietekmēja saspīlētā ģeopolitiskā situācija, Krievijas noteiktās sankcijas ES ražotajiem pārtikas produktiem un Neatkarīgo Valstu Sadraudzības (NVS) valstu kopējās ekonomiskās situācijas pasliktināšanās, kā arī joprojām lēnā ekonomikas izaugsme eirozonā.

Lielāko devumu ekonomikas izaugsmē 2015.gadā deva privātais patēriņš, ko veicināja gan strauji augošā darba samaksa, gan ļoti zemais inflācijas līmenis un iedzīvotāju ienākuma nodokļa pazemināšana. 2015.gadā privātais patēriņš palielinājās par 3,3%, spēcīgi pieauga arī sabiedriskais patēriņš – par 3,1 procentu.

Investēšanas aktivitātes pēdējos gados ir visai mērenas, un investīciju apjomi joprojām nav sasnieguši pirmskrīzes līmeni. Investīcijas Latvijā 2015.gadā pieauga tikai par 2,6% un bija gandrīz par 30% zemākā līmenī nekā pirmskrīzes gados. Investīciju zemo līmeni un vājo dinamiku lielā mērā ietekmē vājā kreditēšana, relatīvi zems pieprasījums, salīdzinoši augsts privātā un valsts sektora parādsaistību līmenis, kā arī ekonomiskās un politiskās situācijas nenoteiktība ārējā vidē.

Latvijas kopējais preču un pakalpojumu eksports 2015.gadā pieauga par 1% (salīdzināmās cenās). Lai arī 2015.gadā Latvijas preču eksports uz Krieviju saruka par 24,4% (faktiskajās cenās), kopējais preču eksports 2015.gadā pieauga par 1,3%. Uz ES valstīm preču eksports palielinājās par 1,9% (apjomīgākie eksporta pieaugumi bija uz Lietuvu, Nīderlandi, Dāniju, Franciju, Čehiju, u.c.), bet uz trešajām valstīm (galvenokārt uz Alžīriju, Saūda Arābiju, Apvienotajiem Arābu Emirātiem, Turciju, ASV, u.c.) par 22,4%, kas liecina, ka Latvijas uzņēmēji pakāpeniski apgūst jaunus noieta tirgus.

Lielākā pozitīvā ietekme preču eksporta pieaugumā bija mehānismu un elektroierīču eksporta pieaugumam par 10,7%, graudaugu eksporta pieaugumam par 30%, kā arī koka un koka izstrādājumu eksporta pieaugumam par 2,2%, un ķīmiskās rūpniecības ražojumu eksporta pieaugumam par 5,1%. Savukārt būtiskākā negatīvā ietekme bijusi minerālproduktu, tekstilmateriālu, kā arī pārtikas un lauksaimniecības un preču eksporta kritumam attiecīgi par 14,0%, 8,9% un 1,3 procentu.

Nemot vērā situāciju ārējā vidē, nozaru griezumā 2015.gads kopumā veiksmīgāks ir bijis uz iekšējo tirgu orientētajām pakalpojumu nozarēm, tomēr labus rezultātus sasniegušas arī apstrādes rūpniecības un lauksaimniecības nozares. Apstrādes rūpniecība pagājušajā gadā palielinājās par 4,3%, ko nodrošināja stabilā izaugsme kokapstrādes nozarē, kā arī ievērojamais pieaugums datoru, elektronisko un optisko iekārtu ražošanā. Lauksaimniecības, mežsaimniecības nozare, pateicoties labības rekordražai, pagājušajā gadā sasniedza 5% pieaugumu. Starp straujāk augošajām 2015.gadā bija arī izmitināšanas un ēdināšanas pakalpojumu nozare ar 6% pieaugumu, mākslas, izklaides un atpūtas nozare ar 4,7% pieaugumu un tirdzniecības nozare ar 3,7% pieaugumu.

Nemot vērā situāciju ārējā vidē, nozaru griezumā 2015.gads kopumā veiksmīgāks ir bijis uz iekšējo tirgu orientētajām pakalpojumu nozarēm, tomēr labus rezultātus sasniegušas arī apstrādes rūpniecības un lauksaimniecības nozares. Apstrādes rūpniecība 2015.gadā palielinājās par 4,3%, ko nodrošināja stabilā izaugsme kokapstrādes nozarē, kā arī ievērojamais pieaugums datoru, elektronisko un optisko iekārtu ražošanā. Lauksaimniecības, mežsaimniecības un zivsaimniecības nozare, pateicoties labības rekordražai, pagājušajā gadā sasniedza 5% pieaugumu. Starp straujāk augošajām 2015.gadā bija arī izmitināšanas un ēdināšanas pakalpojumu nozare ar 6% pieaugumu, mākslas, izklaides un atpūtas nozare ar 4,7% pieaugumu un tirdzniecības nozare ar 3,7% pieaugumu.

Ražošanas apjomi pagājušajā gadā samazinājušies divās nozarēs: būvniecībā par 1,1% un transportā par 0,1%. Transportā samazinājumu noteica galvenokārt ārējās vides situācija un Krievijas tranzīta plūsmas samazināšanās, bet būvniecībā ietekmi atstājusi iepriekšējā gada augstā bāze un aktivitātes mazināšanās ēku būvniecībā.

Augot ekonomiskajām aktivitātēm, turpina uzlaboties situācija darba tirgū. Vidēji 2015.gadā nodarbināto skaits palielinājās par 1,3% un sasniedza 896,1 tūkstoti jeb 60,8% no iedzīvotāju

kopskaita vecumā no 15-74 gadiem. Vienlaikus ekonomiski aktīvo iedzīvotāju skaits 2015.gadā auga lēnāk (par 0,2%). Ekonomiski aktīvi bija 994,2 tūkst. iedzīvotāju jeb 67,5% no iedzīvotājiem vecumā no 15 līdz 74 gadiem.

Pieaugot nodarbinātībai, sarūk bezdarba līmenis – 2015.gadā bezdarba līmenis samazinājās līdz 9,9% jeb par 0,9 procentpunktiem, salīdzinot ar 2014.gadu. Darba meklējumos bija 98,2 tūkst. iedzīvotāju – par 9,5 tūkst. mazāk nekā 2014.gadā. Reģistrētā bezdarba līmenis 2016.gada janvāra beigās bija 9,1% – reģistrēti bija 85,5 tūkst. bezdarbnieku, kas bija par gandrīz 800 personām mazāk nekā pirms gada.

Patēriņa cenu pieaugums 2015.gadā saglabājās zems, ko turpināja noteikt ārējie faktori, tajā skaitā naftas un pārtikas izejvielu cenu kritums pasaules tirgū. Gada vidējā inflācija 2015.gadā bija 0,2%, tajā skaitā preču cenas samazinājās par 0,7%, bet pakalpojumu cenas pieauga par 2,5 procentiem.

1.tabula

Makroekonomiskais scenārijs vidējam termiņam⁷

	2014	2015	2016	2017	2018	2019
IKP, faktiskajās cenās, milj. EUR	23581	24378	25424	26903	28585	30429
pieaugums faktiskajās cenās, %	3,6	3,4	4,3	5,8	6,2	6,5
pieaugums salīdzināmās cenās, %	2,4	2,7	3,0	3,3	3,4	3,4
IKP deflatori (gads pret gadu), %	1,2	0,6	1,3	2,4	2,8	2,9
Patēriņa cenu indekss (gads pret gadu), %	0,6	0,2	0,4	2,0	2,5	2,5
Nodarbinātība, tūkst. iedzīvotāju	885	896	898	900	901	901
Bezdarba līmenis, % (15-74 gadu vecuma grupā)	10,8	9,9	8,9	8,4	8,0	7,5
Preču un pakalpojumu eksports faktiskajās cenās, milj. EUR	14032	14266	14841	15696	16665	17778
pieaugums salīdzināmās cenās, %	3,1	1,0	3,0	4,1	4,5	5,0
Preču un pakalpojumu imports faktiskajās cenās, milj. EUR	14562	14645	15354	16410	17672	19013
pieaugums salīdzināmās cenās, %	0,8	1,6	3,8	5,3	6,1	6,0
Potenciālā IKP pieaugums	2,3	2,5	2,7	2,9	3,0	3,0
ieguldījums:						
– nodarbinātības	-0,3	-0,2	-0,1	0,0	0,1	0,1
– kapitāla	0,9	0,9	1,0	1,1	1,3	1,4
– kopējās ražošanas faktoru produktivitātes	1,6	1,7	1,7	1,7	1,6	1,5
Starpība starp faktisko un potenciālo IKP (% no potenciālā IKP)	-0,9	-0,7	-0,4	0,1	0,5	0,9

Datu avots: CSP, Finanšu ministrijas prognozes

Vidēja termiņa makroekonomiskā scenārija galvenie pieņēmumi:

- makroekonomiskās attīstības scenārijs veidots pamatojoties uz Eiropas Komisijas 2016.gada ziemas prognožu tehniskajiem pieņēmumiem. Šie pieņēmumi paredz, ka 2016.gadā vidējā naftas cena būs 35,80 USD par Brent jēlnaftas barelu, savukārt 2017.gadā tā būs 42,50 USD par barelu. Tāpat tiek pieņemts, ka vidējā termiņā EUR/USD kurss būs 1,08;
- prognozēs pieņemts, ka izaugsmes tempi eirozonā pakāpeniski kļūs straujāki, vidējā termiņā tuvojoties 2% izaugsmei. Tādējādi palielināsies pieprasījums pēc Latvijas precēm un pakalpojumiem, kas veicinās ekonomikas izaugsmes tempu paātrināšanos 2016. un 2017.gadā;
- īstermiņā ekonomikas izaugsmi turpinās balstīt privātā patēriņa pieaugums, taču vidējā termiņā izaugsme kļūs sabalansētāka starp ārējo un iekšējo pieprasījumu. Eksporta izaugsmi

⁷ Vidēja termiņa makroekonomiskās attīstības scenārijs ir izstrādāts 2016.gada februārī, pamatojoties uz 2015.gada 4.ceturkšņa ātro IKP novērtējumu un statistisko informāciju, kas bija pieejama līdz 2016.gada 15.februārim. Makroekonomiskās attīstības scenārijā tehniski precizēts 2015.gads pēc pilnu makroekonomisko datu saņemšanas par 2015.gadu, nemainot izaugsmes prognozes vidējam termiņam.

nodrošinās Krievijas sankciju bāzes efekta izzušana, Latvijas uzņēmēju pārorientēšanās uz jauniem tirgiem un produktiem, kā arī ekonomiskās izaugsmes paātrināšanās eirozonā. Investīciju pieaugumu savukārt veicinās straujāka ES fondu finansējuma apgūšana, kā arī ģeopolitisko risku mazināšanās reģionā;

- situāciju darba tirgū noteiks darbaspējas vecuma iedzīvotāju skaita samazināšanās un mērenais ekonomikas izaugsmes temps. Prognozēs pieņemts, ka 2016.gadā nodarbināto skaits ekonomikā palielināsies mēreni – par 0,2%. Arī vidējā termiņā gaidāms tikai ļoti mērens nodarbinātības pieaugums un izaugsmi galvenokārt nodrošinās produktivitātes kāpums. Darba samaksas pieaugums vidējā termiņā būs līdzvērtīgs produktivitātes izmaiņām;
- patēriņa cenu pieaugums 2016.gadā saglabāsies zemā līmenī, un to noteiks zemās energoresursu un pārtikas cenas pasaules tirgū. Savukārt inflāciju paaugstinoša ietekme būs akcīzes nodokļa palielināšanai naftas produktiem, tabakas izstrādājumiem un alkoholiskajiem dzērieniem, kā arī apsaimniekošanas pakalpojumu aplikšanai ar pievienotās vērtības nodokli. 2017.gadā gaidāma inflācijas paaugstināšanās līdz 2%, un vidējā termiņā patēriņa cenu pieaugums gaidāms 2,5% apmērā, ko noteiks sabalansēta ekonomikas attīstība un Latvijas ekonomikas konverģence uz ES vidējo līmeni;
- pēc 2007.gada finanšu krīzes Latvijas potenciālais IKP atsāka pieaugt, relatīvi strauji sasniedzot 2,5-3% pieaugumu ik gadu. Tomēr tas ir aptuveni divas reizes lēnāks kāpums nekā pirms krīzes. Potenciālā IKP izaugsmi negatīvi ietekmē darbaspēka piedāvājuma samazinājums nelabvēlīgas demogrāfijas un emigrācijas dēļ. Šo iemeslu dēļ arī prognozes periodā no 2016.-2019.gadam nav gaidāms straujš nodarbinātības pieaugums. Līdz ar to potenciālā IKP attīstība vidējā termiņā ir atkarīga no investīciju apmēra un kopējās produktivitātes pieauguma.

Izstrādājot makroekonomisko rādītāju prognozes, FM ir konsultējies ar Latvijas Bankas un Ekonomikas ministrijas, kā arī Eiropas Komisijas un Starptautiskā Valūtas fonda ekspertiem. Makroekonomisko rādītāju prognozes ir apstiprinājusi Fiskālās disciplīnas padome, 2016.gada 19.februārī publicējot savu atzinumu.⁸

Izstrādājot makroekonomiskās prognozes, ir izvērtēti arī iekšējās un ārējās vides riski, kuriem īstenojoties, ekonomikas izaugsme var izrādīties straujāka vai lēnāka, nekā paredz pamata prognoze. Pozitīvie riski ir saistīti ar straujāku kreditēšanas pieaugumu Latvijā, spēcīgāku ekonomikas izaugsmi ES un pārējās Latvijas galvenajās tirdzniecības partnervalstīs, kā arī ar Eiropas Centrālās bankas īstenoto vērtspapīru iegādes programmu un EK investīciju plānu, kuru ietekme uz Eiropas ekonomikas izaugsmi var būt spēcīgāka, nekā sagaidīts.

Negatīvie riski ir saistīti ar ģeopolitiskās situācijas iespējamu pasliktināšanos un tālāku pasaules ekonomiskās izaugsmes palēnināšanos. Tāpat izaugsmi negatīvi var ietekmēt ilgstoši zemais investīciju līmenis Latvijā, kā arī produktivitātes pieaugumu apsteidzošs darba samaksas kāpums, kas var mazināt Latvijas konkurētspēju.

Vidēja termiņa makroekonomiskās attīstības scenārijs veidots uz piesardzīgiem pieņēmumiem. Tomēr, ņemot vērā lielo nenoteiktību ārējā ekonomiskajā vidē, makroekonomiskās attīstības scenārija riski ir vairāk lejuvērsti.

⁸ <http://fdp.gov.lv/jaunumi/fiskalas-disciplinas-padome-apstiprina-finansu-ministrijas-makroekonomikas-prognozes>

2. ES PADOMES REKOMENDĀCIJU IZPILDE

2.1. VIDĒJA TERMIŅA BUDŽETA MĒRĶIS

Nodrošināt, ka 2015. un 2016.gadā novirze no vidēja termiņa budžeta mērķa ir pieļaujama tikai saistībā ar finansējumu sistēmiskajai pensiju reformai.

Gan 2015.gada, gan 2016.gada vispārējās valdības budžets tika sagatavots saskaņā ar Fiskālās disciplīnas likuma nosacījumiem, tai skaitā strukturālās budžeta bilances mērķi tika definēti saskaņā ar pieeju, kas paredz nobīdes no vidēja termiņa budžeta mērķa (VTM) tikai saistībā ar iemaksu palielināšanu 2. pensiju līmenī.

Balstoties uz savām 2016.gada ziemas prognozēm, EK ir secinājusi, ka 2015.gadā Latvija ir nodrošinājusi atbilstību gan strukturālās bilances nosacījumam, gan izdevumu pieauguma nosacījumam. Savukārt 2016.gadā strukturālās bilances nosacījuma pārbaude norāda uz nelielas nobīdes risku, bet izdevumu pieauguma nosacījuma pārbaude – uz būtiskas nobīdes risku. Tomēr izvērtējot abu nosacījumu sniegtos rezultātus un datus, kas izmantoti aprēķinos (pamatā atšķirības starp nosacījumu rezultātiem nosaka atšķirīgas izmantotās potenciālā IKP laika rindas), tiek secināts, ka strukturālās bilances nosacījums pašreizējā situācijā labāk atspoguļo Latvijas veikto fiskālo piepūli. Līdz ar to vispārīgais novērtējums norāda uz nelielas nobīdes risku no virzības uz VTM 2016.gadā.

2.2. IZGLĪTĪBA, APMĀCĪBA, PĒTNIECĪBA UN INOVĀCIJAS

Uzlabot profesionālo izglītību un mācību, paātrināt izglītības programmu reformu un palielināt darba vidē balstīto mācību piedāvājumu. Nodrošināt, ka jaunais augstākās izglītības sistēmas finansēšanas modelis veicina kvalitāti. Balstoties uz Viedās specializācijas ietvaru, mērķtiecīgāk virzīt pētniecības finansējumu un stimulēt privātā sektora investīcijas inovācijās.

Lai paaugstinātu profesionālās izglītības kvalitāti, pievilcību un atbilstību darba tirgus vajadzībām, kā arī veicinātu izglītojamo interesi par profesionālo izglītību, tiek turpinātas **profesionālās izglītības** reformas.

Profesionālās izglītības satura reforma tika uzsākta, lai nodrošinātu parēju no priekšmetos balstītā profesionālās izglītības mācību satura uz mācīšanās rezultātos balstītu, kā arī, lai ieviestu modulāro pieeju profesionālās izglītības programmu īstenošanā. 2015.gada 30.novembrī noslēdzies pirmais reformas posms (2011.-2015.gads). Veikta nozares attīstības tendenču izpēte, aptverot nozares darbaspēka raksturojumu un prognozes un sagatavoti nozaru apraksti. Izveidotas un aktīvi darbojas nozaru eksperta padomes. 2015.gadā visās nozarēs vienlaicīgi pabeigta profesionālo kvalifikācijas eksāmenu satura pilnveide vai izstrāde 32 profesionālajām kvalifikācijām, kā arī izstrādāti vai pilnveidoti profesiju standarti un specializāciju kvalifikācijas pamatprasības atbilstoši tautsaimniecības nozaru kvalifikācijas vajadzībām. Profesionālās izglītības satura reforma tiks turpināta ar ES fondu finansējuma atbalstu. (*skat. 3.4.3.nodaļu*).

Ir pabeigta IZM padotībā esošo profesionālās izglītības iestāžu tīkla sakārtošana, 2015.gadā reorganizējot 9 profesionālās izglītības iestādes ar nelielu izglītojamo skaitu, tās pievienojot izglītības iestādēm ar profesionālās izglītības centra statusu. Tādējādi IZM padotībā esošo vidējās izglītības iestāžu skaits samazinājās no 60 iestādēm 2010.gadā līdz 24 iestādēm 2015.gada beigās (*skat. 3.4.3. nodaļu*).

Saeima 2015.gada 23.aprīlī pieņēma grozījumus *Profesionālās izglītības likumā*, kas paredz pilnveidot profesionālās izglītības iestāžu pārvaldību, t.sk. ietverot regulējumu par profesionālās izglītības iestāžu konventiem, tālāk attīstīt nozaru ekspertu padomju darbību, nodrošināt Latvijas profesionālās izglītības klasifikācijas līmeņu atbilstību Latvijas kvalifikāciju ietvarstruktūras līmeņiem un noteikt normatīvo ietvaru **darba vidē balstītu (turpmāk – DVB) mācību** īstenošanai.

Profesionālās izglītības likumā ietvertie grozījumi definē DVB mācības kā vienu no profesionālās izglītības ieguves formām, kā arī deleģē Ministru kabinetam noteikt DVB mācību organizēšanas un īstenošanas kārtību.

DVB mācību pilotprojektā, kas tika īstenots 2014./2015. mācību gadā sadarbībā ar apmērām 200 uzņēmumiem (iesaistot 40 programmās apmērām 500 audzēkņus), dalībai pieteikušās 15-20 izglītības iestādes kalpoja par izmēģinājuma platformu iespējamo DVB mācību modeļu un pieeju īstenošanai.

ES fondu 2014.-2020.gada plānošanas periodā tiek paredzēts atbalsts DVB īstenošanai, kā arī mācību prakšu īstenošanai pie darba devēja uzņēmumā (indikatīvi plānotais finansējums – 21,9 milj. EUR, t.sk. ESF – 18,6 milj. EUR). DVB mācībās paredzēts iesaistīt 3150 audzēkņus un nodrošināt 25 671 audzēkņa dalību mācību praksēs uzņēmumos.

2015.gada 30.decembrī MK tika apstiprināts *Karjeras izglītības īstenošanas plāns valsts un pašvaldību vispārējās un profesionālās izglītības iestādēs 2015.-2020.gadam*, kas paredz izstrādāt un aprobēt karjeras attīstības atbalsta ieviešanas modeļus valsts un pašvaldību dibinātajās vispārējās un profesionālās izglītības iestādēs, izstrādāt mūsdienīgus metodisko un informatīvo materiālu resursus, paredzot nodrošināt pieeju karjeras attīstības atbalsta pakalpojumiem vispārējās un profesionālās izglītības iestādēs (*skat. 3.4.2.nodaļu*).

2014.gadā ar Pasaules Bankas (turpmāk – PB) atbalstu tika izstrādāts **jauns augstākās izglītības finansēšanas modelis**, kura izstrādē tika iesaistīti augstākās izglītības nozares pārstāvji un sociālie partneri. Latvijas sociālekonomiskajā situācijā kā piemērotākais risinājums izvirzīts trīs pīlāru finansēšanas modelis, kura galvenie elementi (pīlāri) ir: 1) pamata finansējums (institucionālais finansējums studiju procesa un pētniecības nodrošināšanai); 2) snieguma finansējums (finansējums, kas tiek piešķirts par studiju un pētniecības rezultātu sasniegšanu) un 3) inovāciju finansējums (uz nākotnes attīstību vērsts finansējums, kas veicina iestāžu specializāciju un profilu attīstību).

2015.gadā izstrādāta normatīvā bāze, kas nosaka kritērijus sniegumā balstīta finansējuma piešķiršanas kārtībai. Piešķirums augstskolām tiek aprēķināts pēc kritērijiem, kas ļauj novērtēt augstskolu devumu politikas mērķu (t.sk. cilvēkresursu ataudze pētniecībā un tehnoloģiju attīstībā, pētniecības internacionalizācija un starptautiskā konkurētspēja, pētniecības sasaiste ar nozares un reģiona vajadzībām, radošo un māksliniecisko projektu attīstība) sasniegšanā līdzšinējā finansēšanas periodā. Lai attīstītu sniegumā balstītu finansēšanu, tiks piešķirti papildus līdzekļi pētniecībā balstītas augstākās izglītības finansēšanai līdz 2017.gadam.

2015.gadā tika uzsākta attīstības finansējuma plānošana no ES struktūrfondu līdzekļiem 2014.-2020.gadam. Vienlaikus tiek gatavoti grozījumi MK noteikumiem *Kārtība, kādā augstskolas un koledžas tiek finansētas no valsts budžeta līdzekļiem*, ar ko tiks pārskatīts studiju vietas bāzes izmaksas finansējums.

Laikā no 2016. līdz 2018.gadam sadarbībā ar PB tiks īstenots pētījums par augstākās izglītības institūciju pārvaldības pilnveidi, kas ietvers augstskolu iekšējās pārvaldības un finanšu vadības izvērtējumu kontekstā ar jauno augstākās izglītības finansēšanas modeli.

Lai veicinātu **studiju programmu kvalitātes uzlabošanu**, no 2015.gada 1.jūlija augstākās izglītības institūciju, studiju virzienu akreditāciju, kā arī studiju programmu licencēšanas organizēšanu ir pārņēmis Akadēmiskās informācijas centrs (AIC). Plānots, ka AIC 2018.gadā varētu tikt iekļauts *Eiropas augstākās izglītības kvalitātes nodrošināšanas reģistrā (EQAR)*. AIC kapacitātes stiprināšanai un personāla profesionālās kompetences pilnveidošanai, sākot ar 2016.gada martu, tiks izmantots ES struktūrfondu finansējums projekta *Nodrošināt atbalstu EQAR aģentūrai izvirzīto prasību izpildei* ietvaros. Nākamais visaptverošais akreditācijas posms ir paredzēts 2019.gadā (*skat. 3.4.4. nodaļu*).

Lai nodrošinātu efektīvāku pētniecības, attīstības un inovācijas **finansējuma koncentrāciju Viedās specializācijas stratēģijas mērķu sasniegšanai**, izaugsmes prioritāšu īstenošanai vai specializācijas jomu attīstībai, 2015.gadā tika īstenota zinātnes strukturālā reforma, kas ir vērsta uz funkcionālu un teritoriālu resursu konsolidāciju, pārvaldības stiprināšanu, pētniecības cilvēkresursu kritiskās masas pieaugumu un izcilības veicināšanu. Reforma tiek veikta pamatojoties uz Zinātnes

ārējā izvērtējuma rezultātiem un ziņojumu par *Latvijas zinātnes strukturālo reformu īstenošanu līdz 2015.gada 1.jūlijam*, kas ir priekšnoteikums ES struktūrfondu un Kohēzijas fonda investīciju veikšanai 2014.-2020.gada plānošanas periodā.

Lai pamatotu ES fondu 2014.-2020.gada plānošanas periodā paredzētās investīcijas zinātnes infrastruktūrā, ir sagatavots informatīvais ziņojums *Par pētniecības un inovācijas infrastruktūras un pētnieciskās darbības koncentrācijas teritoriālo kartējumu*. 2015.gadā tika panākta vienošanās ar JASPERS⁹ par ekspertu atbalstu turpmāko pētniecības un attīstības infrastruktūras īstenošanas nosacījumu izstrādē, lai sekmētu kvalitatīvu projektu iesniegumu izstrādi un novērtēšanu.

2015.gadā tika precizēts zinātnes bāzes piešķiršanas regulējums, nosakot, ka no 2016.gada bāzes finansējumu nesaņems zemu novērtētās zinātniskās institūcijas. Tām zinātniskajām institūcijām, kas novērtētas zemu, tiek dota iespējas integrēties spēcīgākās zinātniskajās institūcijās, tādējādi sekmējot resursu koncentrāciju un kritiskās masas veidošanos. Nākamais zinātnes institūciju izvērtējums plānots 2017.gadā.

Lai īstenotu zinātnisko institūciju apvienošanas un reorganizācijas pasākumus, kā arī atbalstītu zinātnisko institūciju resursu vadības un pārvaldības sistēmu attīstību, 2015.gadā ERAF finansējuma ietvaros¹⁰ tika izstrādātas/pilnveidotas 14 zinātnisko institūciju attīstības stratēģijas, savukārt, zinātnisko institūciju strukturālo reformu īstenošanas rezultātā zinātnisko institūciju reģistrā reģistrēto institūciju skaits samazinājies par 16 institūcijām.

ES fondu 2014.-2020.gada plānošanas perioda ietvaros tiks nodrošināts atbalsts pēcdoktorantūras pētniecībai. Pēcdoktorantūras pētniecības atbalsta programma paredz attīstīt ap 450 jauno zinātnieku prasmes, palielināt zinātnisko kapacitāti un karjeras uzsākšanas iespējas, kā arī piesaistīt privātās investīcijas. Pasākuma ietvaros 2016.gadā plānots uzsākt 1.kārtas pēcdoktorantūras pētījumu projektu atlasī.

2.3. SOCIĀLĀS AIZSARDZĪBAS POLITIKA UN VESELĪBAS APRŪPES SISTĒMA

Īstenot konkrētus pasākumus sociālās palīdzības reformēšanai, nodrošinot pabalstu adekvātumu, un veikt pasākumus nodarbinātības palielināšanai. Zemu ienākumu saņēmējiem samazināt augsto nodokļu slogu, to novirzot uz citiem izaugsmi mazāk ietekmējošiem avotiem. Rīkoties, lai uzlabotu veselības sistēmas pieejamību, izmaksu efektivitāti un kvalitāti, un slimnīcu finansēšanu sasaistīt ar darbības mehānismiem.

Valstī vienota un adekvāta, sociāli ekonomiski pamatota minimālā ienākuma līmeņa noteikšana kalpo par pamatu turpmākā atbalsta un politikas plānošanā Latvijas iedzīvotājiem.¹¹ Tas ir pirmais posms sociālās drošības sistēmas un **sociālās palīdzības sistēmas pilnveidošanā**.

2015.gadā tika uzsākta *Plāna minimālā ienākuma līmeņa ieviešanai 2017.-2020.gadam* izstrāde. Plānā paredzētie pasākumi primāri vērsti uz to, lai nodrošinātu minimālu ienākuma atbalstu ģimenēm ar bērniem un cilvēkiem pensijas vecumā, ja dažādu objektīvu iemeslu dēļ šiem cilvēkiem nav izdevies iegūt ienākumus apmērā, kas nodrošina pietiekami minimālo līmeni. 2016.gadā paredzēta ar minimālā ienākuma līmeņa (MIL) ieviešanu saistīto normatīvo aktu projektu izstrāde un iesniegšana valdībā.

Viens no būtiskākajiem izaicinājumiem minimālā ienākuma līmeņa ieviešanā ir papildu valsts budžeta finansējuma piesaiste. Šis jautājums tiks skatīts kontekstā ar PB veikto Latvijas nodokļu sistēmas izvērtējumu, kur viens no uzdevumiem ir saistīts ar pietiekamas nodokļu ieņēmumu bāzes nodrošināšanu sociālās drošības un veselības jomām, ņemot vērā to zemo procentuālo finansējuma apjomu no IKP salīdzinājumā ar ES dalībvalstīm.

Lai novērstu PB pētījumā *Latvija: kurš ir bezdarbnieks, ekonomiski neaktīvais vai trūcīgais?* identificētās sociālās palīdzības sistēmas nepilnības, ir sagatavoti priekšlikumi normatīvā regulējuma izmaiņām. *Grozījumi Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likumā* (Saeimā tiek izskatīti

⁹ Kopējā palīdzība projektu sagatavošanai Eiropas reģionos.

¹⁰ ES fondu 2007.-2013.gada plānošanas perioda darbības programmas "Uzņēmējdarbība un inovācijas" papildinājuma 2.1.1.3.3.apakšaktivitāte "Zinātnisko institūciju institucionālās kapacitātes attīstība".

¹¹ 2014.gada 30.oktobrī apstiprināta koncepcija *Par minimālā ienākuma līmeņa noteikšanu*.

priekšlikumi 2.lasījumam) paredz papildus stimulus sociālās palīdzības saņēmēja motivācijai iesaistīties algotā darbā, ieviešot pakāpenisku sociālās palīdzības pabalstu izmaksas pārtraukšanu pēc 3 mēnešiem pēc nodarbinātības uzsākšanas. Līdztekus konceptuālu izmaiņu izstrādei turpinās esošo mehānismu un nosacījumu pilnveidošana ilgstošo bezdarbnieku, tai skaitā, arī sociālās palīdzības pabalstu saņēmēju aktivizācijai. Grozījumi *Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likumā* (Saeimā tiek izskatīti priekšlikumi 2.lasījumam) uzlabo profesionālās rehabilitācijas pakalpojumu, atsevišķi nodalot profesionālās piemērotības noteikšanas sistēmu. Paredzētās izmaiņas ir vērstas uz efektīvākas sadarbības nodrošināšanu starp Sociālās integrācijas valsts aģentūru un NVA bezdarbnieku ar invaliditāti vai veselības problēmām integrācijai darba tirgū un personas vajadzībām un spējām atbilstošākā atbalsta sniegšanā.

Reģistrēto bezdarbnieku pārklājums ar **aktīvās darba tirgus politikas pasākumiem** pēdējo gadu laikā ir bijis stabils – aptuveni 11%. 2015.gadā no visiem tiem bezdarbniekiem, kas bija griezušies NVA pēc atbalsta (173 tūkst. personas), 104 tūkstoši jeb 60% ir piedalījušies vismaz vienā no NVA piedāvātajiem pasākumiem. Jāuzsver, ka reģistrēto bezdarbnieku iesaiste ADTP pasākumos notiek saskaņā ar profilēšanas rezultātiem (*skat. 3.3.nodaļu*).

2015.gadā darbu atraduši 69 266 reģistrētie bezdarbnieki, no kuriem 30% bija iepriekš piedalījušies kādā no NVA piedāvātajiem atbalsta pasākumiem.

2015.gadā tika īstenoti vairāki būtiski pasākumi **iedzīvotāju ienākumu nevienlīdzības un darbaspēka nodokļu mazināšanā**. No 2015.gada 1.janvāra:

- iedzīvotāju ienākuma nodokļa (IIN) likme tika samazināta no 24% uz 23%;
- Likums *Par iedzīvotāju ienākuma nodokli* noteica iespēju piemērot IIN atvieglojumu par apgādībā esošu personu (līdz 19 gadu vecumam), kura mācās vispārējās, profesionālās, augstākās vai speciālās izglītības iestādē un taksācijas gada laikā no 1.jūnija līdz 31.augustam saņem ar algas nodokli vai sezonas laukstrādnieku nodokli apliekamus ienākumus.

Savukārt, no 2016.gada 1.janvāra:

- ieviests diferencētais neapliekamais minimums, paredzot, ka gada diferencētā neapliekamā minimuma apmērs atšķirsies atkarībā no ienākumu apmēra;
- palielināts IIN atvieglojumu apmērs par apgādībā esošu personu no 165 EUR līdz 175 EUR mēnesī, bet no personu saraksta, kam piemēro atvieglojumu par apgādībā esošu personu, svītrotas pilngadīgās un darbspējīgās personas (izņemot bērnus līdz 24 gadu vecumam, kas turpina studijas, un personas ar invaliditāti);
- tika ieviests solidaritātes nodoklis ar mērķi novērst regresīvo darbaspēka nodokļu sistēmu, kas radusies, atjaunojot valsts sociālās apdrošināšanas obligāto iemaksu objekta maksimālo apmēru no 2014.gada 1.janvāra (46,4 tūkst. EUR 2014.gadā, 48,6 tūkst. EUR 2015.gadā un 2016.gadā).

Lai kompensētu nodokļu ieņēmumu samazinājumu, ko rada darbaspēka nodokļu sloga samazinājums, 2015.gadā un 2016.gada sākumā tika ieviestas vairākas nodokļu izmaiņas, tai skaitā attiecībā uz patēriņa un vides nodokļiem¹².

Lai uzlabotu **veselības aprūpes sistēmas pieejamību**, 2016.gadā veselības budžets tika palielināts par 23,3 milj. EUR salīdzinājumā ar 2015.gada sākotnēji apstiprināto budžetu. Vienlaikus veselības aprūpei paredzētais valsts finansējums joprojām ir nepietiekams (2016.gadā budžeta izdevumi veselības aprūpei veidoja 3,02% no IKP). Viena no jaunās valdības prioritātēm ir

¹² Tika paaugstinātas akcīzes nodokļa likmes alkoholiskajiem dzērieniem, visiem tabakas izstrādājumiem un atsevišķiem naftas produktiem, kā arī atcelta samazinātā nodokļa likme dīzeļdegvielai B30. Sākot ar 2016.gada 1.jūliju akcīzes nodokli uzsāk piemērot elektroniskajās cigaretēs izmantojamiem šķidrumiem Alkoholiskajiem dzērieniem un tabakas izstrādājumiem ir noteikts pakāpenisks likmju paaugstināšanas grafiks līdz 2018.gadam. No 2016.gada transportlīdzekļu ekspluatācijas nodokļa likmes tika paaugstinātas kravas automobiļiem ar pilnu masu līdz 12 t, tāpat likmes tika paaugstinātas uzņēmumu vieglo transportlīdzekļu nodoklim, vienlaikus tika ieviests jauns ar uzņēmumu vieglo transportlīdzekļu nodokli apliekams objekts. Bez tam, lai vienkāršotu pievienotās vērtības nodokļa administrēšanu, no 2016.gada 1.janvāra Pievienotās vērtības nodokļa likumā ir noteikts priekšnodokļa atskaitīšanas ierobežojums par vieglo pasažieru automašīnu iegādi un ekspluatācijas izdevumiem 50 procentu apmērā (iepriekšējo 20 procentu vietā). Papildus minētajam, lai uzlabotu nodokļu nomaksu un iekasēšanu, ieviesti ēnu ekonomikas mazināšanas un apkarošanas pasākumi.

ilgtspējīgas veselības aprūpes sistēmas izveide, nodrošinot stabilu un prognozējamu finansējumu veselības aprūpei, tai skaitā, līdz 2016.gada vidum izvērtējot jauna veselības aprūpes finansēšanas modeļa ieviešanas iespējas. Veselības aprūpes budžeta plānošanas ietvaros papildus finanšu līdzekļi prioritāri nepieciešami veselības aprūpes pakalpojumu pieejamības uzlabošanai, rindu mazināšanai un konkurētspējīga atalgojuma nodrošināšanai medicīnas personālam.

2015.gadā Pasaules Banka ir veikusi novērtējumu par veselības veicināšanas pasākumu ietvaru Latvijā, uz kā pamata tiek izstrādāts noteikumu projekts ES fondu līdzekļu piesaistīšanai veselības veicināšanai un profilakses pasākumu īstenošanai. ES fondu līdzekļu piesaiste minēto pasākumu īstenošanā tiks uzsākta 2016.gada nogalē. Prioritārajās veselības jomās ir paredzēts novirzīt investīcijas gan sistēmas (organizatoriskajām izmaiņām), gan veselības veicināšanas pasākumiem, gan ārstniecības un ārstniecības atbalsta personu pieejamības uzlabošanai reģionos, ārstniecības un ārstniecības atbalsta personāla kvalifikācijas uzlabošanai, kā arī infrastruktūras uzlabošanai un attīstībai.

2015.gadā ir uzsākts darbs pie Valstī vienotas kvalitātes nodrošināšanas sistēmas izstrādes, kuras ietvaros paredzēts noteikt vienotas kvalitātes prasības veselības aprūpē izmantotajiem resursiem, procesiem un rezultātiem. 2016.gadā plānota *Vienotas nacionālās veselības aprūpes kvalitātes nodrošināšanas koncepcijas izstrāde*.

No 2016.gada 1.janvāra paaugstināta ambulatorajai ārstēšanai paredzēto zāļu iegādes izdevumu kompensācija C hepatīta ārstēšanai no 75% uz 100%. C hepatīta ārstēšanas izmaksas vienam pacientam var sasniegt 40 000 EUR un kopumā C hepatīta ārstēšanai 2016.gadā tiks atvēlēti aptuveni 5% no kopējā veselības budžeta. Precīzas informācijas uzkrāšanai un analīzei par C hepatīta pacientiem, līdz 2016.gada 1.decembrim plānots izveidot C hepatīta uzraudzības sistēmu, tai skaitā pacientu reģistru. Vienlaikus tika nodrošināta HIV terapijas uzsākšana agrīnā slimības stadijā, kā to paredz Pasaules veselības organizācijas rekomendācijas.

Lai samazinātu līdzmaksājumus par zālēm, ir sagatavota virkne grozījumu MK noteikumos, kas paredzēs atvieglot lētāku zāļu ienākšanu un pieejamību Latvijas tirgū. Lai samazinātu pacientu tiešmaksājumus par zālēm, 2015.gadā zāļu kompensācijas sistēmā papildus piešķirti 3 milj. EUR, nodrošinot kompensējamus medikamentus papildus 17,7 tūkst. unikālajiem pacientiem.

2015.gada decembrī pieņemti grozījumi MK noteikumos par *Zāļu valsts aģentūras maksas pakalpojumu cenrādi*, kas paredz, ka Zāļu valsts aģentūra sniedz atlaidi 90% apmērā no reģistrācijas maksas nacionālajā reģistrācijas procedūrā pēc būtības līdzīgām zālēm – ģenēriskām zālēm vai līdzīgām bioloģiskas izcelsmes zālēm.

Turpinot uzsākto darbu pie zāļu pieejamības uzlabošanas iedzīvotājiem, no 2017.gada, atbilstoši budžeta iespējām, tiks izskatīta iespēja turpināt uzsākto zāļu cenu un pacientu līdzmaksājumu par kompensējamiem medikamentiem samazināšanu, kā arī plānots uzlabot aptieku pieejamību vietās, kur nav aptieku un diennakts aptieku pieejamības pilsētās.

2016.gadā piešķirti papildus 10 milj. EUR valsts un pašvaldību ārstniecības iestādēs nodarbināto ārstniecības personu un pārējo valsts un pašvaldību ārstniecības iestādēs nodarbināto darba samaksas paaugstināšanai, paredzot, ka ārstniecības personu zemākā mēnešalgas likme par slodzi tiek palielināta atbilstoši amata kvalifikācijas kategorijai un sasniedz algas pieaugumu par aptuveni 7%. Savukārt, ģimenes ārstiem palielināts prakses ikmēneša fiksētais maksājums no 347,39 EUR uz 424,39 EUR, veicot aprēķinu uz faktisko pacientu skaitu. Pamatojoties uz PB ieteikumiem, 2016.gadā tiks turpināts darbs pie jauna cilvēkresursu plānošanas dokumenta izstrādes.

Lai risinātu veselības aprūpes cilvēkresursu vienmērīgu nodrošinājumu visā valsts teritorijā, no 2015.gada 2.aprīļa tika uzsākta jauna rezidentu uzņemšanas kārtība augstskolā, kas paredz, ka prioritārā kārtībā augstskolas uzņem rezidentūras pretendentes, kuri ir noslēguši vienošanos ar pašvaldību un/vai valsts vai pašvaldības ārstniecības iestādi ārpus Rīgas par darba attiecību uzsākšanu attiecīgajā ārstniecības iestādē pēc rezidentūras programmas pabeigšanas. Attiecīgi 2015./2016.studiju gadā rezidentūras programmās ar „reģionālo vienošanos” uzņemti 42 rezidenti. Minētā kārtība 2016.gada 22.marčā tika iekļauta MK 2011.gada 30.augusta noteikumu Nr.685 *"Rezidentu sadales un rezidentūras finansēšanas noteikumi"* grozījumos. Papildus noteikumu grozījumi nosaka, ka personai pēc rezidentūras beigšanas trīs gadus būs jāstrādā attiecīgajā

specialitātē valsts vai pašvaldības ārstniecības iestādē vai ģimenes ārsta praksē. Savukārt ārstiem, kuriem būs noslēgta reģionāla vienošanās, pēc rezidentūras pabeigšanas 3 gadi būs jāstrādā attiecīgajā ārstniecības iestādē, ar kuru ir vienošanās, vai pašvaldības norādītajā iestādē, ja vienošanās noslēgta ar pašvaldību. Šāda kārtība tiks attiecināta uz tām personām, kas studijas rezidentūras programmā uzsāks 2016./2017.gadā.

Lai uzlabotu **veselības aprūpes sistēmas izmaksu efektivitāti un kvalitāti**, Neatliekamās medicīniskās palīdzības dienesta Rīgas reģionālais centrs ir atteicies no ārpakalpojuma izmantošanas operatīvo medicīnisko transportlīdzekļu nodrošināšanai, šādi likvidējot privāta pakalpojuma sniedzēja monopolstāvokli un ilgtermiņā ietaupot valsts budžeta līdzekļus.

Lai netiktu apdraudēta kvalitatīvu veselības aprūpes pakalpojumu sniegšana iedzīvotājiem, kā prioritāte tika izvirzīta slimnīcu valsts galvoto aizdevumu savlaicīgas atmaksas nodrošināšana. 2015.gada 27.augustā MK atbalstīja papildu finansējuma piešķiršanu VM 2016.-2018.gadam ārstniecības iestāžu valsts galvoto aizdevumu atmaksai.

Lai nodrošinātu sekmīgu Paula Stradiņa klīniskās universitātes slimnīcas funkcionēšanu, 2015.gadā panākta papildus finansējuma piesaistīšana veselības nozares budžetā slimnīcas būvniecības projekta pabeigšanai 16 milj. EUR apmērā 2017.gadā.

Lai sekmētu ārstniecības procesa efektivitāti un kvalitāti un racionālu nozares pārvaldību un uzraudzību, tiek turpināta vienotās veselības nozares elektroniskās informācijas sistēmas (*e-veselības informācijas sistēma*) ieviešana. Paredzēts, ka e-veselības sistēmā tiks uzkrāti pacientu veselības dati, izrakstītas elektroniskās receptes un elektroniskās darbnespējas lapas, pacienti e-veselības sistēmā varēs piekļūt saviem sistēmā uzkrātajiem datiem, reģistrēties pie ģimenes ārsta un veikt citas darbības. Līdz 2016.gada 1.novembrim ārstniecības iestādēm un aptiekām jānoslēdz ar Nacionālo veselības dienestu līgums par veselības informācijas sistēmas izmantošanu, bet no 2016.gada 1.decembra ārstniecības iestādēm ir pienākums lietot divas veselības informācijas sistēmas funkcionalitātes – elektronisko darbnespējas lapu un elektronisko recepti, bet aptiekām ir pienākums sniegt veselības informācijas sistēmai datus par izrakstītajām un izsniegtajām zālēm. No 2017.gada 1.jūlija ārstniecības iestādēm ir pienākums lietot pārējās e-veselības funkcionalitātes (piemēram, e-nosūtījums, dati par veikto radioloģisko izmeklējumu (tā apraksts), izraksts-epikrīze). Savukārt, ģimenes ārstiem, papildus minētajam, līdz 2017.gada 1.jūlijam jāsniegt e-veselības sistēmai praksē reģistrēto pacientu veselības pamatdati: diagnosticētās slimības, diagnosticēšanas datums, pēdējo 12 mēnešu laikā diagnosticētās saslimšanas, regulāri lietojamās zāles, alerģijas, veiktās ķirurģiskās operācijas u.c. E-veselības sistēmu paredzēts attīstīt, piesaistot arī ES fondu investīcijas 2014.-2020.gadam.

Saistībā ar **slimnīcu finansēšanas sasaisti ar darbības mehānismiem nodrošināšanu**, Latvijā stacionārajā veselības aprūpē pakāpeniski tiek ieviests ar diagnozēm saistītu grupu (DRG – *Diagnosis related groups*) apmaksas modelis.

2.4. TIESLIETU SISTĒMAS UN VALSTS PĀRVALDES REFORMAS

Uzlabot tieslietu sistēmas efektivitāti, palielinot visu pušu atbildību (tajā skaitā maksātspējas administratoru), nodrošinot adekvātus līdzekļus cīņai pret izvairīšanos no nodokļu nomaksas un stiprinot Tieslietu padomes lomu. Uzlabot tiesību aktus valsts pārvaldes jomā ar mērķi stiprināt interešu konflikta režīmu un sasaisti starp atalgojumu un darba pienākumiem.

Lai palielinātu **tiesas procesa efektivitāti**:

- 2015.gada 23.aprīlī pieņemti *Grozījumi Civilprocesa likuma* 32.¹ pantā, nosakot iespēju nodot citai tiesai arī tādas civillietas, kurām saskaņā ar likumu piekritība prasības iesniegšanai tiesā tiek noteikta pēc prasītāja izvēles, kā arī lietas, kurām likumā ir noteikta izņēmuma piekritība;
- 2015.gadā veikta Siguldas tiesas un Rīgas pilsētas Centra rajona tiesas, Jūrmalas pilsētas tiesas reorganizācija, bet 2016.gada 1.februārī – Latgales tiesu apgabala tiesas reorganizācija. Tiesu namu reformas ietvaros paredzēts novērst nevienmērīgu tiesu noslodzi

- un samazināt tiesvedības termiņus, vienlaikus nodrošinot tiesnešu specializāciju un nejaušības principu lietu sadalē, kā arī veicināt tiesu prakses vienveidību¹³;
- ar 2015.gada 1.janvāri stājušies spēkā virkne normatīvo aktu, kas paredz līdz 2016.gada beigām likvidēt Augstākās tiesas Civillietu tiesu palātas, noslēdzot Latvijā pāreju tīro instanču tiesām;
  - ieviesta tiesas specializācija (paredzēta lietu piekritība vienai konkrētai tiesai);
  - pieteikumi par izsoles akta apstiprināšanu izskatīšanai nodoti no apgabaltiesām uz rajonu (pilsētu) tiesu zemesgrāmatu nodaļām;
  - turpināta videokonferenču izmantošanas un e-risinājumu ieviešanas attīstība. Izveidots portāls “manas.tiesas.lv”, kur lietotājiem pārskatāmā veidā vienkopus pieejami tiesu sniegtie e-pakalpojumi. Tiek plānots paplašināt elektroniskās saziņas iespējas civilprocesā, kā arī papildināt elektronisko dokumentu iesniegšanas iespējas. Izstrādāts un ieviests Prokuroru elektroniskās noslodzes kalendārs, kas ļauj prokuroram informēt tiesu par savu prombūtni vai dalību citās tiesas sēdēs, tādējādi samazināt atlikto tiesas sēžu skaitu. Ar ERAF atbalstu ir plānots veicināt tiesu pieejamību, ieviešot atbilstošus risinājumus, kas ļaus samazināt tiesvedības termiņus un veicinās tiesiskās informācijas pieejamību (e-tiesvedība, elektronisks process, iespēja iegūt informāciju par lietu tiešsaistē, automatizēta tiesu spriedumu apstrāde un to publicēšana u.c.). 2015.gadā tika sagatavots konceptuāls projekta apraksts par Tiesu informatīvās sistēmas pilnveidi programmas “e-lietas” ietvaros, kas ir atbalstīts un iekļauts ERAF 1.kārtas projektu grupā;
  - lai stiprinātu un paplašinātu Tieslietu padomes lomu, 2015.gada 28.oktobrī Saeimā iesniegti *Grozījumi Likumā par tiesu varu*, kas paredz Tieslietu padomes kompetenci rajona (pilsētas) tiesas priekšsēdētāja un apgabaltiesas priekšsēdētāja iecelšanā un atbrīvošanā no amata; tiesneša pārcelšanā uz vakanto tiesneša amatu augstāka vai zemāka līmeņa tiesā; tiesneša amata kandidāta atlases, stažēšanās un kvalifikācijas eksāmena kārtības noteikšanā; tiesnešu un tiesas darbinieku apmācību programmu apstiprināšanā;
  - izveidota tiesnešu profesionālā darba regulāras novērtēšanas sistēma ar mērķi veicināt tiesneša nepārtrauktu profesionālo izaugsmi visas viņa karjeras laikā. No 2013.gada līdz 2016.gada 1.janvārim novērtēti 495 rajonu (pilsētu) tiesu un apgabaltiesu tiesneši un 45 Augstākās tiesas tiesneši. Kārtējā tiesnešu profesionālās darbības novērtēšana veicama reizi piecos gados;
  - 2015.gada martā MK apstiprināts *Rīcības plāns Tiesu varas un tiesībsardzības iestāžu darbinieku cilvēkresursu kapacitātes stiprināšanai un kompetenču attīstīšanai 2015.–2020.gadam*.

Turpinās darbs pie **maksātnespējas procesa administratoru** profesijas un darbības uzraudzības reformas:

- Saeima 1.lasījumā ir apstiprinājusi *Grozījumus Maksātnespējas likumā* (turpmāk – likumprojekts). Likumprojekts galvenokārt attiecas uz uzraudzības un izglītības sistēmas pilnveidošanu. Piedāvāts pastiprināt administratoru atbildību, tajā skaitā paredzot, ka par administratora darbību regulējošo normatīvo aktu pārkāpumiem administratori ir saucami pie disciplināratbildības. Tāpat piedāvāts noteikt plašāku gadījumu spektru, kad administrators būtu atceļams no amata;
- ir iesniegti Saeimā papildu priekšlikumi attiecībā uz administratoru profesijas reformu, iekļaujot arī prasību par administratora nevainojamu reputāciju. 2016.gada 1.janvārī stājās spēkā *Grozījumi likumā par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā*, tādējādi uz maksātnespējas procesa administratoru attiecinot likumā ietvertos valsts

¹³ Izvērtējot, piemēram, Rīgas apgabalā reorganizēto tiesu darbības rādītāju tendences salīdzinājumā pirms un pēc reformas, secināms, ka tiek izlīdzināts vidējais lietu skaits uz tiesnesi. Ja 2014.gadā atšķirības starp vidējo civillietu skaitu uz tiesnesi starp reorganizācijā iesaistītajām tiesām sasniedza pat divas reizes (svārstījās robežās no 12,5 līdz 24,5 lietām uz tiesnesi), tad 2015.gadā pēc reorganizācijas vidējais civillietu skaits uz tiesnesi svārstās robežās no 13,6 līdz 18,2 lietām. Attiecīgi krimināllietās atšķirības starp vidējo lietu skaitu uz tiesnesi 2014.gadā sasniedza pat četras reizes un svārstījās robežās no 3 līdz 11,1 lietām. Savukārt, 2015.gadā vidējais krimināllietu skaits uz tiesnesi svārstījās robežās no 2,7 līdz 4 lietām.

amatpersonām noteiktos vispārējos ierobežojumus, aizliegumus un pienākumus. Saeima ir noteikusi, ka pienākums iesniegt sākotnējo deklarāciju uz administratoriem, kas vienlaicīgi ir arī advokāti, attiecas, sākot ar 2016.gada 1.septembri. Līdz norādītajam laikam ir jāpieņem *Grozījumi likumā par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā*;

- Maksātnespējas administrācijai kopš 2015.gada 1.janvāra *Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksā* ir noteikta kompetence izskatīt administratīvo pārkāpumu par maksātnespējas procesa noteikumu pārkāpšanu, ja to izdarījusi maksātnespējas procesā iesaistītā persona. 2015.gadā Maksātnespējas administrācijā ir uzsāktas 113 administratīvo pārkāpumu lietas;
- šobrīd notiek darbs, lai Maksātnespējas administrācijas kompetencē nodotu arī *Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksā* paredzētās lietas par maksātnespējas pieteikuma savlaicīgu neiesniegšanu;
- maksātnespējas procesa ietvaros rīkotās nekustamā īpašuma izsoles tiek organizētas elektronisko izsoļu vietnē <https://izsoles.ta.gov.lv>, kurā no 2015.gada 1.jūlija pieejamas zvērinātu tiesu izpildītāju un no 2016.gada 1.janvāra arī maksātnespējas procesu administratoru elektroniskās izsoles.

Tiesu sistēmas efektivitāte ir saistāma arī ar **alternatīvo strīdu risināšanas veidu pieejamību** valstī. Ir veiktas šādas darbības un sasniegti šādi rezultāti:

- 2015.gada 1.janvārī spēkā stājās no *Mediācijas likuma* izrietošais regulējums attiecībā uz tiesas ieteiktu mediāciju un ar to saistītie *Grozījumi Civilprocesa likumā*, kas nosaka tiesneša pienākumu piedāvāt pusēm izmantot mediāciju strīda risināšanai. 2015.gadā sertificētie mediatori par mediāciju snieguši 398 konsultācijas, uzsākti 115 mediācijas procesi (41 mediācijas process izbeigts ar pilnīgu vienošanos vai izlīgumu, 12 izbeigti ar daļēju vienošanos, 36 izbeigti bez vienošanās);
- 2015.gada 29.decembrī stājās spēkā *Grozījumi Tiesu izpildītāju likumā* un *Notariāta likumā*, kuri paredz, ka arī zvērināti tiesu izpildītāji un zvērināti notāri varēs vadīt mediāciju, bet tikai kā sertificēti mediatori;
- 2015.gada 1.janvārī stājās spēkā *Šķīrējtiesu likums*, kura mērķis ir atjaunot sabiedrības uzticēšanos šķīrējtiesu institūtam un nodrošināt šķīrējtiesu darbības tiesiskumu. Līdz ar to noteiktas stingrākas prasības pastāvīgās šķīrējtiesas dibinātājam. Šobrīd šķīrējtiesu reģistrā ir reģistrētas 83 pastāvīgās šķīrējtiesas. Vienlaikus norit darbs pie šķīrējtiesu darbības uzraudzības, stiprinot pienākumu pastāvīgajai šķīrējtiesai būt sasniedzamai tās atrašanās vietā, stiprinot Uzņēmumu reģistra kontroli pār pastāvīgās šķīrējtiesas atbilstību *Šķīrējtiesu likumā* paredzētajām prasībām (piemēram, pastāvīgās šķīrējtiesas darbības mērķis; šķīrējtiesnešu saraksta aktualitāte un tajā ietvertu šķīrējtiesnešu skaits; interneta mājaslapas uzturēšana un tajā iekļaujamās informācijas uzraudzība), kā arī pilnveidojot šķīrējtiesu reģistra funkcionalitāti.

Valsts pārvaldes efektivitātes uzlabošanai:

- tiek īstenotas izmaiņas cilvēkresursu attīstības politikā, attīstot profesionālu un politiski neitrālu valsts dienestu, tostarp ieviešot darboties spējīgu mobilitātes sistēmu un vienotus atlases principus visā valsts pārvaldē MK 2014.gada septembrī apstiprināts *Valsts dienesta likumprojekts*. 2014.gada decembrī tas ir izskatīts Saeimā 1.lasījumā;
- no 2015.gada 1.septembra valsts pārvaldes iestāžu vadītāju (ierēdņu) atlase tiek veikta centralizēti, piemērojot vienotus atlases principus un profesionālas personāla atlases metodes. Šo atlasī organizē Valsts kanceleja. Pretendentu atlase tiek veikta saskaņā ar MK noteikumiem par *Valsts tiešās pārvaldes iestāžu vadītāju atlases kārtību*. Pretendentu atbilstību vakantajam iestādes vadītāja amatam izvērtē ministra izveidota komisija. Papildus atlases procesā tiek iesaistīti nevalstiskā sektora pārstāvji kā pretendentu vērtēšanas procesa novērotāji un ārējie eksperti pretendentu svešvalodu zināšanu līmeņa noteikšanai un vadības kompetenču novērtēšanai;

- Valsts administrācijas skolā tiek veikta pakāpeniska pāreja uz sistemātisku un mērķtiecīgu apmācību veikšanu. Būtisks atbalsts mērķtiecīgai mācību īstenošanai ir 2016.gada janvārī uzsāktie ESF projekti “*Valsts pārvaldes cilvēkresursu profesionālā pilnveide labāka regulējuma izstrādē mazo un vidējo komersantu atbalsta jomā*” un “*Valsts pārvaldes cilvēkresursu profesionālā pilnveide korupcijas novēršanas un ēnu ekonomikas mazināšanas jomā*” ar mērķi nodrošināt valsts pārvaldes iestādēs nodarbināto profesionālo pilnveidi un veicināt komercdarbības vides sakārtošanu, ēnu ekonomikas un korupcijas mazināšanu. Jau šobrīd Valsts administrācijas skolā tiek veidotas mācību programmas dažādām nodarbināto grupām, attīstot vispārējās un speciālās kompetences. Turpmākajos gados plānots izstrādāt jaunus mācību modeļus, kuru ietvaros piedāvātie mācību kursi tiks kategorizēti (pamatkurss, specializētais, padziļinātais kurss), kā arī orientēti uz dažādiem profesionālās hierarhijas līmeņiem (piemēram, politikas plānotājiem, politikas īstenotājiem, atbalsta funkciju veicējiem (juristiem, personāla vadības speciālistiem, iepirkumu speciālistiem u.c.), zemākā un vidējā līmeņa vadītājiem);
- 2016.gadā ir uzsākta ESF projekta “*Augstākā līmeņa vadītāju attīstības programma*” īstenošana. Programma ir izstrādāta ar mērķi attīstīt esošo un jauno augstākā līmeņa vadītāju kompetences atbilstoši nākotnes vajadzībām, stiprinot vadītāju-līderu attīstību, veicinot sadarbību, starpresoru efektivitāti, inovācijas un izcilību valsts pārvaldē;
- 2016.gada pirmajā pusē ir plānots sagatavot izvērtējumu par *Valsts pārvaldes cilvēkresursu koncepcijas* (apstiprināta MK 2013.gada februārī) un *Valsts pārvaldes politikas attīstības pamatnostādnes 2014.-2020.gadam* (apstiprinātas MK 2014.gada decembrī) ieviešanas gaitu un izstrādāt priekšlikumus par valsts pārvaldes politikas, tai skaitā valsts pārvaldes cilvēkresursu politikas attīstību turpmākajos gados;
- 2016.gada februārī MK ir iesniegts izvērtējums par atlīdzības sistēmu valsts pārvaldē. 2016.gada septembrī (pēc pētījuma “*Salīdzinošs pētījums par atalgojuma apmēru*” rezultātu saņemšanas un izvērtēšanas) tiks sagatavots informatīvais ziņojums ar iespējamajiem risinājumiem, kas ir fiskāli neitrāli un kurus iespējams nodrošināt esošā budžeta ietvaros, valsts tiešās pārvaldes iestāžu augsti kvalificētu ekspertu un augstākā līmeņa vadītāju konkurētspējīgas atlīdzības nodrošināšanai.

Konkurences stiprināšanas un publiskas personas kapitāldaļu pārvaldības jomā:

- 2015.gada 12.maija MK sēdē atbalstīti *Grozījumi Konkurences likumā*, kas šobrīd tiek izskatīti Saeimā un 2015.gada 29.oktobrī pieņemti 2.lasījumā. Likumprojektā iestrādāti uzlabojumi, kas novērš līdz šim konstatētas nepilnības, kā arī ir ņemtas vērā ES Tiesas atziņas un citu ES dalībvalstu prakse. Konkurences padomes finansiālās neatkarības stiprināšanas nolūkos valdība ir atbalstījusi likumprojektā paredzēto valsts nodevu par apvienošanās izvērtēšanu novirzīt Konkurences padomei, lai tādējādi stiprinātu iestādes administratīvo kapacitāti;
- 2016.gada 1.janvārī ir stājušies spēkā *Grozījumi Valsts pārvaldes iekārtas likumā*, kuros ir ietvertas tiesību normas, kas palīdzēs Konkurences padomei efektīvāk vērsties pret publisko personu īstenojamiem konkurences vides kropļojumiem;
- 2015.gada 1.janvārī stājās spēkā *Publiskas personas kapitāla daļu un kapitālsabiedrību pārvaldības likums* (turpmāk – *Kapitālsabiedrību pārvaldības likums*). Lai ieviestu *Kapitālsabiedrību pārvaldības likuma* īstenošanu praksē, MK ir noteicis, ka valsts pārvaldes iestāde, kas pilda šajā likumā noteiktos uzdevumus saistībā ar valsts kapitālsabiedrību un valsts kapitāla daļu pārvaldību, ir Pārresoru koordinācijas centrs (turpmāk – koordinācijas institūcija);
- atbilstoši *Kapitālsabiedrību pārvaldības likuma* pārejas noteikumiem 2015.gadā MK ir apstiprināta virkne noteikumu, proti, par kārtību, kādā nominē kandidātus valdes un padomes locekļu amatam kapitālsabiedrībās; par kārtību, kādā vērtējami kapitālsabiedrības darbības rezultāti un finanšu rādītāji; par kārtību, kādā valsts kapitālsabiedrībās un publiski

privātajās kapitālsabiedrībās, kurās valsts ir dalībnieks (akcionārs), prognozējama peļņas daļa, kas izmaksājama dividendēs; par publiskas personas kapitālsabiedrības tipveida statūtiem; par kārtību, kādā nosaka kapitālsabiedrības valdes un padomes locekļu skaita noteikšanai nepieciešamos sabiedrības lielumu raksturojošos rādītājus;

- saskaņā ar *Kapitālsabiedrību pārvaldības likuma* pārejas noteikumiem 2016.gada 30.martā ir apstiprinātas vadlīnijas valsts līdzdalības vispārējo stratēģisko mērķu noteikšanai, informācijas publiskošanas vadlīnijas, vidēja termiņa darbības stratēģijas izstrādes vadlīnijas, kā arī apstiprināta kārtība, kādā tiek sniegta informācija, kas nepieciešama, lai sagatavotu ikgadējo publisko pārskatu par valstij piederošajām kapitālsabiedrībām un kapitāla daļām;
- 2016.gada 24.februārī ir iesniegts MK un Saeimā pirmais centralizētais publiskais pārskats par valstij piederošajām kapitālsabiedrībām un kapitāla daļām par 2014.gadu. Turpinās ministriju priekšlikumu sagatavošana, lai MK kā publiskas personas augstākā lēmējinstiucija varētu pieņemt lēmumu par valsts tiešo līdzdalību kapitālsabiedrībās un pozitīva lēmuma gadījumā noteikt publiskas personas līdzdalības vispārējo stratēģisko mērķi.

Lai veicinātu **cīņu pret izvairīšanos no nodokļu nomaksas**, 2015.gadā:

- valdes locekļiem ir paredzēta personīga atbildība par juridiskās personas parādiem, kuri ir radušies valdes locekļa amata pienākumu pildīšanas laikā;
- tiek publiskota informācija par nodokļu maksātāja nodokļu nomaksu gada apmērā;
- nodokļu administrācija saņem informāciju par veiktajiem kredīta un līzings maksājumiem no finanšu tirgus dalībniekiem, izņemot kredītiestādes.

Savukārt 2016.gadā:

- nodokļu administrācijai paredzētas tiesības noteikt samazināto ar nodokļiem un nodevām apliekamo objektu uz aprēķinu pamata, ja konstatēta ieviešanās kases sistēmās;
- saimnieciskās darbības apturēšana bez brīdinājuma, ja gada laikā atkārtoti tiks konstatēta ieviešanās iekārtas vai ierīces programmā, izvairīšanās no nodokļu vai nodevu maksāšanas un grāmatvedības uzskaitē neuzrādītu ienākumu izmaksa;
- tiesības vienlaikus ar brīdinājuma par saimnieciskās darbības apturēšanu izteikšanu nodokļu maksātājam noteikt aizliegumu veikt noteiktas darbības, kas vērstas uz izvairīšanos no nodokļu maksāšanas (piemēram pamatlīdzekļu atsavināšana) un piemērot liegumu nodokļu maksātāja reorganizācijai, likvidācijai un amatpersonu maiņai;
- pienākums kredītiestādēm un maksājumu pakalpojumu sniedzējiem, konstatējot aizdomīgu darījumu, ziņot arī VID;
- tiesības piemērot nodrošinājuma līdzekli – liegumu komersanta amatpersonu maiņai, reorganizācijai, likvidācijai pirms administratīvā procesa (nodokļu revīzijas (audīta)) uzsākšanas vai to uzsākot, ja pastāv risks, ka komersants varētu savu darbību pārtraukt vai mēģinātu izvairīties no atbildības;
- plānots izstrādāt normatīvos aktus, lai nodrošinātu automātisko apmaiņu ar pārskatiem par katru valsti (*Country-by-Country-Reporting*) – turpmāk CBCR. CBCR ir dokuments, kuru sagatavos starptautisko uzņēmumu grupa, tajā ietverot informāciju par uzņēmumu grupas ieņēmumiem, peļņu (zaudējumiem), darbinieku skaitu, materiāliem aktīviem u.c. attiecībā uz katru jurisdikciju, kurā darbojas minētā starptautiskā uzņēmumu grupa. Nodokļu administrācijas izmantos šo informāciju, lai izvērtētu, vai nepastāv risks, ka uzņēmumu grupa pārkāpj transfertcenu tiesisko regulējumu. Informācija, kas ietverta CBCR varēs kalpot par pamatu transfertcenu audīta uzsākšanai;
- plānots izstrādāt normatīvos aktus, paredzot automātisko un spontāno informācijas apmaiņu ar nodokļu nolēmumiem. Ņemot vērā nodokļu audīta risku, informācijas apmaiņa par nodokļu nolēmumiem atturēs nodokļu administrācijas un nodokļu maksātājus, no iesaistīšanās (pieprasīšanas un sniegšanas) nodokļu nolēmumos, kuri ietver nosacījumus, kas

ir būtiski labvēlīgāki vienam uzņēmumam, salīdzinot ar tiem nosacījumiem, kuros darbojas citi uzņēmumi;

- plānots pārskatīt normatīvos aktus (2016. un 2017. gadā), kas regulē transfertcenas, ņemot vērā OECD nodokļu bāzes samazināšanas un peļņas pārnesšanas novēršanas (*base erosion and profit shifting – BEPS*) projekta ietvaros veiktos grozījumus *OECD Transfertcenu vadlīnijās*, tajā skaitā, sadaļā par transfertcenu dokumentāciju.

2017. gadā plānots:

- ieviest drošu un ērtu datu apmaiņas sistēmu, ar kuras palīdzību kredītiestādes un maksājumu pakalpojumu sniedzēji varētu pieņemt un izpildīt VID un zvērinātu tiesu izpildītāju rīkojumus elektroniski, izmantojot Valsts reģionālās attīstības aģentūras pārziņā esošā Valsts informācijas sistēmu savietotāja koplietošanas daļu “Datu izplatīšanas tīkls”;
- paredzēt attiecināt pienākumu sniegt informāciju par aizdomīgiem darījumiem VID arī uz pārējiem *Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas likuma* subjektiem.

Korupcijas risku un interešu konflikta novēršanai:

- 2015. gada 16. jūlijā MK apstiprināja *Korupcijas novēršanas un apkarošanas pamatnostādnes 2015–2020. gadam*, kuru mērķis ir nodrošināt efektīvu pretdarbību korupcijai;
- 2016. gada 10. martā Saeimā galīgajā lasījumā tika pieņemti *Grozījumi Korupcijas novēršanas un apkarošanas biroja likumā*, kas nodrošina efektīvu un neatkarīgu Korupcijas novēršanas un apkarošanas biroja (turpmāk – KNAB) darbu un stiprina tā neatkarību;
- 2015. gadā ir pieņemti divi un stājušies spēkā trīs *Grozījumi likumā par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā* (turpmāk – IKNL), kas, piemēram, papildina valsts amatpersonas komercdarbības ierobežojumus, nodrošina efektīvāku un tiesiskāku rīcību ar publiskas personas institūcijas mantu un finanšu līdzekļiem, u.c.;
- lai pārskatītu valsts amatpersonām noteiktos aizliegumus un ierobežojumus, tuvākajā laikā tiks veikti nepieciešamie grozījumi amatu savienošanas vienkāršošanai, mazinot strikto aizliegumu īpatsvaru likumā un palielinot to amatu savienošanas gadījumu īpatsvaru, kuri būtu pieļaujami, saņemot rakstveida atļauju no institūcijas vadītāja (augstākas amatpersonas), kurš izvērtēs, vai tie neradīs interešu konfliktu, netraucēs valsts amatpersonas tiešo pienākumu pildīšanai un nebūs pretrunā ar nozares ētikas principiem;
- 2016. gada 29. februārī KNAB ir nosūtījis izstrādātos priekšlikumus Saeimas Prezidijam, kuros ierosina noteikt kārtību, kādā Saeimas deputāti paziņo par personisko ieinteresētību saistībā ar ārējo normatīvo aktu vai politisku lēmumu pieņemšanu;
- līdz 2016. gada 31. decembrim KNAB ir jāpilnveido valsts amatpersonām noteiktais ierobežojums un aizliegumu sastāvs attiecībā uz reklamēšanu un informācijas izmantošanu, jo neskatoties uz to, ka saskaņā ar IKNL valsts amatpersonai ir aizliegts nodarboties ar jebkāda veida reklāmu vai personisko vērtējumu par kādu komersantu vai saražoto preci, saņemot par to atlīdzību, praksē ir gadījumi, kad amatpersona nodarbojas ar reklāmu vai sniedz personisko vērtējumu arī bez atlīdzības;
- līdz 2016. gada 31. decembrim KNAB ir jā sagatavo un jā iesniedz MK informatīvais ziņojums par IKNL piemērošanas izvērtējumu saistībā ar valsts vai pašvaldības institūcijas vadītāja pilnvaru paplašināšanu interešu konfliktu novēršanā, t.sk., izvērtējot iespējas piešķirt tiesības institūcijas vadītājam saukt pie atbildības šajās institūcijās nodarbinātās valsts amatpersonas, kuras pārkāpušas likumā noteiktos amata savienošanas un ienākumu gūšanas ierobežojumus, kā arī amata savienošanas izpildes kārtību;
- līdz 2016. gada 31. decembrim KNAB ir jāizstrādā priekšlikumi grozījumiem IKNL, lai skaidri noteiktu, ka ir atļauts pieņemt ziedojumus ne tikai valsts vai pašvaldības institūcijas vajadzībām, bet arī sabiedriski nozīmīgu mērķu realizēšanai, jo praksē ir dažāda IKNL normu interpretācija saistībā ar ziedojumu pieņemšanu publiskām vajadzībām (piemēram, dāvāti bērnu laukumiņu aprīkojumi pašvaldības teritorijās, brīvbiļetes maznodrošinātajiem uz koncertiem un pasākumiem, kuros līdzfinansējums ir bijis arī no domes budžeta vai arī

- bez līdzfinansējuma no pašvaldības, tajā pašā laikā zināms, ka pasākuma organizatori pēc tam lūdz atļauju domei cita pasākuma rīkošanai pašvaldības teritorijā utt.);
- līdz 2017.gada 31.decembrim plānots veikt padziļinātu pētījumu par IKNL piemērošanas praksi, jo līdz ar vairākiem grozījumiem, tas ir kļuvis komplicētāks, kā arī atsevišķos gadījumos regulējuma maiņa tiek atlikta, pietrūkst sistēmiskuma u.tml. Pētījums ļaus sagatavot izvērstu likuma piemērošanas prakses analīzi, kā arī likuma komentārus, kas dos iespēju līdz 2020.gadam kvalitatīvi izstrādāt jauno likuma redakciju, ņemot vērā pētījumā konstatētās likuma nepilnības.

3. POLITIKAS VIRZIENI

3.1. FINANŠU STABILITĀTE

3.1.1. Ilgtspējīga budžeta veidošana

Fiskālās politikas vispārējais mērķis ir ilgtspējīgi kāpināt iedzīvotāju dzīves kvalitāti. Ilgtspējīga dzīves kvalitātes kāpināšana nozīmē, ka publiskie finanšu resursi tiek novirzīti ne tikai pašreizējiem dzīves kvalitātes uzlabošanas pasākumiem, bet publiskie resursi tiek plānoti un sadalīti tā, lai tiktu nodrošināti apstākļi, ka valsts varēs dzīves kvalitāti kāpināt ilgtermiņā. To var panākt, pirmkārt, atsakoties no pašreizējo izdevumu segšanas uz nākamo paaudžu rēķina jeb atsakoties no publisko izdevumu palielināšanas uz deficīta rēķina, otrkārt, novirzot publiskos resursus labvēlīgas vides veidošanai ekonomikas attīstībai.

Valsts budžeta bāzes izdevumi nodrošina valsts funkciju izpildi nemainīgā līmenī un pie nosacījuma, ja nerodas negatīvi ārēji apstākļi, kas samazinātu dzīves kvalitāti, var teikt, ka tā paliek nemainīgā līmenī. Tātad, lai novērstu negatīvu apstākļu ietekmi uz sabiedrības vidējo dzīves kvalitāti, vai, lai to paaugstinātu, nepieciešami papildu publisko finanšu resursi, bet, lai samazinātu nevienlīdzību dzīves kvalitātē, nepieciešama publisko finanšu resursu pārdale.

Jau vairākus gadus viens no valdības specifiskajiem fiskālās politikas mērķiem ir nodokļu ieņēmumu apjoma pret IKP pakāpeniska palielināšana līdz 1/3 no IKP, pamatā uzlabojot nodokļu iekasējamību un mazinot ēnu ekonomikas īpatsvaru. Arī jaunā valdība nodokļu apjoma palielināšanu un līdzsvarotu un paredzamu nodokļu politiku ir definējusi kā rīku, kas veicinās valsts izaugsmes stratēģisko mērķu sasniegšanu – ekonomikas izaugsmi, demogrāfiskās situācijas uzlabošanu un nevienlīdzības mazināšanu. Kaut arī Latvija tradicionāli ir valsts ar relatīvi zemu nodokļu slogu, kas ir arī viens no zemākajiem rādītājiem ES, tomēr jāatzīmē, ka valdības nodokļu politikas lēmumi nodrošina virzību uz valdības deklarācijā noteikto nodokļu politikas stratēģijas īstenošanu, kas tai skaitā paredz nodrošināt nodokļu ieņēmumu proporcijas pret IKP pieaugumu.

Attiecībā uz budžeta izdevumu pusi tiek īstenota pieeja, kas paredz gan palielināt finansējumu nozarēs, ko valdība definēja kā prioritāras (sagatavojot 2016. gada budžetu un vidēja termiņa budžeta ietvaru – iekšējā un ārējā drošība, veselība un izglītība), gan nodrošināt efektīvu esošo budžeta līdzekļu plānošanu. Līdz ar to sākot ar 2016. gadu *Likumā par budžetu un finanšu vadību* ir iekļauta norma, kas paredz valdībai nodrošināt pastāvīgu un sistemātisku valsts budžeta izdevumu pārskatīšanu, ļaujot efektīvāk un ekonomiskāk īstenot valsts politiku, kā arī optimizēt budžeta izdevumus un izvērtēt to atbilstību attīstības plānošanas dokumentos noteiktajām prioritātēm un mērķiem. Valdība turpmāk ik gadu pieņems lēmumu par valsts budžeta izdevumu pārskatīšanas nākamo tvērumu, un balstoties uz to finanšu ministrs iesniegs valdībai valsts budžeta izdevumu pārskatīšanas rezultātus un priekšlikumus par šo rezultātu izmantošanu valsts budžeta plānošanai.

Galvenie politikas virzieni un pasākumi:

- ***Fiskālās disciplīnas stiprināšana*** (atbildīgā institūcija – FM)

Fiskālās disciplīnas likums (turpmāk – FDL) ir izstrādāts saskaņā ar *Stabilitātes un izaugsmes pakta* nosacījumiem un kopš FDL stāšanās spēkā 2013. gada 6. martā tiek nodrošināta fiskālo nosacījumu ieviešana valsts budžeta un vidēja termiņa budžeta ietvara veidošanas procesā. Vienlaikus ir ieviesta fiskālo risku vispārējā vadība un izveidota Fiskālās disciplīnas padome, kas atbild par fiskālās disciplīnas normu ievērošanu gan budžeta plānošanas procesā, gan arī izpildes stadijā.

- ***Pensiju sistēmas ilgtspējas nodrošināšana*** (atbildīgā institūcija – LM)

Mērķis ir veicināt sistēmas ilgtermiņa stabilitāti. Sabiedrības novecošanās ir nopietns risks valsts sociālās apdrošināšanas sistēmas stabilitātei ne tikai pašlaik, bet arī turpmākajos gados.

Līdztekus pensiju sistēmas finansiālās ilgtspējas aspektiem, kuru stiprināšanu paredz no 2014.gada īstenotie likuma *Par valsts pensijām* grozījumi¹⁴, 2015.gadā papildus ir aktualizēts arī pensiju adekvātuma jautājums.

Nemot vērā augsto nabadzības un sociālās atstumtības risku pensijas vecuma iedzīvotājiem, 2015.gadā tika veiktas izmaiņas likumā *Par valsts pensijām* (stājās spēkā 01.07.2015.). Šie likuma grozījumi nosaka, ka personām, kurām no 2010.gada 1.janvāra līdz 2015.gada 31.decembrim piešķirta vai pārrēķināta vecuma, izdienas vai apgādnieka zaudējuma pensija un kuras aprēķinā ir ņemti vērā negatīvie pensijas kapitāla indeksi, pensijas tiks pārskatītas. Konkrētos gados pārskatāmās pensijas un to pārskatīšanas nosacījumi tiks noteikti ikgadējā valsts budžeta likumā, ievērojot valsts budžeta iespējas. Likumā “Par valsts budžetu 2016.gadam” un likumā “Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2016., 2017. un 2018.gadam” noteikts, ka:

- ar 2016.gada 1.janvāri pārskata 2010.gadā piešķirtās vai pārrēķinātās pensijas,
- ar 2017.gada 1.janvāri – 2011.gadā piešķirtās vai pārrēķinātās pensijas,
- ar 2018.gada 1.janvāri – 2012., 2013., 2014. un 2015.gadā piešķirtās vai pārrēķinātās pensijas.

Līdztekus likuma grozījumi paredz nākotnē novērst gadījumus, kad ekonomikas lejupslīdes ietekmē būtiski samazinās piešķiramo pensiju apmērs. Likumā iestrādāts arī mehānisms, lai novērstu pārāk strauju pensiju kapitāla pieaugumu ekonomiskās izaugsmes gados.

Lai veicinātu pensionāru ienākuma līmeņa palielināšanos un pensiju pieauguma atbilstību darba samaksas pieaugumam, atkārtoti tika virzīti grozījumi normatīvajā regulējumā (pieņemts Saeimā 2016.gada 10.martā), kas paredz ar 2017.gadu visiem indeksācijā piemērot patēriņa cenu indeksu un 50% no vidējas apdrošināšanas iemaksu algas pieauguma. Vienlaikus tiks izvērtēts un turpināts darbs pie indeksācijas diferencēšanas atkarībā no apdrošināšanas perioda.

Lai uzlabotu personu sociālo nodrošinājumu gan īstermiņā, gan ilgtermiņā, no 2017.gada darba devējam, kas ir mikrouzņēmumu nodokļa maksātājs vai pie kura ir iesniegta algas nodokļu grāmatiņa vai tam VID EDS būs norādīta atzīme par minimālās obligātās sociālās apdrošināšanas iemaksas veikšanu, sociālās apdrošināšanas iemaksas būs jāveic vismaz no MK noteiktās minimālās mēneša darba algas apmēra (pārejas periodā – 2017.gadā – 3/4 no minētās summas).

2014.gadā, pirmo reizi kopš 2009.gada, sociālās apdrošināšanas budžeta ieņēmumi pārsniedza izdevumus, un gads noslēdzās ar pozitīvu bilanci: +100,4 milj. EUR. 2015.gada finansiālā bilance bija: + 91,1 milj. EUR. Arī turpmākajos gados plānota pozitīva budžeta bilance. Viens no būtiskākajiem pozitīvas bilances veidošanās iemesliem ir piemaksu pie vecuma un invaliditātes pensijām finansēšanas pārcelšana no sociālās apdrošināšanas budžeta uz valsts pamatbudžetu.

3.1.2. Banku sektora stabilitātes nodrošināšana

Latvijas bankas pēckrīzes periodā veica būtiskus pasākumus kapitāla stiprināšanai ap 2,5 mljrd. EUR apmērā. Tādējādi tās varēja uzturēt pietiekamu kapitālu savai darbībai piemītošo un varbūtējo risku segšanai. Banku sektors kopumā ir pietiekami kapitalizēts. Banku sektora kapitāla pietiekamības rādītājs 2015.gadā saglabājās augstā līmenī un gada beigās sasniedza 22,3% (minimālā kapitāla prasība – 8%), savukārt 1.līmeņa pamata kapitāla rādītājs bija 19,3%. Vairākas bankas ir izmantojušas iespēju stiprināt kapitāla bāzi, tajā iekļaujot pārskata gada (t.i., pusgada vai 9 mēnešu) auditēto peļņu, savukārt, kredītu amortizācijas apjomiem pārsniedzot no jauna izsniegto kredītu apjomu, turpina sarukt riska svērtu aktīvu apmērs.

Banku sektora likviditātes rādītājs saglabājās augstā līmenī un 2015.gada decembra beigās tas bija 66,7%, vairāk nekā divas reizes pārsniedzot noteikto minimālo prasību. Joprojām pastāvot zemiem kredītēšanas apmēriem, kā arī pieaugot noguldījumu atlikumam, bankām ir uzkrājušies samērā lieli līdzekļi likvidos aktīvos.

¹⁴ Pensionēšanās vecuma paaugstināšana līdz 65 gadiem līdz 2025.gadam; minimālā apdrošināšanas iemaksu stāža, kas ļauj kvalificēties vecuma pensijas saņemšanai, paaugstināšana no 10 uz 15 gadiem, un, sākot ar 2025.gadu, no 15 uz 20 gadiem; piemaksu pie vecuma un invaliditātes pensijām finansēšana no valsts pamatbudžeta; sociālo iemaksu griestu atjaunošana.

Līdz ar ekonomiskās konjunktūras uzlabošanos kopš 2010.gada otrā pusgada vērojama pakāpeniska kredītu kvalitātes uzlabošanās. Kredītu ar kavējumu ilgāk par 90 dienām apmērs un īpatsvars banku sektora kredītportfelī 2015. gada laikā saruka no 6,9% līdz 6%. Uzkrājumu un virs 90 dienām kavēto kredītu attiecība ir augstā līmenī – 2015. gada beigās tā bija 77,8%.

Turpinoties ārvalstu banku, pārsvarā mātes banku, finansējuma sarukumam, banku finansējuma struktūrā pieaug klientu noguldījumu loma. Kopš 2008. gada beigām saistības pret monetārajām finanšu iestādēm samazinājušās par aptuveni 80% jeb 10,9 mljrd. EUR, savukārt kopējie noguldījumi pieauguši par 67% jeb 9,4 mljrd. EUR.

Galvenie politikas virzieni un pasākumi:

- ***Kredītiestāžu kapitāla bāzes stiprināšana un stingrāku likviditātes prasību noteikšana*** (atbildīgā institūcija – FKTK)

Atbilstoši 2013. gada 26. jūnijā Eiropas Parlamenta un Padomes Regulai¹⁵, sākot ar 2014. gada 1. janvāri, tiek pastiprinātas kapitāla pietiekamības prasības (kapitāla prasību aprēķina kārtību; kvalitatīvās prasības kapitāla elementiem, kurus var iekļaut attiecīgajā pašu kapitāla līmenī, ierobežojumus atsevišķu elementu iekļaušanai pašu kapitālā un pašu kapitāla samazinājumu (*deductions*)) un papildus kopējam 8% kapitāla pietiekamības rādītājam ieviests pirmā līmeņa pamatkapitāla rādītājs 4,5% apmērā un pirmā līmeņa kapitāla pietiekamības rādītājs 6% apmērā.

Sākot ar 2015. gada 1. oktobri, tika ieviests ES līmenī harmonizēts likviditātes seguma rādītājs un, sākot ar 2018. gada 1. janvāri, tiks ieviests sviras rādītājs, savukārt kopš 2015. gada 1. janvāri kredītiestādēm jāpublicē informācija par sviras rādītāju.

Kredītiestāžu likums paredz pilnvarojumu FKTK veikt pasākumus, lai nodrošinātu kredītiestāžu stabilitu un regulējumam atbilstošu darbību. Saskaņā ar grozījumiem *Kredītiestāžu likumā*, kas stājās spēkā 2014. gada 28. maijā, FKTK ir noteikta kā par makrouzraudzības instrumentu piemērošanu atbildīgā iestāde, t.sk. par precikliskās kapitāla rezerves normas noteikšanu, lai ierobežotu pārmērīgus kredītēšanas pieauguma tempus un ir tiesīga noteikt sistēmiskā riska kapitāla rezerves prasību, lai mazinātu strukturālos riskus. Makrouzraudzības pasākumu ietvaros FKTK 2015. gada 16. decembrī identificēja sešas bankas kā citas sistēmiski nozīmīgas iestādes un kopš 2016. gada 1. februāra ir spēkā FKTK noteiktā precikliskās kapitāla rezerves norma 0% apmērā.

- ***Valstij piederošo banku pārveide/pārdošana*** (atbildīgā institūcija – FM, EM)

Mērķis ir valsts ieguldīto līdzekļu atgūšana maksimāli efektīvā veidā, augstas kvalitātes banku pakalpojumu sniegšana, valsts finanšu sistēmas stabilitātes nodrošināšana, kā arī atbilstība EK apstiprinātajam valsts atbalsta restrukturizācijas plānam. Mērķa sasniegšanai tiek veikti šādi pasākumi:

- par attīstības finanšu institūciju (turpmāk – AFI). 2014. gada martā Saeima apstiprināja grozījumus likumā *Par valsts un pašvaldību kapitāla daļām un kapitālsabiedrībām*, kas paredz valsts kapitālsabiedrību kapitāla daļu atsavināšanas veidu – ieguldīšanu citas valsts kapitālsabiedrības kapitālā. Pēc likuma grozījumu veikšanas MK 2014. gada augustā apstiprināja rīkojumu par VAS *Latvijas Attīstības finanšu institūcija Altum*, SIA *Latvijas Garantiju aģentūra* un VAS *Lauku Attīstības fonds* akciju un kapitāla daļu ieguldīšanu AFI pamatkapitālā, ar sekojošu kapitālsabiedrību integrāciju. 2014. gada septembrī tika noslēgts četru kapitālsabiedrību reorganizācijas līgums. 2014. gada novembrī tika izsludināts un 2015. gada martā stājās spēkā *Attīstības finanšu institūcijas likums*, kas paredz pilnībā integrētas AFI darbību, kā arī nosaka AFI darbības deleģējumu, īstenojot valsts atbalsta un attīstības programmas, kuras pilnībā vai daļēji īsteno finanšu instrumentu veidā. 2015. gada decembrī MK apstiprināja noteikumus par AFI konsultatīvās padomes izveidošanu, nosakot

¹⁵ Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) Nr 575/2013 (2013. gada 26. jūnijs) *par prudenātajām prasībām attiecībā uz kredītiestādēm un ieguldījumu brokeru sabiedrībām, ar ko groza Regulu (ES) Nr 648/2012, kas ievieš ES likumdošanā starptautisko banku uzraudzības standartu Basel 3.*

tās darbības kārtību, programmu izstrādes nodrošināšanai un īstenošanas uzraudzībai veicamās darbības, kā arī konsultatīvajā padomē pārstāvētās institūcijas;

- par *AS Citadele banka* un *AS Reverta* (iepriekš – *AS Parex banka*). MK 2014.gada oktobrī atbalstīja *AS Citadele banka* akciju pirkuma noslēgšanu un 2014.gada novembrī tika parakstīts *AS Citadele banka* akciju pirkuma līgums starp VAS Privatizācijas aģentūra, divpadsmit starptautisku investoru grupu un *Ripplewood Advisors L.L.C.* *AS Citadele banka* investoru piesaistes process (*AS Citadele banka* akciju pārdošanas darījumu) ir pabeigts 2015.gada aprīlī.

Attiecībā uz *AS Reverta* MK 2015.gada februāra sēdē nolēma turpināt 2011.gadā MK apstiprinātās stratēģijas “Kombinēts risinājums” īstenošanu, kas paredz *AS Reverta* akcijas kopumā nepārdot, bet veic to aktīvu pārdošanu, kuru uzturēšanai un pārvaldīšanai nepieciešamo izmaksu kopējais apjoms ir augstāks par to prognozēto vērtības pieaugumu restrukturizācijas plānā noteiktajā *AS Reverta* restrukturizācijas periodā. Sākot ar 2012.gada maiju, *AS Reverta* strādā kā profesionāls problemātisko aktīvu pārvaldīšanas uzņēmums, ņemot vērā FKTK atbalstīto bankas statusa maiņu un atteikšanos no kredītiestādes licences. Saskaņā ar EK apstiprināto restrukturizācijas plānu *AS Reverta* darbības periods ir noteikts līdz 2017.gadam.

- **Finanšu sektora stabilitātes stiprināšana** (atbildīgā institūcija – FM)

Mērķis ir sekmēt finanšu sektora stabilitāti, kas veicina Latvijas ekonomikas ilgtspējīgu attīstību.

2014.gada martā MK apstiprināja *Finanšu sektora attīstības plānu 2014.-2016.gadam*, kura mērķis ir sekmēt finanšu sektora stabilitāti. 2015.gada beigās tika iesniegts *MK Informatīvais ziņojums par Finanšu sektora attīstības plāna ieviešanas gaitu un turpmākie priekšlikumi par plāna uzdevumu īstenošanu*. 2016.gadā tiks uzsākts darbs pie nākamā perioda 2017.-2019.gadam plāna izstrādes.

Plāns ietver uzdevumus, atbildīgās institūcijas, termiņus un plāna izpildes uzraudzības kārtību, kā arī dod iespēju šajā formātā koriģēt plānu atkarībā no nākotnes ekonomiskās situācijas un izaicinājumiem. Visi nepieciešamie pasākumi tiek tematiski strukturēti septiņos rīcības virzienos:

- kredītiestāžu sektorā – kredītiestāžu regulatīvās vides pilnveidošana, vienota uzraudzības mehānisma izveide, vienota noregulējuma mehānisma izveide, makroprudenciālās uzraudzības stiprināšana, kredītiestāžu finansējuma avotu diversifikācijas veicināšana, noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas riska mazināšana;
- kapitāla tirgū – caurskatāma valsts kapitāla daļu atsavināšana, iekšzemes valsts vērtspapīru tirgus attīstības veicināšana, korporatīvo parāda vērtspapīru popularizēšana;
- tiesu sistēmā – tiesnešu kvalifikācijas celšana, specializācijas veicināšana, cīņa pret mājokļu īpašnieku parādu uzkrāšanu, finanšu strīdu izskatīšanas mehānisma izveide, nodokļu konvencijās noteikto atvieglojumu piemērošanas procedūras vienkāršošana;
- valsts atbalsta programmās – atbalsta programmu pielāgošana tirgus nepilnību risināšanai, atbalsta programmu vadības centralizācija;
- alternatīvos finansējuma veidos – riska kapitāla nozares attīstība, vidēja un ilgtermiņa eksporta kredīta garantiju instrumentu ieviešana, krājaizdevu sabiedrību attīstība un to darbības regulēšanas pilnveide, uzraudzības institucionālās kapacitātes stiprināšana un optimizēšana;
- finanšu pratības jautājumā – finanšu pratības virziena attīstība, informējošu un izglītojošu kampaņu organizēšana patērētāju kredītsloga samazināšanai un informēšanai par finanšu pakalpojumiem, riska kapitāla pārvaldības atbalsts;
- apdrošināšanas sektorā – paplašināt to profesiju klāstu, kurām ir obligāta civiltiesiskās atbildības apdrošināšana, paplašināt to profesiju klāstu, kurām ir obligāta nelaiemes gadījumu papildu apdrošināšana, paaugstināt limitus atsevišķos obligātās civiltiesiskās atbildības apdrošināšanas veidos, obligāto apdrošināšanas veidu sistēmas sakārtošana, efektīva vadība.

Lai Latvijā tiktu uzlabota kredībspējas vērtēšanai nepieciešamo ziņu pieejamība un kvalitāte, tādējādi samazinot kredītrisku un veicinot kredītresursu plašāku pieejamību, vienlaicīgi ierobežojot pārmērīgas aizņemšanās risku, no 2015.gada 1.janvāra spēkā ir *Kredītbiroju likums*. Lai varētu sasniegt *Kredītbiroju likumā* izvirzītos mērķus ar 2016.gada 1.martu stājas spēkā likums “*Grozījumi likumā “Par nodokļiem un nodevām”*”, kurā iekļautas tiesību normas, kas nosaka VID tiesības sniegt tā rīcībā esošo informāciju par fiziskās personas ienākumiem kredītinformācijas birojam nodošanai, nemainot tās saturu, kredītinformācijas lietotājam — kapitālsabiedrībai (tās filiālei), kas Latvijas Republikā ir tiesīga veikt personu kredītēšanu vai ir saņēmusi speciālu atļauju (licenci) patērētāja kredītēšanas pakalpojuma sniegšanai, — šīs fiziskās personas kā iespējamā vai esošā kredītinformācijas lietotāja klienta kredībspējas vērtēšanai vai sava kredītriska pārvaldībai.

- ***Sabiedrības informēšana finanšu pakalpojumu jautājumos un patērētāju tiesību aizsardzības regulējuma pilnveidošana patērētāju kredītēšanas jomā*** (atbildīgā institūcija – FKTK, EM)

Mērķis ir sniegt potenciālajiem un esošajiem finanšu pakalpojumu saņēmējiem pilnvērtīgu priekšstatu par finanšu sektoru un tā attīstības tendencēm, lai nodrošinātu patērētājiem pieejamus un viņu vajadzībām un iespējām atbilstošus finanšu pakalpojumus. Mērķa sasniegšanai tiek veikti dažādi pasākumi, t.sk.:

- FKTK pastāvīgi atjaunina izglītojošu interneta vortālu *Klientu skola* (www.klientuskola.lv), kurā pieejami skaidrojoši materiāli par populārākajiem finanšu pakalpojumiem un to riskiem, kā arī par jaunajiem pakalpojumiem. *Klientu skola* nodrošina iespēju ikvienam lietotājam saņemt e-pasta konsultācijas;
- 2015.gadā pirmo reizi tika vērtēta *Nacionālās finanšu pratības stratēģijas (2014-2020)* ieviešanas gaita. Tika secināts, ka ir vērojama gandrīz visu mērķu izpildes indikatoru plānotā virzība;
- FKTK, sadarbojoties ar pētījumu centru SKDS, 2015.gadā saskaņā ar OECD INFE metodoloģiju veica otro Latvijas iedzīvotāju Nacionālo aptauju finanšu pratībā. Aptaujas sastāvdaļa ir Finanšu pratības indekss, kas 2015.gadā parādīja, ka iedzīvotāju zināšanu līmenis par finanšu lietām gada skatījumā ir paaugstinājies;
- 2016.gada martā notika jau ceturta Finanšu izglītības nedēļa, kuras devīze bija “Ceļojums finanšu pratībā 2016”.

No 2011.gada novembra ir ieviesta *nebanku kredītu devēju licencēšanas sistēma*, garantējot patērētājam ilgtermiņā finansiāli stabilu kredītu devēju esamību tirgū. 2013.gadā tika izstrādāti un virzīti vairāki priekšlikumi patērētāju kredītēšanas tirgus sakārtošanai, galvenokārt uzmanību veltot „ātro kredītu” (*payday loans*) nozarei. 2015.gadā apstiprināti un no 2016.gada 1.janvāra stājušies spēkā arī grozījumi *Patērētāju tiesību aizsardzības likumā* atbildīgas aizdošanas veicināšanai, kā arī procentu likmju ierobežošanai. Šobrīd notiek darbs pie hipotekārās kredītēšanas tiesiskā regulējuma pilnveidošanas.

3.2. KONKURĒTSPĒJAS VEICINĀŠANA

3.2.1. Uzņēmējdarbības vide un valsts pārvaldes modernizācija

PB *Doing Business* 2016.gada pētījumā uzņēmējdarbības veikšanas viegluma ziņā Latvija ierindota 22.vietā starp 189 pasaules valstīm. Jāatzīmē, ka, salīdzinot ar iepriekšējo gadu, Latvija ir būtiski uzlabojusi pozīcijas uzņēmējdarbības uzsākšanas jomā, nekustamā īpašuma reģistrācijas jomā un līgumsaistību izpildes jomā. Novērtējumā starp ES dalībvalstīm Latvija atrodas 10.vietā. Savukārt atbilstoši Pasaules Ekonomikas foruma *Globālās konkurētspējas ziņojumā 2015.-2016.gadam* publicētajam Globālās konkurētspējas indeksam Latvija ieņem 44.vietu 140 valstu starpā, kas ir zemāks novērtējums nekā Igaunijai (30.vieta) un Lietuvai (36.vieta).

Galvenie politikas virzieni un pasākumi:

- ***Administratīvo šķēršļu mazināšana*** (atbildīgās institūcijas – EM, TM, VARAM, VK, PKC)

Mērķis ir sadarbībā ar uzņēmējiem pastāvīgi pilnveidot uzņēmējdarbības vides regulējošo normatīvo aktu bāzi un attīstīt uzņēmēju vajadzībām atbilstošus elektroniskos pakalpojumus.

Progress uzņēmējdarbības vides uzlabošanā tiek veicināts ar ikgadēji izstrādāta *Uzņēmējdarbības vides uzlabošanas pasākumu plāna* īstenotajām aktivitātēm, kur nozīmīgākie pasākumi 2015.gadā bija:

- *uzņēmējdarbības uzsākšanā* – ar 2015.gada 1.jūniju apkopota mikrouzņēmumu nodokļa maksātāja uzņēmuma reģistrēšana UR, ar darbinieku reģistrēšanu VID EDS. Sākot ar 2016.gadu 1.janvāri, MK noteikumi vairs neparedz nodokļu maksātāju reģistrācijas un nodokļu maksātāju struktūrvienību reģistrācijas apliecību izsniegšanu papīra formā, bet vienlaikus nosaka informācijas publicēšanu Publiskojamās informācijas datu bāzes sistēmā;
- *nodokļu un grāmatvedības jomā* – lai pārņemtu *Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvu 2013/34/ES par noteiktu veidu uzņēmumu gada finanšu pārskatiem, konsolidētajiem finanšu pārskatiem un saistītiem ziņojumiem*, ar 2016.gada 1.janvāri stājās spēkā jauns *Gada pārskatu un konsolidēto gada pārskatu likums*. Tā rezultātā ir samazināts administratīvais slogs gada pārskatu sagatavošanā mazām sabiedrībām, saskaņojot ar ES prasībām;
- *akcīzes preču aprites jomā* – samazināts administratīvais slogs marķējamo akcīzes preču aprītē iesaistītajiem uzņēmējiem, samazinot personu loku, kam jāsniedz akcīzes nodokļa marku aprites pārskati;
- *būvniecības procesā* – vienkāršots būvatļaujas saņemšanas process. Līdz 2015.gada 1.jūlijam ir izstrādāti un izdoti jaunā redakcijā būvniecību regulējošie, jaunajam *Būvniecības likumam* (stājies spēkā 2014.gada 1.oktobrī) pakārtotie MK noteikumi un būvnormatīvi. No 2015.gada 1.jūnija būvkonstrukciju projektēšanā ir nodrošināta pāreja uz Eirokodeksa standartiem un izstrādāts plāns Eirokodeksa standartu uzlabošanas pasākumiem. 2015.gadā noslēgusies Būvniecības informācijas sistēmas (BIS) izstrāde;
- *nekustamā īpašuma jomā* – ieviesta elektroniskā nekustamā īpašuma reģistrēšana, kā arī nodrošināta vienas pieturas aģentūras principa ieviešana nekustamā īpašuma reģistrēšanas procesā;
- *līgumsaistību izpildē* – ar 2015.gada 1.janvāri stājies spēkā jaunais *Šķīrējtiesu regulējums*, kas nosaka šķīrējtiesu izveidošanas kārtību un darbības pamatprincipus, lai nodrošinātu efektīvu un taisnīgu civiltiesisku strīdu izšķiršanu šķīrējtiesā. Ir ieviests vienots elektronisko izsoļu modelis spriedumu izpildes (no 2015.gada 1.jūlija) un maksātnespējas procesam (no 2016.gada 1.janvāra).
- *uzņēmējdarbības izbeigšanā* – 2015.gada martā stājās spēkā *Grozījumi Maksātnespējas likumā*, kas paredz uzlabojumus juridisko personu maksātnespējas regulējumā, kā arī sabalansētas izmaiņas fizisko personu maksātnespējas nosacījumos. Būtisks uzsvars ir likts uz to, lai novērstu maksātnespējas procesā iesaistīto pušu negodprātīgu rīcību un iespēju regulējuma ļaunprātīgai izmantošanai, kā arī tiek stiprināta kreditora un parādnieka tiesību aizsardzība.

Uzņēmējdarbības vides uzlabošanas pasākumu plāna ietvaros 2016.gadā, kā prioritārie uzdevumi, noteikti:

- *uzņēmējdarbības uzsākšanā* – uzlabot uzņēmumu reģistrāciju Komercreģistrā, vienkāršojot prasības esošo dokumentu elektronizēšanai UR arhīvā, vienlaikus nodrošinot arī iespēju atteikties no lietu izskatīšanas ģeogrāfiskās piekritības;
- *būvniecības jomā* – izstrādāt būvniecības nozares ilgtermiņa plānošanas dokumentu, pārstrādāt sevišķi novecojušus normatīvus, nodrošināt pilnīgu *Būvniecības informācijas sistēmas* ieviešanu;
- *nodokļu un grāmatvedības jomā* – izstrādāt likumu uzņēmējdarbības uzsācēju un mazās uzņēmējdarbības veicēju atbalstam, turpināt darbu pie nodokļu maksājumu ieviešanas pēc FIFO metodes un viena konta ieviešanas visiem nodokļu maksājumiem (ņemot vērā VID sistēmā nepieciešamās izmaiņas, kā arī grozījumus normatīvajā regulējumā, to plānots ieviest ar 2021.gadu). Tāpat plānots uzsākt preču pārvietošanas dokumentu un rēķinu sagatavošanu tiešsaistes režīmā, uzsākt VID izsniegto izziņu aizstāšanu ar elektroniski

izsniegtajām izziņām, izmantojot tiešsaistes sistēmu naftas produktu limitu uzskaites nodrošināšanai u.c.;

- *līgumsaistību izpildē* – sakārtot normatīvo regulējumu elektronisko dokumentu aprites ieviešanai tiesu iestādēs, nodrošināt portāla www.tiesas.lv papildināšanu ar dokumentu iesniegšanas risinājumu un iespēju maksājumu uzdevumu veikt portāla tiešsaistē, kā arī neatliekami uzlabot tiesnešu specializācijas principu un lietas slodzes rādītāju noteikšanas kārtību.

- ***Valsts pārvaldes modernizācija*** (atbildīgās institūcijas – FM, VARAM, EM, VK)

Mērķis ir veidot efektīvāku un ekonomiskāku valsts pārvaldi. Galvenie rīcības virzieni ir:

- administratīvo procedūru vienkāršošana uzņēmējiem un iedzīvotājiem. 2015.gadā turpinājās darbs pie administratīvā sloga samazināšanas izpētes un priekšlikumu izstrādes sekojošās jomās – pārskatu sagatavošanā, kultūrpolitikas administratīvajā plānošanā un īstenošanā, ilgstošā bezdarba problēmu risināšanā. Tika veikts arī Administratīvā sloga 2007.-2015.gada izmaiņu novērtējums uzņēmējiem un NVO. Tā ietvaros novērtētas pašreizējās administratīvās izmaksas uzņēmuma dibināšanas, pievienotās vērtības nodokļa, darba attiecību un publisko iepirkumu jomās, analizētas administratīvo slogu ietekmējošās izmaiņas tiesību aktos minētajās jomās, kā arī salīdzinātas izmaksas tajās jomās, kam novērtējums veikts 2007.gadā. 2016.-2017.gadā tiks rasts elektronisks risinājums, kā veikt kopējo tiesību aktu radīto administratīvo izmaksu uzkrāšanu vienotajā tiesību aktu izstrādes un saskaņošanas portālā, kura izstrādes process ir uzsākts.

- e-pārvaldes un e-pakalpojumu attīstība, vienas pieturas aģentūras princips. Pasākumu mērķis ir padarīt efektīvākus valsts pārvaldes procesus, nodrošinot pieejamākus valsts pakalpojumus iedzīvotājiem un komersantiem.

Saskaņā ar 2013.gadā apstiprināto *Koncepciju par publisko pakalpojumu sistēmas pilnveidi*, turpinās darbs pie vienoto klientu apkalpošanas centru izveides. Līdz 2016.gadam izveidoti 56 centri. Pilnīgi darbus ir plānots pabeigt līdz 2020.gadam, atbilstoši pieejamai valsts budžeta dotācijai.

2016.gada 26.janvārī ir izveidota starpinstitūciju darbu grupa, kuras uzdevums ir nodrošināt portālā www.latvija.lv iekļautās informācijas pārskatīšanu un aktualizēšanu. Informācijas aktualizēšana tiks nodrošināta pakāpeniski 2016.gada ietvaros, kā arī 2017.gadā pēc jaunās mājas lapas izveides. Rezultātā uzņēmējiem tiks nodrošināta visaptveroša, skaidri strukturēta, aktuāla un viegli pieejama informācija par visu uzņēmējdarbības dzīves ciklu, tādejādi nodrošinot vienotā pakalpojuma kontaktpunkta izveidi atbilstoši *Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvas 2006/123/EK par pakalpojumiem iekšējā tirgū prasībām*.

- ***Darba tiesisko attiecību un darba aizsardzības normatīvā regulējuma un tā piemērošanas pilnveidošana*** (atbildīgā institūcija – LM)

Lai turpinātu pilnveidot regulējumu darba tiesisko attiecību un darba aizsardzības jomā, sadarbībā ar sociālajiem partneriem:

- lai pārņemtu *Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvas 2014/67/ES (par darba ņēmēju norīkošanu darbā pakalpojumu sniegšanas jomā) un 2014/66/ES (par ieceļošanas un uzturēšanās nosacījumiem trešo valstu valstspiederīgajiem saistībā ar pārceļšanu uzņēmuma ietvaros)* prasības, izstrādāti *Grozījumi Darba likumā* (izskatīti MKK 2016.gada 29.februārī) un MK ieteikumi, kuru mērķis ir noteikt valsts pārvaldes iestāžu rīcību gadījumos, kad starptautisko pakalpojumu sniegšanas ietvaros tiek īstenota darbinieku nosūtīšana, kā arī lai nodrošinātu vienveidīgu rīcību vienādos gadījumos, un veicinātu dažādu valsts pārvaldes iestāžu sadarbību darbinieku nosūtīšanas tiesiskā regulējuma ieviešanā;
- 2016.gada 19.janvārī valdība apstiprināja *Darba aizsardzības politikas pamatnostādnes 2016.-2020.gadam*. Pamatnostādnēs kā galvenie virzieni noteikti - darba aizsardzības

prasību aktīva ieviešana, darbinieku veselības aizsardzības veicināšana, kā arī darba aizsardzības jomas uzraudzība un kontrole. Tāpat uzmanība tiks pievērsta drošas darba vides nodrošināšanai nestandarta nodarbinātības formu ietvaros, kā arī sabiedrības informēšanas pasākumiem u.c.;

- 2016.gadā tiks uzsākta ESF līdzfinansētā specifiskā atbalsta mērķa „*Uzlabot darba drošību, it īpaši bīstamo nozaru uzņēmumos*” īstenošana¹⁶. Kopējais projekta finansējums ir 12,64 milj. EUR, tai skaitā ESF līdzfinansējums 10,75 milj. EUR un valsts budžeta finansējums – 1,89 milj. EUR. Projekta ietvaros līdz 2022.gada 31.decembrim kopumā tiks atbalstīti 4700 bīstamo nozaru uzņēmumi, sniedzot konsultatīvu atbalstu darba aizsardzības sistēmas sakārtošanai, darba vides risku novērtēšanai, kā arī tiks sniegts atbalsts laboratorisko mērījumu veikšanai. Projekta ietvaros paredzēts īstenot darba attiecību un darba aizsardzības tiesiskā regulējuma praktiskās ieviešanas uzraudzības, kā arī pilnveides pasākumus, izstrādāt dažādus palīgmateriālus darba vides risku identificēšanai un novērtēšanai, veikt informatīvi izglītojošu pasākumus preventīvās kultūras paaugstināšanai u.c.;
- 2016.gadā turpināsies darbs pie *Grozījumu Darba likumā* izstrādes, kuru mērķis ir pārņemt vairāku jaunu ES direktīvu prasības, kā arī izdarīt izmaiņas saistībā ar administratīvo sodu sistēmas reformu (dekodifikāciju).

• **Ēnu ekonomikas apkarošana** (atbildīgā institūcija – FM)

2015.gadā ir sagatavots *Valsts iestāžu darba plāns ēnu ekonomikas ierobežošanai 2016. – 2020.gadam*. Galvenie plāna uzdevumi ir vērsti uz ēnu ekonomikas mazināšanu noteiktos sektoros (piem., būvniecībā, transportā, tirdzniecībā un citos pakalpojumos). Uzmanība tiek pievērsta arī atbilstošo iestāžu kapacitātes stiprināšanai, uzņēmumu reģistrācijai, sodu piemērošanai, komunikācijai un izglītošanai.

2016.gada 1.janvārī ir stājušies spēkā *Grozījumi likumā par nodokļiem un nodevām*, iekļaujot likumā vairākas tiesību normas, kuras veicinās ēnu ekonomikas mazināšanu, tajā skaitā:

- no 2016.gada 1.janvāra nodokļu administrācijai ir paredzētas tiesības noteikt samazināto ar nodokļiem un nodevām apliekamo objektu uz aprēķinu pamata un piedzīt soda naudu 100% apmērā par krāpšanos ar kases aparātiem. Ja gada laikā atkārtoti tiks konstatēta iejaukšanās iekārtas vai ierīces programmā, šis fakts tiks vērtēts kā papildus apstākļi nodokļu maksātāja saimnieciskās darbības apturēšanai bez brīdinājuma. Lai izvairītos no situācijas, ka nodokļu maksātājs pārkāpumu novēršanai paredzēto laiku izmanto aktīvu atsavināšanai, reorganizācijai, amatpersonu maiņai u.c. darbību veikšanai, kas vērstas uz izvairīšanos no atbildības, *Likumā par nodokļiem un nodevām* VID paredzētas tiesības noteikt arī aizliegumu veikt noteiktas darbības, kas vērstas uz izvairīšanos no nodokļu maksāšanas un piemērot liegumu nodokļu maksātāja reorganizācijai, likvidācijai un amatpersonu maiņai;
- ar 2016.gada 1.aprīli *Likumā par nodokļiem un nodevām*, *Kredītiestāžu likumā* un *Maksājumu pakalpojumu un elektroniskās naudas likumā* noteikts pienākums kredītiestādēm un maksājumu pakalpojumu sniedzējiem, konstatējot aizdomīgu darījumu *Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas likuma* izpratnē, ziņot arī VID par tādiem personu, kuru rezidences (reģistrācijas) valsts ir Latvijas Republika, aizdomīgiem darījumiem, kas atbilst aizdomīguma pazīmēm nodokļu jomā. Ziņojumus sniegs VID, lai atklātu un novērstu likumpārkāpumus, kuru rezultātā samazināts budžetā iemaksājamā nodokļa apmērs vai palielināts no budžeta atmaksājamā nodokļa apmērs un par kuriem atbildība paredzēta šajā likumā vai konkrēto nodokļu likumos, kā arī noziedzīgos nodarījumus par izvairīšanos no nodokļu un tiem pielīdzināto maksājumu nomaksas un par krāpšanu.

Īstenoto ēnu ekonomikas samazināšanas pasākumu rezultātā līdz 2016.gadam tiek plānots nodokļu plaisu samazinājums par 1 līdz 2 procentpunktiem. 2014. un 2015.gadā veiktie pasākumi, ir devuši līdzīgus uzlabojumus.

¹⁶ MK 2016.gada 1.marta noteikumi Nr.127 „*Darbības programmas „Izaugsme un nodarbinātība” 7.3.1. specifiskā atbalsta mērķa „Uzlabot darba drošību, it īpaši bīstamo nozaru uzņēmumos” īstenošanas noteikumi*”.

Nodokļu iekasēšanas uzlabošanai, lai panāktu ātrāku konstatēto nodokļu zudumu atgūšanu, 2015.gadā tika turpināta 2014.gadā uzsāktās nozaru pieejas īstenošana nodokļu administrēšanā. Nozaru pieejas īstenošanas rezultātā no jauna reģistrējušies 2 135 nodokļu maksātāji.

Ar mērķi veicināt godprātīgu nodokļu saistību izpildi un ēnu ekonomikas mazināšanu 2015.gada 1.aprīlī pirmo reizi VID mājas lapā tika publicēta informācija par nodokļu maksātāju (komersantu) iepriekšējā gadā samaksāto VID administrēto nodokļu kopsummu, kā arī vidējo nodarbināto personu skaitu.

2015.gada 30.aprīlī 2 394 nodokļu maksātājiem, kuru iemaksas 2014.gadā pārsniedz 100 tūkst. EUR, tika nosūtītas VID vēstules ar informāciju, ka šiem uzņēmumiem gada laikā (līdz 2016.gada 1.maijam) netiks veikti nodokļu kontroles pasākumi un vienlaikus izteikta atzinība par godprātīgu nodokļu saistību izpildi un ievērojamām iemaksām valsts budžetā.

2016.gada 1.janvārī tika paaugstināts transportlīdzekļa ekspluatācijas nodoklis kravas automobiļiem ar pilnu masu līdz 3,5 tonnām (N₁ kategorija), lai pielīdzinātu likmes M₁ kategorijas vieglajiem automobiļiem, kuriem transportlīdzekļa ekspluatācijas nodokli nosaka, ņemot vērā tikai to pilno masu. Tādā veidā tika novērsta apzinātā problēma par vieglo transportlīdzekļu (M₁ kategorija) pārbūvi par kravas automobiļiem (N₁ kategorija), maksājot mazāku transportlīdzekļa ekspluatācijas nodokļa likmi un nemaksājot uzņēmumu vieglo transportlīdzekļu nodokli par uzņēmēju īpašumā vai turējumā esošajiem šādiem pārbūvētiem transportlīdzekļiem.

Ar 2016.gada 1.janvāri vieglajiem taksometriem ir atcelts atbrīvojums no uzņēmumu vieglo transportlīdzekļu nodokļa maksāšanas, lai nodrošinātu atbilstošus budžeta ieņēmumus, ņemot vērā to, ka vieglos taksometrus izmanto ne tikai darba pienākumu veikšanai, bet arī personiskām vajadzībām.

No 2016.gada 1.janvāra tika ieviests OECD Globālais standarts automātiskajai informācijas apmaiņai par finanšu kontiem. Atbilstoši tam finanšu iestādes (tajā skaitā, kredītiestādes) sniegs VID ziņas par kontiem, kurus šajās finanšu iestādēs atvērta (tur) nerezidenti, lai VID šīs ziņas varētu automātiski (bez pieprasījuma reizi gadā) nosūtīt attiecīgo nerezidentu nodokļu administrācijām nodokļu administrēšanas funkciju izpildei. VID no citu valstu nodokļu administrācijām saņems informāciju par Latvijas rezidentu atvērtajiem kontiem attiecīgajās ārvalstu finanšu iestādēs. Pirmā informācijas apmaiņa notiks 2017.gadā, kad nodokļu administrācijas apmainīsies ar informāciju par finanšu kontiem (uz stāvokli 2016.gadā). Minētā informācija tiks izmantota nodokļu kontroles pasākumu veikšanai.

- **Pakalpojumu direktīvas ieviešana Latvijā** (atbildīgā institūcija – EM)

Pakalpojumu tirgus stiprināšanai Latvija ir pilnībā ieviesusi *Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvas 2006/123/EK par pakalpojumiem iekšējā tirgū* (turpmāk – Pakalpojumu direktīva) prasības, gan pieņemot un ieviešot attiecīgus normatīvos aktus, gan veicot visaptverošu pakalpojumu regulējošo nacionālo normatīvo aktu skrīningu, gan izveidojot vienoto kontaktpunktu administratīvo procedūru veikšanai.

Latvija ir nodrošinājusi ES noteikto 20 pamatpakalpojumu elektronizēšanu pilnā apmērā. Ir nodrošināta praktiski visu pakalpojumu, kas attiecināmi uz Pakalpojumu direktīvu, pieprasīšana vai saņemšana elektroniskā veidā (Vienotajā elektroniskajā kontaktpunktā – www.latvija.lv). 2016.gadā turpinās portāla sniegto iespēju pilnveidošana, nodrošinot pilnvērtīgas informācijas uzņēmējiem un konkrētu tiešsaistē īstenojamu valsts pakalpojumu elektronisku pieejamību Latvijā.

Viens no publiskās pārvaldes modernizāciju veicinošiem instrumentiem, lai samazinātu iestāžu kavēšanos lēmumu pieņemšanā, izmaksas un nelabvēlīgas sekas, kas rodas maziem un vidējiem komersantiem, ir „klusēšanas-piekrišanas” princips. Paredzēts, ka līdz 2016.gada beigām “klusēšanas-piekrišanas” princips tiks ieviests vēl 17 publiskajos pakalpojumos.

- **ES fondu apguves uzlabošana** (atbildīgā institūcija – FM)

2015.gadā nodrošināts metodoloģiskais atbalsts ES fondu vadībā iesaistītajām iestādēm, t.i. aktualizētas vadlīnijas un metodikas, ņemot vērā auditos, vadošās iestādes deleģēto funkciju

pārbaudēs, pārbaudēs projektu īstenošanas vietās un procedūru izvērtējumā konstatētās nepilnības, kā arī balstoties uz izmaiņām normatīvajos aktos. Metodiskie materiāli pieejami ES fondu mājas lapā www.esfondi.lv.

Tāpat 2015.gadā tika stiprināta ES fondu finanšu interešu aizsardzība, uzlabojot iesaistīto pušu izpratni par pretkrāpšanas un pretkorupcijas pasākumiem, par iespējamo krāpšanas gadījumu izmeklēšanas procesu un par krāpšanas gadījumu ziņošanas iespējām ES fondu ietvaros.

Līdz ar MK 2015.gada 30.jūnija lēmumu ir akreditēta ES fondu vadošā, sadarbības un sertifikācijas iestāde un apstiprināta to atbilstība EK prasībām. 2014.gadā spēkā stājies *ES struktūrfondu un Kohēzijas fonda 2014.-2020.gada plānošanas perioda vadības likums*, kā arī 2014. un 2015.gadā stājušies spēkā vairāki MK noteikumi un apstiprināta *ES fondu vadībā iesaistīto iestāžu risku pārvaldības stratēģija 2014.-2020.gada plānošanas periodā*. Tādējādi tika turpināts darbs pie ES fondu sistēmas vienkāršošanas, administratīvā sloga mazināšanas finansējuma saņēmējiem, sadarbību starp iestādēm, veicamo funkciju nedublēšanos, efektīvāku uzraudzības un kontroles sistēmas izveidi, e-pārvaldības pilnīgāku ieviešanu u.c.

3.2.2. Produktīvo investīciju un eksporta veicināšana

Lai veicinātu ekonomikas strukturālās izmaiņas par labu preču un pakalpojumu ar augstāku pievienoto vērtību ražošanu. 2013.gadā tika apstiprinātas *Nacionālās industriālās politikas pamatnostādnes 2014.-2020.gadam*. Kā galvenie politikas rīcības virzieni noteikti – industriālo zonu attīstība, finanšu pieejamības veicināšana, inovācijas kapacitātes paaugstināšana, darbaspēka pieejamības un kvalifikācijas jautājumi, eksporta veicināšana un energoresursu izmaksu samazināšana, atbilstoši tiem ir sagatavots veicamo pasākumu plāns turpmākajiem 3 gadiem.

Ciešā saistībā ar *Nacionālo industriālo politiku 2013.gadā* tika apstiprinātas *Latvijas preču un pakalpojumu eksporta veicināšanas un ārvalstu investīciju piesaistes pamatnostādnes 2014.-2019.gadam* un *Rīcības plāns* to ieviešanai. Pamatnostādņu mērķis ir veicināt Latvijas tautsaimniecības konkurētspēju atvērtos produktu (preču un pakalpojumu) un kapitāla tirgos.

Galvenie politikas virzieni un pasākumi:

- ***Atbalsts uzņēmumu pieejai finanšu resursiem*** (atbildīgā institūcija – EM, FM, ZM)

Mērķis ir sekmēt pieejamību finansējumam komercdarbības uzsākšanai un attīstībai, sniedzot aizdevumus un riska investīcijas.

2015.gada 1.martā spēkā stājās *Attīstības finanšu institūcijas (AFI) likums*, kas paredz pilnībā integrētas AFI darbību, kā arī nosaka AFI darbības deleģējumu, īstenojot valsts atbalsta un attīstības programmas, kuras pilnībā vai daļēji īsteno finanšu instrumentu veidā.

Lai uzlabotu finanšu resursu pieejamību (ņemot vērā veikto tirgus nepilnību izvērtējuma secinājumus par komersantu pieeju finansējumam), komersantiem tiek piedāvāti šādi atbalsta veidi finanšu instrumentu ietvaros:

- mezanīna aizdevumu programma (uzsākta 2011.gadā), kuras mērķis ir sniegt pieeju finansējumam komersantiem, kuriem nepietiekama nodrošinājuma un esošo komercsaistību dēļ nav iespējams saņemt finansējumu no komercbankas projekta īstenošanai nepieciešamajā apmērā. Mezanīna aizdevumu fonda kopējais apmērs ir 25,8 milj. EUR. Līdz 2015.gada beigām ir noslēgti 23 mezanīna aizdevumu līgumi par kopējo finansējumu 12 milj. EUR. Kopš 2014.gada jūnija mezanīna aizdevumu fonda ietvaros tiek attiecinātas aizdevumu garantijas un īstermiņa eksporta kredīta garantijas. Līdz 2015.gada beigām mezanīna fonda ietvaros ir finansēti 54 īstermiņa eksporta kredītu garantiju darījumi par kopējo finansējumu 3,8 milj. EUR un 187 aizdevumu garantiju darījumi par kopējo finansējumu 37,4 milj. EUR;
- agrīnās stadijas un vēlnās stadijas riska kapitāla investīcijas uzņēmējdarbības uzsākšanai un izaugsmei. Valsts līdzfinansētos 6 riska kapitāla fondu ietvaros ir iespējas saņemt nenodrošinātos aizdevumus un investīcijas uzņēmumiem dažādās to attīstības stadijās.

- Kopējais riska kapitāla investīcijām un nenodrošinātajiem aizdevumiem pieejamais publiskais finansējums ir 73,5 milj. EUR. Piesaistītā privātā līdzfinansējuma apmērs ir 14,5 milj. EUR. Līdz 2015.gada beigām ir noslēgti 151 riska kapitāla investīciju darījumi par kopējo finansējumu (tostarp finanšu starpnieku līdzfinansējumu) 51,1 milj. EUR, tajā skaitā 68 sēklas kapitāla investīcija par kopējo finansējumu 6,4 milj. EUR, 9 uzsākšanas kapitāla investīcijas par kopējo finansējumu 4,5 milj. EUR, 15 riska kapitāla investīcijas par kopējo finansējumu 18,3 milj. EUR un 59 izaugsmes kapitāla investīcijas par kopējo finansējumu 22 milj. EUR.
- lielāka apmēra (līdz 15 milj. EUR) riska kapitāla investīcijas uzņēmumiem to tālākai izaugsmei ir pieejamas Baltijas Inovāciju fondā (turpmāk – BIF). BIF ietvaros pieejamais publiskais finansējums ir 130 milj. EUR un vismaz tādā pašā apmērā tiks piesaistīts privātais līdzfinansējums (Altum daļa – 26 milj. EUR). Visi fondi (*BaltCap Private Equity Fund II, Livonia Partners Fund, BPM Capital un Karma Ventures*) ir uzsākuši investīciju periodu, un kopumā līdz 2016.gada februāra beigām ir veiktas jau 7 investīcijas.
  - atbalsts aizdevumu veidā saimnieciskās darbības uzsācējiem un komersantiem konkurētspējas uzlabošanai (programma pieejama kopš 2009.gada). Programmas mērķis ir nodrošināt pieejamību finansējumam tiem komersantiem, kuriem ir ekonomiski pamatoti turpmākās darbības plāni, bet nav pieejams kredītiestāžu finansējums paaugstinātu risku dēļ. Programmas ietvaros tiek sniegti mikroaizdevumi, lielāka apmēra aizdevumi esošiem komersantiem to tālākai izaugsmei un aizdevumi uzņēmējdarbības uzsācējiem. Pieejamais publiskais finansējums ir 63,68 milj. EUR un papildus ir piesaistīts arī privātais līdzfinansējums 21,4 milj. EUR apmērā. Līdz 2015.gada beigām ir noslēgti 475 aizdevumu līgumi par kopējo finansējumu 85,7 milj. EUR. Programma tika pabeigta 2015.gada beigās, bet 2016.gada 1.pusē tiek turpināta no cita finansējuma 4,3 milj. EUR apmērā;
  - atbalsts aizdevumu veidā komersantu izaugsmei. Programmas ietvaros komersantiem ir iespēja izmantot divu veidu aizdevumus – investīcijām un apgrozāmajiem līdzekļiem, t.sk., kredītlīnijas, kā arī aizdevumus lauksaimnieciskās produkcijas ražošanai. Programmas īstenošanai piesaistīti Eiropas Investīciju bankas līdzekļi 100 milj. EUR apmērā. Līdz 2015.gada beigām noslēgti 1381 aizdevuma līgumi par 83,1 milj. EUR;
  - Latvijas un Šveices mikrokreditēšanas programma. Tās ietvaros komersanti savu biznesa projektu realizācijai var saņemt finansiālu atbalstu (mikroaizdevumus apmērā līdz 14 tūkst. EUR). Līdz 2014.gada augustam tika piešķirti arī granti. Finansiālais atbalsts paredzēts investīcijām un apgrozāmajiem līdzekļiem. Aizdevuma fonda kopējais finansējums ir 7,1 milj. EUR, no kuriem 6,5 milj. EUR bija paredzēti aizdevumiem (80% Šveices līdzfinansējums) un 0,6 milj. EUR – grantiem. Līdz 2015.gadam beigām ir noslēgti 1162 aizdevuma līgumi par 9,6 milj. EUR. Programmas finansējums tika pilnībā apgūts jau 2013.gada augustā, un jaunu aizdevumu finansēšana tiek nodrošināta no papildus pieejamā finansējuma, kuru veido atmaksātie aizdevumi. Atbalsta sniegšana turpināsies līdz 2019.gada 30.jūnijam;
  - mikroaizdevumu atbalsta programma (programma pieejama kopš 2014.gada jūlija). Programmas mērķis ir nodrošināt pieejamību mikroaizdevumiem ne lielākiem par 25 tūkst. EUR saimnieciskās darbības uzsācējiem un esošiem saimnieciskās darbības veicējiem to attīstībai. Programmas ietvaros pieejamais publiskais finansējums ir 1,1 milj. EUR. Finanšu starpnieki nodrošina arī privāto līdzfinansējumu 50% apmērā no aizdevuma summas. Līdz 2015.gada beigām ir noslēgti 99 mikroaizdevumu līgumi par kopējo finansējumu 1,2 milj. EUR;
  - atbalsts lauksaimniecībai, lauku un zivsaimniecības attīstībai. Lauksaimniecības produktu ražotājiem ir paredzēts atbalsts apgrozāmo līdzekļu iegādei (kredītlīnijas apmērs – 25,6 milj. EUR). 2015.gadā tika piešķirti 168 aizdevumi par 7 milj. EUR. Kopš 2012.gada ir pieejams arī finansējums lauksaimniecībā izmantojamas zemes iegādei (kopējais pieejamais finansējuma apmērs – 40 milj. EUR). Līdz 2015.gada beigām bija piešķirts 781 aizdevums par kopējo finansējumu 39,6 milj. EUR.

- **Investīciju veicināšana, t.sk., ārvalstu tiešo investīciju piesaistīšana** (atbildīgā institūcija – EM)

Mērķis ir piesaistīt ārvalstu tiešās investīcijas (turpmāk – ĀTI) uz ārējo pieprasījumu orientētām nozarēm.

Latvijas Investīciju un attīstības aģentūra (turpmāk – LIAA) un Latvijas Ārējās ekonomiskās pārstāvniecības pakalpojumus Latvijas komersantiem un ārvalstu investoriem nodrošina pēc vienas pieturas aģentūras principa. LIAA un Latvijas Ārējās ekonomiskās pārstāvniecības darbojas potenciālo un esošo investoru apkalpošanā – nodrošina ar nepieciešamo informāciju, komunicē ar attiecīgajām institūcijām, piedāvā investīciju projektu īstenošanas vietas un atbilstošos investīciju stimulus. Savukārt, saskaņotu starpresoru sadarbību sekmīgai investīciju projektu īstenošanai nodrošina Lielo un stratēģiski nozīmīgo investīciju projektu koordinācijas padome, kuras sastāvā darbojas ieinteresēto ministriju ministri, kā arī pieaicināti valsts un pašvaldību institūciju, infrastruktūras uzņēmumu, nevalstisko organizāciju pārstāvji un citi eksperti.

2015.gadā tika īstenotas un 2016.gadā tiks turpinātas ĀTI piesaistes aktivitātes attiecībā uz prioritārām valstīm, sagatavojot/attīstot piedāvājumus konkrētās nozarēs un jomās un pastiprināti izvērsta investoru pēc-apkalpošana.

2015.gadā noslēdzās plānošanas perioda 2007.-2013.gadam ES struktūrfondu programmas “Atbalsts ieguldījumiem ražošanas telpu izveidei vai rekonstrukcijai” ieviešana, kuras ietvaros tika īstenoti visi 8 apstiprinātie projekti. Kopējās projektu izmaksas ir 24,2 milj. EUR, tai skaitā 10,1 milj. EUR ERAF līdzfinansējums. Projektu īstenošanas rezultātā tika rekonstruētas vai jaunizbūvētas telpas 77 361 m² platībā, no kurām uz 2015.gada 31.decembri iznomātas MVU bija 22 856 m² platībā. Līdz 2015.gada beigām iznomātajās telpās tika izveidotas 142 darba vietas pilnas slodzes darbiniekiem.

2016.gadā plānots valdībā apstiprināt plānošanas perioda 2014.-2020.gadam atbalsta programmas investoru piesaistei, tai skaitā atbalsta programmu “Atbalsts ieguldījumiem ražošanas telpu un infrastruktūras izveidei vai rekonstrukcijai” īstenošanas noteikumi”.

Līdz 2020.gadam būs pieejamas UIN atlaides par jaunām ražošanas tehnoloģiskajām iekārtām un saglabāti UIN atvieglojumi lielajiem investīciju projektiem virs 10 milj. EUR. Līdz 2016.gada 1.martam ir atbalstīti 26 lielle investīciju projekti par 300,4 milj. EUR.

- **Atbalsts ārējo tirgu apgūšanai** (atbildīgā institūcija – EM, ĀM)

Lai veicinātu Latvijas uzņēmumu eksporta apjomu palielināšanu un jaunu tirgu apgūšanu, tiek īstenoti šādi pasākumi:

- ārējās ekonomiskās politikas koordinācija un Latvijas Ārējo ekonomisko pārstāvniecību tīkla nodrošināšana – 2015.gadā darbojās 44 Latvijas diplomātiskās un konsulārās pārstāvniecības: 37 vēstniecības, 6 patstāvīgās pārstāvniecības, 1 ģenerālkonsulāts un 2 konsulāti. Sekojot līdzī Latvijas uzņēmēju interesēm, Ārlietu ministrija turpina paplašināt savu vēstniecību un goda konsulātu tīklu. 2015.gadā tika nosūtīts pirmais Latvijas diplomāts vēstniecības atvēršanai Dienvidkorejā, Seulā. 2016.gadā Ārlietu ministrija plāno atbalstīt Latvijas uzņēmēju nostiprināšanos esošajos eksporta tirgos ES, kā arī mudinās rast eksporta iespējas Ziemeļamerikā, Tālajos Austrumos, Persijas līča valstīs un Latīņamerikā. Tāpat plāno sekmēt ekonomisko sakaru veicināšanā pieredzējušu goda konsulu nozīmēšanu;
- ekonomisko jautājumu risināšanai un Latvijas uzņēmēju atbalstam 2015.gadā darbojās 14 Latvijas Ārējās ekonomiskās pārstāvniecības, kas izvietotas kopā ar vēstniecībām. Latvijas interesēs ir piemēroties globālajām pārmaiņām pasaules ekonomikā, meklēt jaunus sadarbības partnerus, veicināt jaunu tirgu apgūšanu un investīciju piesaisti valsts ekonomikā, diversificēt eksporta tirgus. 2015.gadā ir turpinājies darbs pie Latvijas Ārējo ekonomisko pārstāvniecību tīkla paplašināšanas. 2015.gadā līdztekus esošajām 14 patstāvīgajām pārstāvniecībām – Baltkrievijā, Dānijā, Francijā, Krievijā, Ķīnā, Japānā, Lielbritānijā, Lietuvā, Nīderlandē, Norvēģijā, Polijā, Ukrainā, Vācijā un Zviedrijā – darbu uzsāka 7 pagaidu pārstāvniecības – Somijā, Itālijā, Azerbaidžānā, Kazahstānā, Ķīnā

(Šanhajā), Singapūrā un Apvienotajos Arābu Emirātos (AAE). Sākot ar 2016.gada 1.janvāri šīs pagaidu pārstāvniecības savu darbību turpina kā patstāvīgās pārstāvniecības;

- tiešie eksporta atbalsta pakalpojumi komersantiem – 2015.gadā LIAA ir sniegusi 1530 vispārējās konsultācijas, organizēti 19 informatīvi semināri par ārējiem tirgiem un ārējās tirdzniecības jautājumiem, kā arī sagatavoti 116 nozaru tirgus apskati, pētījumi un informatīvie ziņojumi. Organizētas 30 tirdzniecības misijas (uzņēmēju skaits – 223) un 89 individuālās biznesa vizītes pie potenciālajiem sadarbības partneriem ārvalstīs. 2016.gadā plānots turpināt sniegt minētos pakalpojumus pieejamo resursu ietvaros;
- atbalsts komersantiem ārējā mārketinga pasākumu īstenošanai, sekmējot komersantu iekļaušanos starptautiskajās piegāžu ķēdēs, veicinot Latvijas komersantu dalību starptautiskajās izstādēs un tirdzniecības misijās. 2015.gadā noorganizētas 9 tirdzniecības misijas uz jauniem tirgiem. Sniegts atbalsts 237 komersantu dalībai 29 nacionālajos standos starptautiskajās izstādēs ārvalstīs;
- atbalsts uzņēmumu dalībai starptautiskajās izstādēs, organizējot Latvijas lauksaimniecības un pārtikas sektora pārstāvniecības standus starptautiskajās izstādēs. 2015.gadā organizēti Latvijas lauksaimniecības un pārtikas sektora pārstāvniecības kopstendi 5 starptautiskajās lauksaimniecības, pārtikas produktu un dārzniecības izstādēs un sniegts līdzfinansējums kopstendu dalībniekiem, piemēram, izstāžu „Prodexpo 2015” Maskavā, „Gulfood 2015” Dubajā, „Anuga 2015” Ķelnē un „Riga Food 2015” ietvaros nodrošināta 63 uzņēmumu dalība kopstendos, „Zaļās nedēļas 2015” Berlīnē – vairāk nekā simts Latvijas uzņēmumu, organizāciju un saimniecību pārstāvniecība.

2015.gada decembrī ir uzsākta 2014.-2020.gada ES fondu pasākuma “*Starptautiskās konkurētspējas veicināšana*” īstenošana. Pasākuma mērķis ir veicināt nozaru starptautisko konkurētspēju, atbalstot uzņēmējdarbību un ieiešanu ārvalstu tirgos, nodrošinot Latvijas Ārējo ekonomisko pārstāvniecību darbību un attīstot Latvijas starptautisko konkurētspēju prioritārajos tūrisma sektoros.

Latvijā darbojas Ārējās ekonomiskās politikas koordinācijas padome, kuru vada ārlietu ministrs un kuras sastāvā bez valsts institūciju darbiniekiem darbojas arī LIAA, LDDK un LTRK pārstāvji. 2015.gadā padome pieņēmusi lēmumus par tādiem būtiskiem jautājumiem kā Latvijas dalība izstādē *Expo Astana 2017* un pasākumiem Krievijas pretsankciju negatīvās ietekmes mazināšanai uz Latvijas ekonomiku.

- ***Pašvaldību kapacitātes stiprināšana uzņēmumu un investīciju piesaistē*** (atbildīgā institūcija – VARAM, SM, EM)

Pasākuma mērķis ir stiprināt pašvaldību lomu investīciju piesaistē un uzņēmējdarbības veicināšanā:

- sagatavojot priekšlikumus pašvaldību finanšu sistēmas pilnveidošanai (t.sk., apskatot iespējamās nodokļu politikas izmaiņas) un pašvaldību tiesību paplašināšanai rīkoties ar savu mantu. 2015.gada 2.jūlijā ir stājies spēkā *Pašvaldību finanšu izlīdzināšanas likums*. Tā nosacījumi tika piemēroti, veicot pašvaldību finanšu izlīdzināšanu 2016.gadam. Jauna *Pašvaldību finanšu izlīdzināšanas likuma* izstrāde bija nepieciešama, jo iepriekšējais regulējums vairs nenodrošināja reģionāli sabalansētu un līdzsvarotu finansējuma pārdali starp pašvaldībām. Saskaņā ar jauno *Pašvaldību finanšu izlīdzināšanas likumu* aprēķins tiek veikts ar vienkāršu formulu, kurā visi rādītāji ir publiski pieejami, pašvaldības tiek novērtētas vienādi, netiek vairs aprēķināta finanšu nepieciešamība un pielietots tās ekonomiski nepamatotais sadalījums pašvaldību grupās, kā arī pašvaldību vērtētie ieņēmumi tiek izlīdzināti vienmērīgāk, paredzot, ka pašvaldība, kurai ir zemāki vērtētie ieņēmumi uz vienu izlīdzināmo vienību, pašvaldību finanšu izlīdzināšanas rezultātā neapsteigs citu pašvaldību, kurai vērtētie ieņēmumi uz vienu izlīdzināmo vienību ir augstāki. Veikti grozījumi MK noteikumos, kas dod pašvaldībām lielākas iespējas elastīgāk noteikt nomas maksu apbūvētam zemesgabalam gadījumos, ja tas tiek iznomāts ražošanas objekta

- būvniecībai vai saimnieciskās darbības veikšanai, saistošajos noteikumos izvirzot specifiskus kritērijus (nosacījumus);
- paaugstinot pašvaldību sniegto pakalpojumu pieejamību un kvalitāti, ieviešot vienas pieturas aģentūras principu (*skat. 3.2.1.nodaļu*), mazinot administratīvo slogu uzņēmējiem un iedzīvotājiem pašvaldību sniegtajos pakalpojumos;
  - sakārtojot un attīstot pašvaldību transporta un vides infrastruktūru (*skat. 3.2.5.nodaļu*);
  - īstenojot valsts un pašvaldību publiskās uzņēmējdarbības infrastruktūras sakārtošanu. Līdz 2015.gada beigām ar 2007.-2013.gada plānošanas perioda ES struktūrfondu finansējumu īstenoti 113 pilsētvides infrastruktūras projekti. 2016.gadā tiks uzsākta projektu iesnieguma atlase ES fondu 2014.-2020.gada plānošanas perioda ietvaros;
  - ES fondu 2014.-2020.gada plānošanas periodā saskaņā ar *Darbības programmu Izaugsme un nodarbinātība* pašvaldībām būs pieejams atbalsts privāto investīciju apjoma palielināšanai pašvaldībās, veicot ieguldījumus uzņēmējdarbības attīstībai atbilstoši pašvaldību attīstības programmās noteiktajai teritoriju specializācijai un balstoties uz vietējo uzņēmēju vajadzībām, atbalsts teritoriju revitalizācijā, reģenerējot degradētās teritorijas, kā arī atbalsts pašvaldību ēku energoefektivitātes paaugstināšanai, un kopējais šim mērķim paredzētais ES fondu finansējums sasniedz 326,9 milj. EUR (ERAF). Ieguldījumi tiks veikti pašvaldību publiskajā infrastruktūrā, ja pēc tās ir komersantu pieprasījums, taču ieguldījumi privāto komersantu īpašumā netiek atbalstīti. Komersanti pašvaldības projektā var piedalīties kā sadarbības partneri;
  - sniedzot atbalstu 6,6 milj. EUR apmērā (100% ESF finansējums) speciālistu piesaistei plānošanas reģioniem, pilsētām un novadiem, kā arī plānošanas reģionu un vietējo pašvaldību attīstības plānošanas kapacitātes paaugstināšanai. Līdz 2015.gada beigām tika piesaistīti 239 speciālisti, tika izstrādāti 133 plānošanas reģionu un pašvaldību attīstības plānošanas dokumenti;
  - attīstot uzņēmējdarbības un inovāciju sistēmas attīstību reģionā, izmantojot Norvēģijas finanšu instrumenta finansējuma (2009.-2014.g.) 1,1 milj. EUR apjomā projektu *Reģionālās politikas aktivitāšu īstenošana Latvijā un reģionālās attīstības pasākumu izstrāde*, tiek realizēts pilotprojekts uzņēmējdarbības un inovāciju sistēmas ieviešanai Latgales plānošanas reģionā (turpmāk – LPR). Ņemot vērā, ka LPR ir visvājāk attīstītais plānošanas reģions Latvijā ar ilglaicīgu negatīvu ekonomisko, sociālo un demogrāfisko tendenču kopumu, aktivitātes ietvaros Latgales plānošanas reģionā nodrošināta Latgales uzņēmējdarbības centra darbība – izstrādāta un darbojas tīmekļa vietne www.invest.latgale.lv, izstrādāts Latgales investīciju kataloga saturs u.c. pasākumi. 2016.gadā Latgales plānošanas reģionā darbu turpinās Latgales uzņēmējdarbības centrs, papildus plānots izstrādāt 7 investīciju piesaistes materiālus Latgales pašvaldībām;
  - lai paplašinātu pašvaldību iespējas un instrumentus uzņēmējdarbības veicināšanā un privāto investīciju piesaistīšanā, tiks sniegts atbalsts lielākajām pašvaldībām ārējiem mārketinga pasākumiem (piedāvājot tām sagatavot mārketinga materiālus angļu valodā, piedalīties starptautiskajās izstādēs un izstrādāt investīciju piesaistes materiālus), kā arī tiks organizētas pašvaldību speciālistu un citu iesaistīto pušu apmācības. Piemēram, līdz 2016.gada beigām tiks izstrādāts 30 pašvaldību investīciju piesaistes materiāls – tirgus izpēte, tehniskā dokumentācija u.c.
  - atbalsta pasākumu izstrāde attāliem un mazattīstītiem reģioniem kvalificēta darbaspēka un uzņēmēju piesaistei. Aktivitātes ietvaros notiek Norvēģijas pieredzes pārņemšana atbalsta pasākumu izstrādei un īstenošanai;
  - izmantojot Norvēģijas finanšu instrumenta finansējumu (2009.-2014.g.) 1,2 milj. EUR apjomā projekta *Latvijas plānošanas reģionu un vietējo pašvaldību teritoriālās attīstības plānošanas kapacitātes palielināšana un attīstības plānošanas dokumentu izstrādāšana* ietvaros. Projekta īstenošanas laiks ir noteikts no 2013.gada novembra līdz 2016.gada 30.novembrim. Galvenās projekta aktivitātes ir saistītas ar plānošanas reģionu un pašvaldību

kapacitātes stiprināšanu attīstības plānošanā, kas netiešā veidā sekmē arī pašvaldību kapacitātes stiprināšanu uzņēmējdarbībā, jo tā ir attīstības plānošanas būtiska sastāvdaļa.

3.2.3. Inovācijas, pētniecība un attīstība

Latvijas NRP mērķa rādītājs ieguldījumiem pētniecībā un attīstībā (P&A) 2020.gadam noteikts 1,5% apmērā no IKP.

2.tabula

Ieguldījumu P&A palielināšanas trajektorija

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2020
Kopējais finansējums P&A (milj. EUR)	141,6	85,2	109,6	141,4	145,4	139,5	162,8	500,0
% no IKP	0,62	0,46	0,60	0,70	0,66	0,60	0,69	1,5

Avots: Eurostat

Latvijā kopējie ieguldījumi P&A 2014.gadā pieauga par 16,7% un veidoja 0,69% no IKP (2013.gadā 0,6%). To galvenokārt noteica uzņēmumu ieguldījumu pieaugums, kas 2014.gadā bija 0,19% no IKP (2013.gadā 0,13% no IKP). 2014.gadā pieaudzis arī valsts un augstskolu finansējums P&A darbībām, veidojot 0,19% no IKP, pretnostatot 0,16% no IKP 2013.gadā.

Tomēr jāatzīmē, ka pēdējos gados novērotais ieguldījumu P&A pieaugums ir nepietiekams un joprojām būtiski atpaliek no noteiktā NRP mērķa. Zems ieguldījumu P&A līmenis ir skaidrojams ar zemo privātā sektora investīciju īpatsvaru, kas ir samazinājies salīdzinājumā ar pirmskrīzes periodu un, atjaunojoties izaugsmei, praktiski nav pieaudzis, ar nepietiekamo publiskā finansējuma apjomu P&A un ar to, ka vairāk kā puse no kopējiem P&A ieguldījumiem veido ārvalstu, t.sk. ES struktūrfondu, finansējums. Turklāt Latvijā ir neliels, bet pēdējos gados augošs, augsto tehnoloģiju nozaru īpatsvars, ko apliecina arī augsto tehnoloģiju preču īpatsvars kopējā eksportā, kas 2014.gadā sastādīja 9,2%, bet 2013.gadā 8%.

Galvenie izaicinājumi, kas pastāv P&A jomā Latvijā:

- ilgstoši nepietiekams zinātnes finansējums;
- mazs zinātnē, pētniecībā, tehnoloģiju attīstībā un inovācijā nodarbināto skaits un nepietiekama šajās jomās iesaistītā personāla atjaunotne;
- fragmentēta zinātnisko institūciju struktūra un pārvaldības funkciju dublēšanās;
- vājš pētījumu rezultātu komercializācijas potenciāls, nepietiekama sadarbība un koordinācija starp zinātnes, tehnoloģiju attīstības un inovāciju institūcijām, augstāko izglītību un rūpniecības sektoriem (trūkst kvalificētu speciālistu, kas spētu īstenot inovatīvus projektus un izstrādāt jaunas tehnoloģijas vai produktus);
- nepietiekami attīstīta starptautiskā sadarbība;
- Latvijas biznesa struktūru galvenokārt veido mikro mazie un vidējie uzņēmumi, kuriem nav kapacitātes investēt P&A, un vidēji zems augsto tehnoloģiju sektors.

2016.gadam piešķirts papildus valsts budžeta zinātnisko institūciju bāzes finansējums 1,6 milj. EUR apmērā, kā arī veiktas izmaiņas zinātnes bāzes finansējuma piešķiršanas nosacījumos, nodrošinot akadēmiskā personāla zinātniskās darbības finansēšanu.

2013.gada beigās MK apstiprinātas *Zinātnes, tehnoloģijas attīstības un inovācijas pamatnostādnes 2014.-2020.gadam* (turpmāk – ZTAI), kuras mērķis ir veidot Latvijas zinātni, tehnoloģijas un inovāciju par globāli konkurētspējīgām, ir pamats tautsaimniecības un sabiedrības attīstības vajadzību nodrošināšanai. ZTAI ir ietverta ieguldījumu trajektorija, lai 2020.gadā sasniegtu 1,5% no IKP ieguldījumus P&A, kā arī nepieciešamie nacionālā līmeņa pasākumi un indikatori šī mērķa sasniegšanai.

Šobrīd tiek realizēta ZTAI ietvertā *Viedās specializācijas stratēģija* (turpmāk – RIS3 stratēģija) – nacionālā ekonomiskās attīstības stratēģija, kurā noteikti tautsaimniecības transformācijas virzieni, izaugsmes prioritātes un viedās specializācijas jomas, paredzot mērķtiecīgu pētniecības un inovāciju resursu koncentrēšanu zināšanu jomās, kur valstij ir salīdzinošs priekšrocības vai ir bāze šādu priekšrocību radīšanai. Galvenais virziens ir ekonomikas transformācija

uz zinātnes un tehnoloģiju virzīto izaugsmi un virzību uz zināšanām balstītu spēju attīstību. RIS3 stratēģijā ir noteiktas šādas specializāciju jomas – (1) zināšanu ietilpīga bio-ekonomika, (2) biomedicīna, medicīnas tehnoloģijas, biofarmācija un biotehnoloģijas, (3) viedie materiāli, tehnoloģijas un inženiersistēmas, (4) viedā enerģētika un (5) IKT.

IZM 2015.gadā ir izstrādājusi viedās specializācijas jomu ekosistēmas aprakstus, lai politikas veidotāji, ieviesēji, īstenotāji un sabiedrība kopumā izprastu specializācijas jomu būtību, nišas, uzdevumus, vajadzības un ietekmi uz tautsaimniecību. Katras viedās specializācijas jomas ekosistēma ietver dalībniekus – valsts, uzņēmējdarbības, izglītības un zinātnes sektora pārstāvjus, kuri rada viedās specializācijas jomā ietilpstošas zināšanas vai tās izmanto. Ekosistēmas kontekstā tiek apskatīti tādi ietekmējošie apstākļi kā situācija tirgū, finansējums, zināšanu jomas mērogs, valsts atbalsta instrumenti un normatīvais regulējums.

2015.gada 15.septembrī valdība izskatīja informatīvo ziņojumu par RIS3 monitoringa sistēmu. RIS3 ietvaros plānotie ieguldījumi vidēji gadā veido aptuveni 1,3% no ikgadējā vidējā investīciju apjoma tautsaimniecībā pēdējo trīs gadu periodā. RIS3 monitoringa sistēmas ieviešana nodrošinās publisko ieguldījumu zinātnē, tehnoloģiju attīstībā un inovācijās uzraudzību un ietekmes analīzi. Vienlaikus RIS3 monitoringa sistēmas ieviešana ir viens no ES fondu 2014.-2020.gada plānošanas perioda atbalsta saņemšanas priekšnosacījumiem.

2016.gadā turpinās RIS3 monitoringa sistēmas izveides pasākumi, kas ietver rezultātu pārvaldības ieviešanu zinātniskajās institūcijās. Rezultātu pārvaldības ieviešanai zinātniskajās institūcijās katrai institūcijai būs jānosaka savi sasniedzamie rādītāji kopējo rādītāju sistēmas ietvarā, saskaņā ar institūcijas specializāciju zinātnē un pētniecībā.

Galvenie politikas virzieni un pasākumi

• **Zinātniskās darbības potenciāla attīstība** (atbildīgā institūcija – IZM)

Tiek turpināta 2014.gadā uzsāktā zinātnisko institūciju konsolidācija. Ir paredzēts, ka konsolidācijas rezultātā 2020.gadā darbosies 20 konkurētspējīgas zinātniskās institūcijas. Atbilstoši zinātnes starptautiskā izvērtējuma ieteikumiem, konsolidācija tiek veikta, resursus koncentrējot labākajos valsts zinātniskajos institūtos un universitātēs, kā zināšanu centros.

Lai veicinātu konsolidāciju, zinātniskās izcilības attīstībai un zinātnisko institūciju institucionālās kapacitātes stiprināšanai ir novirzīts ERAF finansējums 10,9 milj. EUR.

Resursu koncentrācijai konkurētspējīgās institūcijās 2014.gadā tika veiktas arī izmaiņas zinātnes bāzes finansējuma piešķiršanas nosacījumos, nosakot, ka papildu finansējums tiek piešķirts zinātniskajām institūcijām, kas starptautiskajā zinātnes izvērtējumā saņēmušas “4” un “5”; bez tam, no 2016.gada bāzes finansējumu nesaņem ar “1” un “2” novērtētās zinātniskās institūcijas, kas nepiedalās zinātnisko institūciju konsolidācijas procesos. Ņemot vērā, ka nākošais zinātnes izvērtējums plānots 2017.gadā, zinātniskās institūcijas, kas novērtētas zemu, tiek mudinātas meklēt iespējas integrēties spēcīgākās institūcijās, tādējādi sekmējot resursu koncentrāciju un kritiskās masas veidošanos šajās institūcijās.

Ieguldījumu P&A palielināšanai tiek īstenotas šādas galvenās aktivitātes:

- 2015.gada augustā tika rīkots publisko diskusiju cikls par valsts nozīmes pētniecības centru (turpmāk – VNPC) tālākās attīstības iespējām. Diskusijas rezultāti tiks izmantoti ES fondu 2014.-2020.gadu plānošanas perioda finanšu instrumentu programmēšanai un attiecīgu MK tiesību aktu sagatavošanai;
- ES fondu 2007.-2013.gada plānošanas perioda aktivitātes *Cilvēkresursu piesaiste zinātnei* ietvaros 2015.gadā beigās noslēdzās 48 projektu īstenošana. Kopējais attiecināmais finansējums aktivitātes 2. kārtas īstenošanai – 22,5 milj. EUR;
- lai sekmētu zinātnes un ražošanas integrāciju un pētniecisko rezultātu ieviešanu atbilstoši valstī izvirzītajiem prioritārajiem zinātnes virzieniem, ES fondu 2007.-2013.gada plānošanas perioda aktivitātes *“Atbalsts zinātnei un pētniecībai”* ietvaros 2015.gadā tika pabeigta 2. kārtas un 3. kārtas projektu īstenošana par ERAF finansējumu 15,5 milj. EUR;

- 2015.gadā tika uzsākta un 2016.gadā turpinās 11 pētniecības projektu īstenošana Eiropas Ekonomikas zonas finanšu instrumenta un Norvēģijas finanšu instrumenta 2009.-2014.gada perioda programmas “Pētniecība un stipendijas” aktivitātes. Aktivitātes vispārējais mērķis ir veicināt uz pētniecību balstītu zināšanu attīstību Latvijā, Norvēģijai un Latvijai sadarbojoties fundamentālo un lietišķo pētījumu jomā. Pētniecības aktivitāte vērsta uz divpusējās sadarbības stiprināšanu starp Latvijas un Norvēģijas pētniecības iestādēm, tādējādi stimulējot iestāžu ilgtermiņa sadarbību, kā arī to kapacitātes un kompetenču attīstību. Projekti tiek īstenoti divās tematiskajās jomās – sociālās un humanitārās zinātnes un veselība. Aktivitātes ietvaros sadarbojas vairāk kā 20 Latvijas un Norvēģijas zinātniskās institūcijas un tās noslēgumā paredzētas vairāk kā 40 starptautiski recenzētas zinātniskās publikācijas;
- lai veicinātu zinātnisko institūciju līdzdalību ES pētniecības un inovācijas pamatprogrammās un sekmētu starptautisko sadarbību pētniecības un tehnoloģiju jomā, 2015.gadā tika īstenoti 16 ES fondu 2007.-2013.gada plānošanas perioda aktivitātes “*Atbalsts starptautiskās sadarbības projektiem zinātnē un tehnoloģijās*” 2.kārtas projekti par kopējo attiecināmo finansējumu 1,2 milj. EUR. Bez tam 2014.gadā tika uzsākta programmas *Baltic Bonus* īstenošana, kuras ietvaros tiek piešķirts finansiāls atbalsts projektu izstrādei, kas tiek iesniegti programmas *Apvārsnis 2020* konkursos un saņem labu ekspertu novērtējumu. *Baltic Bonus* programmas īstenošanai 2014.gadā tika novirzīti 139 tūkst. EUR, piešķirot atbalstu 44 pētniecības projektu izstrādei, un 2015.gadā – 96 190 EUR, piešķirot atbalstu 50 pētniecības projektu izstrādei;
- lai attīstītu zinātniskās darbības potenciālu un jauno zinātnieku karjeras iespējas, 2016.gadā uzsākts pēc doktorantūras pētījumu atbalsts, izmantojot ES fondu finansējumu (plānotais kopējais finansējums 64,03 milj. EUR, tai skaitā ERAF 54,4 milj. EUR).

- ***Uzņēmumu un zinātnieku ilgtermiņa sadarbības platformas izveide*** (atbildīgā institūcija – EM, IZM)

2015.gadā zinātnieki un uzņēmumi turpināja īstenot kopīgus rūpnieciskos pētījumus, kā arī jaunu produktu un tehnoloģiju izstrādes projektus 6 izveidoto kompetences centru ietvaros. ES struktūrfondu programma Kompetences centri tika īstenota līdz 2015.gada nogalei un tās kopējais publiskais finansējums bija 53,2 milj. EUR. Izveidotajos kompetences centros kopumā tika īstenots 231 rūpniecisko pētījumu un jaunu produktu un tehnoloģiju izstrādes projekts, no kuriem līdz 2016.gada 1.martam ir pabeigti 78 projekti. Kompetences centros kopumā tika iesaistīti 164 uzņēmumi un 24 zinātniskās institūcijas, kā arī projektu īstenošanā radītas 445 P&A darba vietas. Visu kompetences centru darbības rezultātā papildus varētu tikt piesaistīts privātais līdzfinansējums P&A darbībām vismaz 18,4 milj. EUR apjomā.

2016.gada sākumā tika apstiprināts normatīvais ietvars, lai uzsāktu Kompetences centru programmas īstenošanu nākošā ES struktūrfondu periodā. Kopējais programmā pieejamais ES fondu finansējums līdz 2021.gada nogalei ir 72,3 milj. EUR. Atbalstu paredzēts nodrošināt 8 kompetences centriem, izveidojot tos katrā no Latvijas Viedās specializācijas jomām vai apakšjomām.

2016.gada sākumā tika pabeigts darbs pie tehnoloģiju pārneses sistēmas koncepcijas izstrādes, lai jauno tehnoloģiju pārneses programmu īstenošanu ar ES fondu finansējuma atbalstu uzsāktu 2016.gada otrajā pusē. Vienlaikus jaunās tehnoloģiju pārneses sistēmas ietvaros paredzēts stiprināt LIAA kapacitāti tehnoloģiju un zināšanu pārneses, kā arī pakalpojumu sniegšanas zinātniskajām institūcijām un komersantiem (inovācijas vaučeri) jomā. Kopējais programmā pieejamais ES struktūrfondu finansējums paredzēts 31,5 milj. EUR.

2015.gada nogalē tika pabeigtas ES fondu 2007.-2013.gada plānošanas perioda aktivitātes “*Zinātnes infrastruktūras attīstība*” 16 projektu īstenošana (kopējais publiskais finansējums 104,7 milj. EUR apmērā). Aktivitātes ietvaros tika modernizēta 27 valsts zinātnisko institūciju pētniecības un attīstības infrastruktūra, kā arī pilnveidota komercpētniecības infrastruktūra.

Valsts sekretāru sanāsmē 2015.gada 9.aprīlī izsludināts informatīvā ziņojuma projekts *Par pētniecības un inovācijas infrastruktūras un pētnieciskās darbības koncentrācijas teritoriālo*

kartējumu, kur iekļauta informācija par iepriekšējo ES fondu plānošanas periodu ieguldījumu P&A infrastruktūras pilnveides un zinātnisko institūciju institucionālās kapacitātes stiprināšanas novērtējumu, kā arī pasākuma “*P&A infrastruktūras attīstīšana Viedās specializācijas jomās un zinātnisko institūciju institucionālās kapacitātes stiprināšana*”¹⁷ ieviešanas nosacījumiem un finansējuma aprēķināšanas metodiku. Precizēto informatīvo ziņojumu atkārtotai saskaņošanai plānots virzīt 2016.gada 1.pusē.

2015.gadā panākta vienošanās ar JASPERS (Kopējā palīdzība projektu sagatavošanai Eiropas reģionos) par šīs institūcijas ekspertu atbalstu iepriekš minēta pasākuma īstenošanas nosacījumu izstrādē (*P&A infrastruktūras projektu vērtēšanā un sociālekonomiskās analīzes veikšanā*), lai sekmētu kvalitatīvu projektu iesniegumu izstrādi un novērtēšanu.

- **Atbalsts inovatīvu komersantu attīstībai** (atbildīgā institūcija – EM, FM)

2015.gadā un 2016.gadā tika turpināta līdz šim izstrādāto valsts atbalsta programmu ietvaros atbalstīto uzņēmumu projektu īstenošana, kas paredz jaunu produktu un tehnoloģiju izstrādi un ieviešanu ražošanā, t.sk. vērsti uz tehnoloģiju ar samazinātu ietekmi uz vidi attīstību. Paralēli norisinājās darbs pie jaunu 2014.-2020.gada ES struktūrfondu plānošanas perioda atbalsta aktivitāšu izstrādes.

2015.gadā tika pabeigta programmas *Jaunu produktu un tehnoloģiju ieviešana ražošanā* 112 projektu īstenošana ar kopējo finansējumu 34,9 milj. EUR.

ES struktūrfondu līdzfinansētajā valsts atbalsta programmā *Augstas pievienotās vērtības investīcijas* 2015.gadā un 2016.gadā tika turpināta 189 projektu īstenošana par kopējo finansējumu 174,3 milj. EUR. Līdz 2016.gada 1.martam pabeigti 149 projekti par kopējo finansējumu 136,8 milj. EUR. Vienlaikus 2015.gadā noslēdzās 22 atbalstīto projektu īstenošana par finansējumu 0,23 milj. EUR, kas tika atbalstīti no ES struktūrfondu līdzfinansētājā aktivitātē *Mikro, mazo un vidējo komersantu jaunu produktu un tehnoloģiju attīstības programma*.

Norvēģijas finanšu instrumenta programmas *Inovācijas “zaļās” ražošanas jomā* ietvaros 2015.gadā tika turpināts sniegt pirmsinkubācijas un inkubācijas pakalpojumus, kā arī tika nodrošināts finansiāls atbalsts komercdarbības aktivitāšu attīstībai jaunu vai būtiski uzlabotu vides produktu tehnoloģiju izstrādei un komercializēšanai, kā arī ieviešanai ražošanā. Programmas ietvaros izveidotajā Zaļo tehnoloģiju inkubatorā 2015.gada nogalē noslēdzās pirmsinkubācijas pakalpojumu sniegšana iepriekš atlasītajai 81 biznesa idejai, kā arī 2016.gadā plānota papildu uzsaukumu organizēšana pirmsinkubācijas pakalpojumu nodrošināšanai līdz pat 70 biznesa idejām. Paralēli Zaļo tehnoloģiju inkubators 2015.gadā uzsāka inkubācijas pakalpojumu sniegšanu 24 projektu īstenotājiem ar kopējo piešķirto līdzfinansējuma apjomu 2,47 milj. EUR. Tāpat programmas ietvaros organizētā Atklātā konkursa ietvaros 2015.gadā un 2016.gadā turpinās 15 atbalstīto uzņēmumu projektu īstenošana par kopējo līdzfinansējuma apjomu 6,9 milj. EUR.

2015.gadā un 2016.gadā tiek turpināts darbs pie jaunu inovācijas atbalsta aktivitāšu izstrādes, lai nodrošinātu ES struktūrfondu jaunā perioda (2014.-2020.) finansējuma apgūšanu. 2016.gadā Programmas “*Jaunu produktu ieviešana ražošanā*” ietvaros paredzēts sniegt atbalstu uzņēmumiem pilna mēroga ražošanas iekārtu prototipu izgatavošanai un testēšanai reālā ražošanas vidē, kas tiek izstrādātas Viedās specializācijas jomās. Programmā kopumā paredzēts novirzīt ES struktūrfondu finansējumu par 60 milj. EUR.

Vienlaikus norisinājās darbs pie atbalsta aktivitātes “*Inovāciju motivācijas programma*” sagatavošanas, kuras mērķis ir veidot sabiedrības izpratni, kā arī izglītēt par inovāciju un uzņēmējdarbību, tostarp praktiski iesaistīt dažādas sabiedrības grupas uzņēmējdarbības aktivitātēs, kā arī inovatīvu ideju un risinājumu izstrādē un tālākā attīstīšanā. Programma kopējais ES struktūrfondu finansējums plānots 4,8 milj. EUR.

---

¹⁷ ES fondu 2014.-2020.gada plānošanas perioda darbības programmas “*Izaugsme un nodarbinātība*” 1.1.1.specifiskais atbalsta mērķis “*Palielināt Latvijas zinātnisko institūciju pētniecisko un inovatīvo kapacitāti un spēju piesaistīt ārējo finansējumu, ieguldot cilvēkresursos un infrastruktūrā*”.

3.2.4. Informācijas un komunikācijas tehnoloģijas

Mērķis ir nodrošināt elektronisko sakaru vienlīdzīgu pieejamību visā Latvijas teritorijā, paaugstināt IKT ieguldījumu visu tautsaimniecības nozaru izaugsmē un inovācijā. Rīcības virziens paredz *Eiropa 2020* stratēģijas vadošās iniciatīvas *Digitālā programma Eiropai* noteikto pasākumu ieviešanu Latvijā.

2015.gadā 75% Latvijas iedzīvotāju regulāri (vismaz reizi nedēļā) lietoja internetu. 2015.gada vidū Latvijā platjoslas¹⁸ interneta piekļuves līniju skaits sasniedza 25% (2014.gada vidū – 24,8). 2015.gada vidū Latvijā uz 100 iedzīvotājiem bija 65,2 mobilā platjoslas interneta pieslēgumi, bet 89% mājsaimniecību bija pieejams 4G (LTE) mobilais internets.¹⁹

2015.gada vidū Latvijā interneta pieslēgums, izmantojot fiksētās līnijas, 75,4% gadījumu nodrošina datu pārraides ātrumu ≥ 10 Mbps, 56% gadījumu – datu pārraides ātrumu no 30 Mbps un vairāk un 42% gadījumu datu pārraides ātrumu virs 100 Mbps (vidēji ES 2015.gada vidū datu pārraides ātrums lielāks par 10 Mbps bija 76% fiksēto līniju, no 30 Mbps un vairāk – 30%, bet virs 100 Mbps – 10,8%)²⁰).

2013.gadā oktobrī MK pieņemtās *Informācijas sabiedrības attīstības pamatnostādnes 2014.-2020.gadam* (turpmāk – ISAP) – nosaka IKT jomas prioritātes ES fondu plānošanas periodam 2014.-2020.gadam. Izstrādājot ISAP, ņemti vērā *Eiropa 2020* stratēģijas vadošās iniciatīvas *Digitālā programma Eiropai* noteiktie mērķi. ISAP mērķis ir, nodrošinot iespēju ikvienam izmantot IKT sniegtās iespējas, veidot uz zināšanām balstītu ekonomiku un uzlabot kopējo dzīves kvalitāti, sniedzot ieguldījumu publiskās pārvaldes efektivitātes un valsts konkurētspējas, ekonomiskās izaugsmes paaugstināšanā un darba vietu radīšanā.

Galvenie politikas virzieni un pasākumi:

- **Infrastrukturā attīstība** (atbildīgā institūcija – SM)

Mērķis ir nodrošināt elektronisko sakaru pakalpojumu vienlīdzīgu pieejamību visā Latvijas teritorijā.

Optiskā tīkla valsts atbalsta programmas ietvaros 2015.gadā ir īstenota projekta “Nākamās paaudzes elektronisko sakaru tīklu attīstība lauku reģionos” 1.kārta, kā ietvaros ieguldīts optiskais kabelis 1813 km garumā un izbūvēti 177 piekļuves punkti. Ar mērķi uzlabot elektroniskās sakaru infrastruktūras pieejamību lauku teritorijās 2016.gadā plānots uzsākt projekta īstenošanu, lai līdz 2018.gadam palielinātu ieguldīto optisko kabeļu garumu vēl par 2800 km un izbūvēto piekļuves punktu skaitu vismaz par 220 punktiem.

Platjoslas elektronisko sakaru tīkla attīstība tiks īstenota, ņemot vērā ES ieteikumus un tajās ģeogrāfiskajās teritorijās, kurās neeksistē efektīva konkurence un kur nākamās paaudzes tīkli bez publiskā atbalsta tuvākajā laikā netiktu realizēti. Projektu realizācija tiks veikta tādā intensitātē, lai negatīvi neietekmētu konkurenci un nedotu kādam elektronisko sakaru komersantam konkurences priekšrocības.

- **Digitālā satura un e-pakalpojumu pieejamības nodrošināšana** (atbildīgā institūcija – VARAM, KM, VM)

Mērķis ir palielināt digitālā satura apjomu un e-pakalpojumu daudzumu, nodrošinot to plašāku izmantošanu (skat. arī 3.2.1.nodaļu).

2013.gada apstiprinātā koncepcija *Valsts pārvaldes IKT organizatoriskais pārvaldības modelis* paredz būtiskas reformas valsts IKT pārvaldībā, izveidojot centralizētas IKT platformas. Kopš koncepcijas apstiprināšanas lielākā daļa ministriju sava resora ietvaros ir centralizējušas IKT pārvaldību un lietotāju atbalstu, kā arī veido centralizētus programmatūras risinājumus, lai efektīvi pārvaldītu resora IT infrastruktūru. Vienotajā valsts un pašvaldību pakalpojumu portālā latvija.lv

¹⁸ Latvijā par platjoslas pieslēgumu atzīta piekļuve, kas pastāvīgi ir tiešsaistes režīmā un kuras datu pārraides ātrums ir ne mazāks par 144 Kbit/s, pamata platjoslas ātrums ir 2 Mbit/s, augsta ātruma platjosla – 30 Mbit/s un ļoti augsta ātruma platjosla – 100 Mbit/s.

¹⁹ *Digital Agenda Europe* (Eiropas Komisijas) dati.

²⁰ Sabiedrisko pakalpojumu regulēšanas komisijas dati.

pašlaik ir pieejami 125 e-pakalpojumi. Galvenie rezultāti 2015. gadā jaunā – daļēji centralizētā IKT pārvaldības modeļa ieviešanā ir šādi:

1) izstrādāta un valdības saskaņota publiskās pārvaldes informācijas sistēmu konceptuālā arhitektūra, kas ir labi saskaņota ar Eiropas sadarbības ietvaru (EIF);

2) izstrādāts normatīvais regulējums un metodiskie materiāli jaunā plānošanas perioda no ES struktūrfondiem līdzfinansētu IKT attīstības projektu pārvaldībai un uzraudzībai vienotas publiskās pārvaldes IKT mērķarhitektūras attīstībai;

3) nacionālajā līmenī kā IKT attīstību koordinējošs, konsultatīvs un pieredzes apmaiņu veicinošs orgāns sekmīgi un produktīvi turpināja strādāt nozaru IKT vadītāju forums. Lai pārnestu šo labo pieredzi uz ES dalībvalstu līmeni Latvija savas prezidentūras laikā aizsāka dalībvalstu publiskās pārvaldes IKT vadītāju neformālo sanāksmju organizēšanu (2015. gada maijā), kas guva lielu atsaucību, tradīciju turpinot Luksemburgai (2015. gada novembrī) un Nīderlandei (2016. gada jūnijā).

2015.gadā tika pabeigti vairāki ERAF līdzfinansēti kultūras satura digitalizācijas un e-pakalpojumu attīstības projekti bibliotēku, muzeju, arhīvu infrastruktūras un satura pieejamības uzlabošanā digitālajā vidē.

2015.gadā turpinājās e-veselības projekta 2.kārtas realizācija. Projekta ieviešanu plānots pagarināt līdz 2016.gada beigām. Pēc projekta pabeigšanas ārstniecības iestādes un aptiekas varēs ievadīt datus e-veselības portālā, bet pacienti piekļūt visiem veselības informācijas sistēmā uzkrātajiem datiem, reģistrēties pie ģimenes ārsta, iesniegt pieteikumu Eiropas veselības apdrošināšanas kartes saņemšanai, kā arī izmantot e-receptes un darba nespējas lapas pieteikšanas e-pakalpojumus. Savukārt, izmantojot ES fondu 2014.-2020.gada plānošanas perioda finansējumu ir plānots modernizēt veselības nozares informācijas sistēmas (reģistrus), integrējot tās vienotajā e-veselības vidē, vienlaicīgi veicot arī to optimizāciju.

ES fondu 2014.-2020.gada plānošanas perioda ietvaros ir plānota e-veselības tālāka attīstība (*skat. 2.3.nodaļu*).

• **IKT drošības veicināšana** (atbildīgās institūcijas – AM, VARAM)

IT lietošanas drošības nolūkos Latvijā ir pieņemts un 2011.gadā stājies spēkā *Informācijas tehnoloģiju drošības likums*. Atbilstoši likumā noteiktajam ir:

- izveidota IT kritiskās infrastruktūras aizsardzības sistēma un noteikta informācijas tehnoloģiju kritiskās infrastruktūras drošības pasākumu plānošanas un īstenošanas kārtība;
- izveidota IT drošības incidentu novēršanas institūcija (CERT.LV);
- noteikta rīcība IT drošības incidentu gadījumos;
- noteiktas pamatprasības IT drošības jomā valsts un pašvaldību institūcijām, kā arī elektronisko sakaru komersantam, kas nodrošina publisku elektronisko sakaru tīklu;
- izveidota Nacionālā informācijas tehnoloģiju drošības padome, kas koordinē ar IT drošību saistīto uzdevumu un pasākumu plānošanu un īstenošanu Latvijā.

2014.gadā apstiprinātās pamatnostādnes *Latvijas kiberdrošības stratēģija 2014.-2018.gadam* raksturo Latvijas kiberdrošības situāciju un nosaka kiberdrošības politikas veidošanas pamatprincipus, mērķi un stratēģiskās prioritātes, izdalot piecus prioritāros rīcības virzienus: kiberdrošības pārvaldība un resursi, tiesiskums kibertelpā un kibernetikas drošības mazināšana, sabiedrības izpratne, izglītība un pētniecība, gatavība un rīcībspēja krīzes situācijās, starptautiskā sadarbība. Prioritāro virzienu īstenošanai un izpildei ir apstiprināts rīcības plāns.

2015.gadā valsts IKT risinājumos un infrastruktūrā tika organizēti ielaušanās testi un izveidota agrās brīdināšanas sistēma, kā arī tika organizētas gan tehniskās, gan vadības līmeņa mācības. Tika pārskatīts IT normatīvais regulējums un ieviestas jaunas prasības, ar mērķi stiprināt valsts un pašvaldību informācijas un komunikācijas tehnoloģiju drošību. 2015.gadā ir uzsākts darbs pie Atbildīgas ievainojamību atklāšanas politikas (*Responsible Disclosure Policy*) ieviešanas, kas nosaka, ka ikviens drošības pētnieks (ētiskais hakeris) noteiktā kārtībā un ievērojot attiecīgus nosacījumus var ziņot CERT.LV par atrastajām ievainojamībām jeb drošības nepilnībām

informācijas sistēmās vai elektronisko sakaru tīklos. Tika uzsāktas diskusijas par nepieciešamību veicināt nacionāli sertificētu un drošu autentifikācijas rīku, kā eID un e-paraksts, izmantošanu.

2016.gadā prioritāra būs iepriekšējā gadā aizsākto iniciatīvu turpināšana un ieviešana praksē, bet paralēli tam darbs tiks fokusēts arī uz *Tīklu un informācijas drošības direktīvā (NIS Directive)* paredzēto prasību ieviešanu.

Saskaņā ar Eiropas Parlamenta un Padomes regulu *par elektronisko identifikāciju un uzticamības pakalpojumiem elektronisko darījumu veikšanai iekšējā tirgū*, paredzēts katrā ES dalībvalstī veidot nacionālo kvalificētu uzticamības pakalpojumu sniedzēju uzraudzības iestādi, lai veicinātu uzticamību pārrobežas sadarbībā, elektroniski parakstītu dokumentu pārrobežu apstrādi un atzīšanu ES. Ir paredzēta attiecīgas kompetentās iestādes izveide Latvijā.

Lai izpildītu Eiropas Parlamenta un Padomes regulas *par pārrobežu elektronisko identifikāciju un uzticamības pakalpojumiem elektronisko darījumu veikšanai iekšējā tirgū (eIDAS)*, Latvijā tiek mainīta uzticamības pakalpojumu sniedzēju uzraudzības kārtība un izveidota kārtība elektroniskās identifikācijas pakalpojumu uzraudzībai. 2016.gadā tiks izveidota jauna uzraudzības iestāde, kas pārņems no Datu valsts inspekcijas uzticamības pakalpojumu sniedzēju uzraudzības funkciju un veiks arī elektroniskās identifikācijas pakalpojumu sniedzēju uzraudzību. Jaunā uzraudzības iestāde būs atbildīga arī par Latvijas elektroniskās identifikācijas risinājumu pieteikšanu pārrobežu atzīšanai. Nacionālās likumdošanas līmenī eIDAS regulas prasību izpildi Latvijā nodrošinās 2015.gadā pieņemtais fizisko personu elektroniskās identifikācijas likums un tam pakārtotie normatīvie akti, kas tiks pieņemti 2016.gadā, kā arī izmaiņas *Elektronisko dokumentu likumā*, kuras plānots veikt līdz 2017.gada vidum.

- **E-prasmju attīstība** (atbildīgā institūcija – VARAM)

Mērķis ir veicināt informācijas sabiedrības attīstību, sniedzot iespēju Latvijas iedzīvotājiem apgūt e-prasmes atbilstoši viņu izglītības un profesionālās aktivitātes līmenim.

E-prasmju attīstības veicināšanas politika ir jāskata kontekstā ar ISAP. IKT izglītība un e-prasmes ir definētas ISAP kā viens no septiņiem rīcības virzieniem. Aktivitātēm e-prasmju jomā jāveicina gan mazo un vidējo uzņēmumu darbinieku, gan arī iedzīvotāju motivāciju e-prasmju apguvei.

Lai īstenotu ISAP izvirzīto mērķi e-prasmju uzlabošanai, noteiktas tādas aktivitātes kā iedzīvotāju, uzņēmēju un publiskajā pārvaldē nodarbināto e-prasmju pilnveide, partnerībā organizētas nodarbināto apmācības, e-prasmju apmācība bezdarbniekiem un darba meklētājiem, t.sk., iesaistot darba devējus u.tml. E-prasmju iegūšanas un attīstības pieejamība tiek nodrošināta visām sabiedrības grupām, it īpaši bērniem un jauniešiem, senioriem, mazturīgajiem, bezdarbniekiem un individuālajiem uzņēmējiem, izmantojot publisko bibliotēku tīklu.

Kopš 2010.gada Latvijā notiek ikgadēja informatīva kampaņa „Eiropas e-prasmju nedēļa”. 2015.gadā kampaņā iesaistījās vairāk nekā 23 tūkst. iedzīvotāju, pamatā jaunieši.

Lai ieviestu jaunā kompetencē balstītu izglītības standartu 2015./2016. mācību gadā skolām aprobācijai tika piedāvāti 5 datorikas apguves mācību programmu pilotprojekti, kuru realizācijā iesaistījās 157 skolas. Visās skolās datorikas apguves mācību programmu plānots ieviest sākot ar 2018./2019. mācību gadu.

ISAP 6.sadaļas *Turpmākās rīcības plānojums* pedagogu, t.sk., vispārizglītojošo skolu pedagogu un izglītības iestāžu vadītāju e-prasmju veicināšanu paredz šādi punkti:

- pedagogu profesionālās kvalifikācijas pilnveide, t.sk., uzņēmējspējas, līdera spējas, radošums, IKT un svešvalodu prasmes, paredzot šim mērķim 8,5 milj. EUR;
- profesionālajā izglītībā iesaistīto pedagogu un prakšu vadītāju praktisko iemaņu pilnveide (t.sk. IKT prasmes, paredzot šim mērķim 5 milj. EUR).

2015.gadā astoņos IKT uzņēmumos tika rīkoti pieredzes apmaiņas un kvalifikācijas celšanas pasākumi skolotājiem. Kopumā apmācībās piedalījās 99 izglītības iestāžu skolotāji no 49 Latvijas novadiem.

2015.gadā Latvijas Informācijas un komunikācijas tehnoloģijas asociācija (LIKTA) sadarbībā ar IZM un Valsts izglītības satura centra speciālistiem izstrādāja ieteikumus digitālo mācību līdzekļu un resursu izstrādei un novērtēšanai.

Paredzēts, ka, īstenojot ISAP, iedzīvotāju IKT vidējā līmeņa prasmju attīstība palielināsies, 2020.gadā sasniedzot 40%, un no 18% 2015.gadā līdz 9% 2020.gadā samazināsies iedzīvotāju īpatsvars, kuri nekad nav lietojuši internetu.

Veicinot IKT izglītības un e-prasmju apguvi, uzlabosies e-komercija, uzņēmumu apgrozījumam no pārdošanas internetā 2020.gadā sasniedzot 15% un tiks palielināta publiskās pārvaldes darbības efektivitāte (GRICS rādītājs²¹) līdz 85% 2020.gadā.

2015.gadā notika otrais apsekojums „Latvijas e-indeksa” noteikšanai, kas izvērtēja valsts un pašvaldību iestāžu e-vidē sniegto pakalpojumu kvalitāti un pieejamību iedzīvotājiem un komersantiem. 2015.gadā „Latvijas e-indeks” ir saņēmis Eiropas Publiskā sektora balvu kategorijā “Eiropas, nacionālā vai reģionālā līmeņa labākais projekts”.

2015.gadā tika īstenota e-pārvaldes integrētā informatīvā kampaņa, kuras mērķis bija rosināt sabiedrību izmēģināt e-pakalpojumu lietošanu un to radītās iespējas, panākt, ka e-pārvaldes iespējas izmantotu maksimāli plašs iedzīvotāju skaits, kā arī skaidrot e-iespēju lietotājiem pozitīvos ieguvumus, lai mazinātu bažas, veicinātu uzticēšanos un panāktu izmaiņas attieksmē, motivēt pārslēgties uz elektronisko kā primāro pakalpojumu sniegšanas un saņemšanas kanālu. Kampaņā iesaistījās 30 valsts iestādes, nodrošinot konsultācijas 12 tūkstošiem interesentu.

3.2.5. Transporta un vides infrastruktūra

Transporta politikas attīstības galvenais mērķis ir konkurētspējīga, ilgtspējīga, komodāla transporta sistēma, kas nodrošina augstas kvalitātes mobilitāti. Tā sasniegšanai jāstrādā divos galvenajos darbības virzienos – palielināt Latvijas tranzīta un loģistikas pakalpojumu konkurētspēju, kā arī nodrošināt iekšējo un ārējo sasniedzamību un augstas kvalitātes mobilitātes iespējas visā valsts teritorijā.

Transporta infrastruktūras tīkls valstī ir pietiekams, kas var nodrošināt mobilitāti iekšzemē un starptautisko sasniedzamību. Taču būtiska ir šī tīkla kvalitāte (primāri) un ilgtspējīga attīstība.

Autoceļu tehniskais stāvoklis, vērtējot kā valsts, tā pašvaldību autoceļus un pašvaldību ielas, daudzviet ir neapmierinošs un neatbilst ekonomiskas, drošas, komfortablas un videi draudzīgas satiksmes vajadzībām. Aptuveni puse valsts autoceļu ar asfalta segumu ir sliktā un ļoti sliktā stāvoklī. Aptuveni 40% autoceļu ar grants segumu ir sliktā stāvoklī.

Dzelzceļa infrastruktūras stāvoklis vērtējams kā labs. Atsevišķas tehniska rakstura problēmas gan ir vairākos dzelzceļa mezglos, kurām nākotnē tiks pievērsta pastiprināta uzmanība. Pēdējos 15 gados infrastruktūras attīstībā ieguldītas ievērojamas investīcijas. VAS „Latvijas dzelzceļš” ar KF līdzfinansējumu jau šobrīd realizē un plāno realizēt vairākus infrastruktūras attīstības projektus t.sk., modernizācijas projektus sliežu ceļu, sakaru un signalizācijas sistēmai. Nozīmīga ir vairāku dzelzceļa līniju elektrifikācijas iecere, kas ir būtiskākais esošās tranzīta koridora tehniskās attīstības izaicinājums, kā rezultātā tiks panākta ne tikai augstāka energoefektivitāte, bet arī būtiski samazināts kaitīgo izmešu daudzums.

Tuvākajā desmitgadē ļoti aktuāla būs Eiropas platuma dzelzceļa līnijas *Rail Baltica* attīstība. Baltijas valstu sadarbības aspektiem būs svarīga loma projekta attīstībā.

Kravu tranzītam ir būtiska nozīmīga loma Latvijas ekonomikā, tas veido aptuveni 1/3 daļu no kopējā visa veida pakalpojumu eksporta.

Savukārt, **vides aizsardzības infrastruktūras** attīstības jomā mērķis ir, pilnveidojot un attīstot ūdenssaimniecību, nodrošināt Latvijas iedzīvotājus ar kvalitatīviem ūdenssaimniecības pakalpojumiem, nodrošināt atkritumu sagatavošanu atkārtotai izmantošanai, pārstrādei, reģenerācijai vai apglabāšanai, uzlabot infiltrāta attīrīšanu, kā arī attīstīt atkritumu dalītu vākšanu un šķirošanu, veicināt atkritumu pārstrādes jaudu attīstību un pabeigt slēgto izgāztuvju rekultivāciju.

²¹ Governance Research Indicator Country Snapshot.

Galvenie politikas virzieni un pasākumi:

- ***Kvalitatīvas un konkurētspējīgas loģistikas un tranzītpakalpojumu infrastruktūras nodrošināšana*** (atbildīgā institūcija – SM)

Pasākuma mērķis ir loģistikas pakalpojumu konkurētspējas paaugstināšana un ES ārējās robežas caurlaides spējas nodrošināšana atbilstoši potenciālai kravu un pasažieru transporta plūsmai.

Galvenie darbības virzieni ir dzelzceļa, autoceļu, ostu un gaisa transporta infrastruktūras rekonstrukcija un uzlabošana, kā arī Starptautiskās kravu loģistikas un ostu informācijas sistēmas (SKLOIS) izveide. Kopējais publiskais finansējums 2013.-2015.gadam bija 771,5 milj. EUR, t.sk., 2015.gadā – 280,9 milj. EUR, 2016.gadā plānots 77,1 milj. EUR.

2015.gadā turpinājās iesākto lielāko KF projektu īstenošana – valsts galveno autoceļu rekonstrukcija un būvniecība. 2015.gadā ES fondu finansēto projektu ietvaros rekonstruēto ceļa posmu garums bija 147 km.

2015.gadā ES fondu 2014.-2020.gada plānošanas perioda ietvaros tiek turpināta valsts galveno autoceļu segu pārbūve, nestspējas palielināšanai, kuras īstenošanas rezultātā pārbūvētie ceļi ļaus nodrošināt trūkstošo sasaistes posmu ar TEN-T tīklu attīstību un samazinās to uzturēšanas izmaksas.

2015.gadā pabeigta ES fondu 2007.-2013.gada plānošanas perioda projektu īstenošana, izņemot dažus projektus, kuru īstenošana tiks pabeigta 2016.gadā, kā arī nodrošināta Eiropas infrastruktūras savienošanas instrumenta (EISI) finansēto projektu atlasu koordinēšana nacionālā līmenī.

2015.gadā ir pabeigti lidostas “Rīga” termināla 5.kārtas 1.posma darbi, kas ļāvuši palielināt termināla kapacitāti. 2016.gadā ir plānots pabeigt lidostas “Rīga” termināla 5.kārtas 2.posma būvniecību. Abu minēto posmu darbi tiek finansēti par lidostas līdzekļiem.

2016.gadā plānots turpināt darbu pie ES fondu 2014.-2020.gada plānošanas perioda specifisko atbalsta mērķu īstenošanas uzsākšanas / uzraudzības, kā arī koordinēt EISI finansēto projektu atlases.

- ***Valsts reģionālo autoceļu sakārtošana*** (atbildīgā institūcija – SM)

Valsts reģionālo autoceļu sakārtošana tiek veikta ar ERAF līdzfinansējumu. Kopējais publiskais finansējums reģionālajiem ceļiem 2013.-2015.gadam bija 104,5 milj. EUR, t.sk., ES fondu finansējums – 88,8 milj. EUR, t.sk., 2015.gadā – 31,2 milj. EUR, t.sk. ES fondu finansējums – 26,5 milj. EUR.

2015.gadā ES fondu finansēto projektu ietvaros rekonstruēto reģionālo autoceļu kopgarums ir 82,1 km. 2015.gadā turpinājās valsts reģionālo autoceļu, kas savieno starptautiskas, nacionālas un reģionālas nozīmes attīstības centrus ar TEN-T autoceļu tīklu, pārbūve ES fondu 2014.-2020.gada plānošanas perioda ietvaros.

- ***Vides infrastruktūras uzlabošana*** (atbildīgā institūcija – VARAM)

Vides infrastruktūras uzlabošana tiek veikta ar KF un ERAF atbalstu, piesaistot arī valsts, pašvaldību un privāto līdzfinansējumu.

Līdz 2015.gada beigām ir modernizētas ūdenssaimniecības sistēmas, tādejādi palielinot centralizētos ūdenssaimniecības pakalpojumus saņēmušo iedzīvotāju skaitu. Kopumā līdz 2015.gada beigām ir nodrošināta 295 modernizētu ūdenssaimniecību darbība. Līdz ar to 70,3% iedzīvotājiem nodrošināti kvalitatīvi dzeramā ūdens pakalpojumi un 69,8% iedzīvotājiem nodrošināti droši notekūdeņu apsaimniekošanas pakalpojumi.

Vienlaikus tiek nodrošināta arī atkritumu apsaimniekošanas infrastruktūras uzlabošana, t.sk. izveidojot normatīvo aktu prasībām atbilstošus atkritumu poligonus, attīstot atkritumu dalītās vākšanas sistēmu un veicot sadzīves atkritumu izgāztuvju rekultivāciju. Līdz 2015.gada 31.decembrim izveidoti 1086 atkritumu dalītās vākšanas punkti, 29 atkritumu šķirošanas laukumi, 11 kompostēšanas laukumi un 18 šķirošanas pārkraušanas centri. Minēto darbību rezultātā sasniegts dalītās atkritumu savākšanas punktu īpatsvars – vidēji 856 iedzīvotāji uz vienu punktu. Kopumā 2014.-2015.gadā ar KF atbalstu pilnveidoti 9 atkritumu poligoni, kā arī veicināta atkritumu dalītās vākšanas sistēmas attīstība, sniedzot atbalstu 20 komersantiem, kā arī panākta vairāku atkritumu

izgāztuvju rekultivācija – 2015.gadā rekultivētas 14 sadzīves atkritumu izgāztuves visā Latvijas teritorijā, bet kopumā 2007.-2013.gada ES fondu plānošanas perioda beigām rekultivētas 83 izgāztuves.

Vides aizsardzības infrastruktūra antropogēnās slodzes samazināšanai tiek attīstīta arī *Natura 2000* teritorijās. 2007.-2013.gada plānošanas perioda ietvaros bija paredzēts īstenot projektus, kuru ietvaros izveidot/labiekārtot 35 *Natura 2000* teritorijas. Līdz 2015.gada beigām tika izveidotas/labiekārtotas 45 teritorijas, 2015.gadā papildus labiekārtošanu veicot 10 *Natura 2000* teritorijās. Tādejādi tika pārsniegts plānotais mērķis 2007.-2013.gada plānošanas periodā.

2014.-2020.gada plānošanas periodā tiks turpināta atbalsta sniegšana ūdenssaimniecības, atkritumu apsaimniekošanas, kā arī dabas aizsardzības jomā. 2016.gadā plānota šo investīciju atbalsta virzienu normatīvā regulējuma izstrāde un tiks uzsāktas pirmās projektu iesniegumu atlases. Tāpat finansējums arī 2014.-2020.gada plānošanas periodā tiks novirzīts plūdu riska mazināšanai un vides monitoringa un kontroles iestāžu kapacitātes stiprināšanai.

Kopējais ES fondu finansējums vides infrastruktūras attīstībai VARAM pārziņā esošajās aktivitātēs kopā 2015.gadā bija 76,02 milj. EUR, no kā lielākā daļa – 38,5 milj. EUR tika ieguldīti ūdenssaimniecības attīstībā.

3.3. NODARBINĀTĪBA

Latvijas NRP ir izvirzīts mērķis līdz 2020.gadam sasniegt 73% nodarbinātības līmeni (20-64 gadu vecuma grupā). Pēdējos gados vērojama ekonomiskā izaugsme ir veicinājusi nodarbinātības pieaugumu, periodā no 2011. līdz 2015. gadam nodarbināto skaits pieaudzis par 25,8 tūkst. 2015.gadā nodarbinātības līmenis attiecīgajā vecuma grupā palielinājās līdz 72,5 procentiem.

3.tabula

Nodarbinātības līmeņa (iedzīvotāji vecumā 20-64 gadi) mērķa sasniegšanas trajektorija

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2020
Nodarbinātības līmenis, %	75,4	66,6	64,3	66,3	68,1	69,7	70,7	72,5	73,0

Datu avots: CSP

Ekonomiskā izaugsme arī turpmāk sekmēs nodarbinātības pieaugumu, tomēr pieauguma tempi varētu kļūt lēnāki, jo izaugsme lielā mērā balstīsies uz produktivitātes kāpumu. Neskatoties uz to, nodarbinātības mērķi Latvijai visdrīzāk 2020.gadā izdosies pat pārsniegt, jo iepriekšējos gados uzlabojumi darba tirgū ir bijuši straujāki kā gaidīts, turklāt nodarbinātības līmeņa pieaugumu daļēji noteiks arī sagaidāmais iedzīvotāju skaita samazinājums darbaspējas vecumā (plašāk par demogrāfijas izaicinājumiem *skat. 3.5.2.nodaļu*).

Latvijas nodarbinātības politikas galvenie elementi:

- darbaspēka pieprasījuma puses veicināšana – ekonomisko aktivitāšu un uzņēmējdarbības stimulēšana, t.sk. darbaspēka nodokļu samazināšana, cīņa ar nedeklarēto nodarbinātību, valsts sniegtie netiešie un tiešie atbalsta pasākumi uzņēmējiem, pasākumi administratīvo šķēršļu mazināšanai, biznesa inkubatori u.c. (*skat. 3.2.nodaļu*);
- darbaspēka piedāvājuma puses stiprināšana – bezdarbnieku un bezdarba riskam pakļauto personu konkurētspējas palielināšana darba tirgū, t.sk. prasmju pilnveidošana atbilstoši darba tirgus vajadzībām (profesionālā tālākizglītība, neformālā izglītība bezdarbniekiem, konsultācijas, profesionālā mobilitāte), mūžizglītības pasākumi, konsultācijas uzņēmējdarbības uzsākšanai u.tml.;
- darbaspēka piedāvājuma un pieprasījuma pielāgošanās procesa veicināšana²², t.sk. izglītības sistēmas pilnveidošana, darba devēju organizāciju iesaiste izglītības kvalitātes pilnveidošanā, darba tirgus pieprasījuma un piedāvājuma atbilstības prognozēšana, darba

²² EM katru gadu sagatavo *informatīvo ziņojumu par darba tirgus vidēja un ilgtermiņa prognozēm*, kas tiek ņemts vērā IZM un NVA piedāvājuma koriģēšanā.

tirgus dalībnieku, tajā skaitā, skolēnu un studentu izglītošana darba tirgus un karjeras jautājumos (par reformām izglītībā *skat. 3.4.nodaļu*).

2015.gadā tika turpināti un pilnveidoti dažādi aktīvās darba tirgus politikas pasākumi (turpmāk – ADTP) darbaspēka prasmju un kvalifikācijas pilnveidošanai, veikti pasākumi bezdarbnieku iesaistes un aktivizēšanas uzlabošanai, piemēram:

- darba meklēšanas sistēmas un atbalsta pasākumu pilnveide, tai skaitā, pakalpojumu pieejamības uzlabošana e-vidē un labākas vakanču un darba meklētāju salāgošanas iespējas ieviešana Nodarbinātības valsts aģentūras CV un vakanču portālā;
- mērķētāka atbalsta sniegšana noteiktām bezdarba riskam vairāk pakļautajām grupām, īpaši pievēršoties ilgstošo bezdarbnieku atbalstam;
- bezdarbnieku profilēšanas sistēmas īstenošana;
- mobilitātes atbalsta paplašināšana;
- jauniešu nodarbinātības veicināšana un bezdarba, kā arī neaktivitātes mazināšana.

2015.gadā ADTP piedalījās 103 tūkst. personas. 2015.gadā ADTP pasākumiem izlietoti 26 milj. EUR, t.sk., ESF līdzfinansējums 17 milj. EUR. Aptuveni 47% no tā izlietots bezdarbnieku kvalifikācijas paaugstināšanai un pilnveidei, nedaudz vairāk kā 15% algoto pagaidu sabiedrisko darbu organizēšanai, aptuveni 13% atbalstītai nodarbinātībai, aptuveni 23% Jauniešu garantijas īstenošanai un 2% citiem pasākumiem. 2015.gadā darbā iekārtojušies 69 tūkst. bezdarbnieku, no kuriem 20 tūkst. jeb 29,6% bezdarbnieki ir iekārtojušies darbā pēc kāda aktīvā pasākuma pabeigšanas (izņemot konkurētspējas paaugstināšanas pasākuma informatīvās dienas).

Lai veicinātu nodarbinātību un sekmētu darbaspēka mobilitāti, 2014.-2020.gada plānošanas periodā tiek paredzēts paaugstināt bezdarbnieku kvalifikāciju un prasmes atbilstoši darba tirgus pieprasījumam; palielināt NEET jauniešu iesaisti nodarbinātībā un izglītības ieguvē *Jauniešu garantijas* ietvaros; paildzināt gados vecāku nodarbināto darbaspēju saglabāšanu un nodarbinātību; palielināt nelabvēlīgākā situācijā esošu bezdarbnieku iekļaušanos darba tirgū; uzlabot ilgstošo bezdarbnieku iesaisti darba tirgū; kā arī uzlabot diskriminācijas riskiem pakļauto iedzīvotāju integrāciju sabiedrībā un darba tirgū.

Lai sekmētu iekļaujoša darba tirgus veidošanos, pilnvērtīgi izmantojot Latvijas iedzīvotāju cilvēkresursu potenciālu, tajā skaitā mazinot bezdarba sociālās sekas, atbalstot bez darba palikušo cilvēku atgriešanos darba tirgū un sociālās atstumtības riskam pakļauto grupu pārstāvju pēc iespējas ilgu noturēšanos darba tirgū, kā arī uzlabojot darba vietu kvalitāti, valdība 2015.gada maijā apstiprināja *Iekļaujošas nodarbinātības pamatnostādnes 2015.-2020.gadam*. Pamatnostādņu mērķis ir nodrošināt, lai ilgstošā bezdarba līmenis līdz 2020.gadam un ilgtermiņā nepārsniegtu 15% no visiem bezdarbniekiem un 2,5 % no ekonomiski aktīvajiem iedzīvotājiem.

Galvenie politikas virzieni un pasākumi:

• ***Bezdarbnieku apmācību pasākumu pilnveidošana*** (atbildīgā institūcija – LM)

Mērķis ir uzlabot bezdarbnieku apmācības procesa kvalitāti un efektivitāti, pilnveidojot apmācību pasākumus izglītības iestādēs un pie darba devēja, kā arī uzlabojot šo pasākumu pieejamību. Mērķa sasniegšanai tiek īstenoti šādi pasākumi:

- 2015.gadā pilnveidoti bezdarbnieka un darba meklētāja statusa iegūšanas nosacījumi, kā arī iesaistes nosacījumi atsevišķos aktīvajos nodarbinātības un preventīvajos bezdarba samazināšanas pasākumos²³. Turpmāk valsts un pašvaldību institūcijām (tai skaitā privātām kapitālsabiedrībām, kurās valsts vai pašvaldību daļa pamatkapitālā atsevišķi vai kopumā pārsniedz 50 procentus) būs pienākums reģistrēt NVA vakanču portālā atklātus konkursus uz brīvajām darbavietām. Saskaņā ar izmaiņām normatīvajā regulējumā turpmāk bezdarbnieka statusu būs tiesības saņemt tikai tiem cilvēkiem, kuri ir izpildījuši pienākumu un deklarējuši savu dzīvesvietu. Minētie grozījumi paredz, ka reģionālās mobilitātes

²³ *Grozījumi Bezdarbnieku un darba meklētāju atbalsta likumā*, apstiprināti Saeimā 03.12.2015, stājās spēkā 01.01.2016.

veicināšanas pasākumā turpmāk cilvēki varēs piedalīties neatkarīgi no tā, vai strādā pie darba devēja publiskajā vai privātajā sektorā;

- 2015.gada septembrī tika uzsākta izmēģinājumu projekta „Profesionālās tālākizglītības programmu īstenošana bezdarbniekiem valsts vai pašvaldību dibinātās izglītības iestādēs” 2.kārtas īstenošana. Tās ietvaros ir paplašināta profesionālās izglītības kompetences centra statusu ieguvušo izglītības iestāžu iesaiste bezdarbnieku pārkvalifikācijā pieprasītās profesijās. 2.kārtā tiek iesaistīti 200 bezdarbnieki, kuri vairāk pakļauti kādam sociālās atstumtības riskam. Plānots pilotprojektu laikā gūtās atziņas izmantot apmācību kuponu sistēmas pilnveidei;
- sākot ar 2013.gada 3.ceturksni, tiek īstenota bezdarbnieku profilēšanas sistēma, kas ļauj efektīvāk un ātrāk aizpildīt vakances un piedāvāt bezdarbniekam piemērotākos ADTP pasākumu, izmantojot individuālu pieeju. No 2015.gada 31.decembrī uzskaitē esošajiem 81780 bezdarbniekiem, profilēti bija 75 385 bezdarbnieki jeb 92 procenti.

2015.gadā prasmju pilnveides apmācību pasākumos kopumā iesaistīti vairāk kā 49 tūkst. cilvēku. Prasmju pasākumiem 2015.gadā tika izlietoti 12,2 milj. EUR, t.sk. ES fondu finansējums 10 milj. EUR²⁴ un valsts speciālā budžeta finansējums 2 milj. EUR. 2016.gadā plānotais finansējums – 14,5 milj. EUR(ES fondu finansējums) un plānotais dalībnieku skaits – 27,3 tūkst.

• **Atbalsta pasākumu jauniešu bezdarba mazināšanai īstenošana** (atbildīgā institūcija – LM, IZM)

Mērķis ir attīstīt jauniešu vecumā no 15 līdz 29 gadiem (ieskaitot) praktiskās iemaņas un veicināt jauniešu sekmīgu iekārtošanos darbā, izstrādājot un ieviešot jaunus tieši uz nodarbinātībā, izglītībā un apmācībās neiesaistītiem jauniešiem (NEET grupas jauniešu) vērstus pasākumus.

Jauniešu garantijas programmas ietvaros tiek īstenoti šādi pasākumi:

- no 2014.gada janvāra jaunieši NVA sadarbībā ar karjeras konsultantu un citiem speciālistiem var noskaidrot savas stiprās puses, saņemt informāciju par Latvijā pieejamām darbvietām, iegūt jaunas prasmes un pirmo darba pieredzi, kā arī saņemt atbalstu uzņēmējdarbībai. Kopumā jauniešiem ir pieejami 10 pasākumi, dalība kuros tiek noteikta, balstoties uz profilēšanas rezultātiem, t.sk., ņemot vērā, jaunieša iepriekšējo pieredzi darba tirgū, iegūto izglītību, kā arī iemaņu un prasmju līmeni;
- kopš 2014.gada jūnija uzsākta projekta īstenošana un sadarbībā ar 35 profesionālās izglītības iestādēm un koledžām 2014. gada septembrī uzsākta profesionālās izglītības programmu īstenošana, kurās jaunieši²⁵ gada vai pusotra gada laikā var iegūt profesionālo kvalifikāciju kādā no 72 profesijām;
- 2014.gadā tika uzsākts un 2015.gadā turpināts Jaunatnes Starptautisko programmu aģentūra projekts “PROTI un DARI!”. Mērķis ir attīstīt sociālās atstumtības riskam pakļauto jauniešu prasmes un veicināt viņu iesaisti izglītībā, tajā skaitā aroda apgūvē pie amata meistara, Jauniešu garantijas pasākumos, kā arī nevalstisko organizāciju vai jauniešu centru darbībā. Katram jauniešim tiks izstrādāta individuāla pasākumu programma, kā arī piesaistīti mentori. Ar 61 pašvaldību ir noslēgti līgumi par 195 programmu vadītāju un 74 mentoru mācībām. Kopējais projekta īstenošanai plānotais finansējums ir 9 milj. EUR, t.sk. ESF finansējums – 7,65 milj. EUR;
- 2015.gadā turpinājās projekts, lai nodrošinātu ieslodzījuma vietās esošiem jauniešiem vecumā no 15 līdz 29 gadiem darba tirgum nepieciešamo zināšanu un prasmju iegūvi, kā arī sekmētu to konkurētspēju darba tirgū. 10 ieslodzījuma vietās kopumā 550 ieslodzītajiem jauniešiem vecumā no 15 līdz 29 gadiem tika sniegtas individuālās diagnosticējošās un karjeras konsultācijas, nosakot piemērotākās profesijas. Profesionālās pilnveides izglītības

²⁴ Ieskaitot finansējumu īstermiņa konkurētspējas uzlabošanas programmām (karjeras konsultācijas un konkurētspējas paaugstināšanas pasākumi).

²⁵ VĪA mērķa grupa iesaistei sākotnējās profesionālās izglītības programmās ir jaunieši vecumā no 17 līdz 29 gadiem (ieskaitot) kuri nemācās, nav nodarbināti un ir bez iepriekš iegūtas profesionālās kvalifikācijas vai ar iepriekš iegūtu profesionālo kvalifikāciju, kas iegūta vismaz 12 mēnešus pirms uzņemšanas īstenojamajās izglītības programmās.

programmu apgūvē iesaistījās 311 ieslodzītie jaunieši, no kuriem 267 jaunieši izglītības programmas sekmīgi pabeidza.

Kopumā 2014. un 2015.gadā Jauniešu garantijas programmas ietvaros tā saucamais „kvalitatīvais” atbalsts²⁶ sniegts 10 967 jauniešiem (6 452 reģistrētajiem bezdarbniekiem; 4 204 nenodarbinātajiem jauniešiem un 311 ieslodzījuma vietās esošajiem jauniešiem). Dalībnieku skaits veido 38% no plānotā Jauniešu garantijas programmā iesaistāmo jauniešu skaita (2014.-2018.gadā programmā jāiesaista 28 700 jaunieši). Dalībnieku skaitā ir 57% sieviešu un 43% vīriešu.

2014. un 2015.gadā no visiem Jauniešu garantijas programmas dalībniekiem vecumā 15-24 gadi (kopumā 45 498 personas) pirmajos četros mēnešos 26% jeb 10 804 personas iekārtojušies darbā, 26% saņēmuši vismaz vienu darba piedāvājumu (informāciju par vakanto darba vietu), 19% jeb 8 839 personas uzsākuši dalību apmācībās, pirmās darba pieredzes iegūšanas u.c. NVA ilgtermiņa atbalsta pasākumos, 0,1% jeb 51 personas atsāka izglītības iegūvi ārpus Jauniešu garantijas programmas, 47% saņēmuši karjeras konsultanta atbalstu. Savukārt sešu mēnešu laikā kopš bezdarbnieka statusa saņemšanas vai pieteikuma iesniegšanas dalībai Jauniešu garantijā 46% jauniešu iestājas atbalsta pasākumā vai atgriežas darba tirgū.

2014.-2015.gadā valsts budžeta veiktie maksājumi finansējuma saņēmējam veidoja 18,8 milj. EUR (27% no Jauniešu garantijas kopbudžeta), tajā skaitā JNI finansējums 8,2 milj. EUR, ESF finansējums 8,2 milj. EUR, valsts budžeta līdzfinansējums – 1,5 milj. EUR un privātais līdzfinansējums – 0,9 milj. EUR.

Kopējais Jauniešu garantijas programmas finansējums 2014.-2018.gadā veido 70,1 milj. EUR, tai skaitā JNI finansējums – 29 milj. EUR, ESF finansējums – 35 milj. EUR, valsts budžeta līdzfinansējums – 5 milj. EUR un privātais līdzfinansējums²⁷ – 1,1 milj. EUR.

Paralēli augstāk minētajiem pasākumiem:

- Latvijas un Šveices sadarbības programmas *Atbalsts jaunatnes iniciatīvu attīstībai attālos vai mazattīstītos reģionos* ietvaros 2015.gadā tika īstenotas 21 apmācības jauniešiem (3-4 katrā plānošanas reģionā) ar kopējo dalībnieku skaitu – 345, kuru īstenošanu plānots turpināt līdz Latvijas un Šveices sadarbības programmas noslēgumam, t.i. līdz 2017.gada 31.martam;
- tiek sniegts ikgadējs valsts budžeta atbalsts jauniešu centriem un jaunatnes organizācijām neformālās izglītības programmu īstenošanai jauniešiem. 2015.gadā atbalsts jaunatnes politikas īstenošanai bija 275,6 tūkst. EUR, no kuriem 196,9 tūkst. EUR tika novirzīti jauniešu centru un jaunatnes organizāciju atbalstam un 78,7 tūkst. EUR – atbalsta pasākumiem jauniešu sociālās iekļaušanas veicināšanai. Sākot ar 2017.gadu jaunatnes organizācijām un biedrībām vai nodibinājumiem, kas veic darbu ar jaunatni, paredzēts ESF atbalsts 3,3 milj. EUR apmērā periodam līdz 2022.gadam.

• ***Ilgstošo bezdarbnieku un sociālās palīdzības klientu efektīva atgriešana darba tirgū un atbalsts reģionālajai mobilitātei*** (atbildīgā institūcija – LM)

Mērķis ir aktivizēt ekonomiski neaktīvās sabiedrības grupas, jo īpaši sociālās palīdzības klientus, un sniegt efektīvāku un mērķtiecīgāku atbalstu ilgstošajiem bezdarbniekiem, kā arī veicināt darbaspēka ģeogrāfisko mobilitāti. Šajā jomā:

- 2015.gadā dalību reģionālās mobilitātes pasākumā pabeidza 129 nodarbinātie un 52 nodarbinātais turpināja darba attiecības. Pasākuma īstenošanai 2015.gadā tika izlietoti 54,9 tūkst. EUR. 2016.gadā pasākumā plānots iesaistīt 260 nodarbinātos ar valsts budžeta

²⁶ Atbilstoši 2013.gada 22.aprīļa Padomes ieteikumā par garantijas jauniešiem izveidi noteiktajam 7.2.1. SAM ietvaros projektu līmenī ir definēti tā saucamie kvalitatīvie piedāvājumi, kā arī papildinošie pasākumi. Par kvalitatīvo piedāvājumu tiek uzskatīti pasākumi, kas palīdz jauniešiem iegūt profesionālo kvalifikāciju (profesionālās izglītības programmas, neformālās izglītības programmas, darbnīcas jauniešiem), darba pieredzi (subsīdētās darbavietas, pirmā darba pieredze jauniešiem, darbam nepieciešamo iemaņu attīstība nevalstiskajā sektorā) un uzsākt pašnodarbinātību vai uzņēmējdarbību. Papildinošie pasākumi ir darba meklēšanas atbalsta pasākumi, karjeras konsultācijas un konkurētspējas paaugstināšanas pasākumi.

²⁷ Privāto līdzfinansējumu veido darba devēju izmaksas jauniešu darba algai, iesaistoties pasākumos „Pirmās darba pieredzes iegūšana jauniešiem” un „Subsīdētās nodarbinātības pasākumi”.

finansējumu 93,3 tūkst. EUR. 2015.gadā ir pilnveidoti pasākuma *Komersantu nodarbināto personu reģionālās mobilitātes veicināšana* īstenošanas nosacījumi, paplašinot atbalsta saņēmēju loku un vienkāršojot atbilstības prasības²⁸. Turpmāk atbalstu reģionālajai mobilitātei varēs saņemt arī tie bezdarbnieki, kuri iesaistījušies subsidētajā nodarbinātībā (Pasākumi noteiktām personu grupām), kā arī profesionālajā apmācībā, pārkvalifikācijā, kvalifikācijas paaugstināšanā un neformālās izglītības programmās. Līdztekus izmaiņas paredz, ka cilvēku varēs iesaistīt pasākumā, ja viņš norādītajā dzīvesvietā būs deklarēts vismaz 6 mēnešus (līdz grozījumu veikšanai – gads). Tāpat vienkāršotas atbilstības prasības reģionālajā kontekstā;

- 2015.gada 3.ceturksnī uzsākta jauna, ESF līdzfinansēta atbalsta programma ilgstošajiem bezdarbniekiem²⁹. Tās ietvaros līdz 2021.gadam īsteno pasākumus, kuru galvenais mērķis ir veicināt ilgstošo bezdarbnieku iekļaušanos sabiedrībā un piemērotā darbā vai apmācībā, tādējādi mazinot viņu sociālās atstumtības riskus. Atbalsta programmas ietvaros ilgstošajiem bezdarbniekiem nodrošinās individuālas speciālistu un grupu konsultācijas (t.sk. karjeras konsultantu, psihologu, psihoterapeitu); veselības pārbaudes, nosakot piemērotību piedāvātajam darbam, kā arī individuālajā darba meklēšanas plānā paredzētajiem aktīvajiem nodarbinātības pasākumiem; profesionālās piemērotības noteikšanu; motivācijas programmas darba meklēšanai; atbalsta pasākumus bezdarbniekiem ar atkarības problēmām. Minēto aktivitāšu īstenošanai kopējais finansējums ir 40 milj. EUR, tai skaitā ESF finansējums – 34 milj. EUR un valsts budžeta finansējums – 6 milj. EUR. Atbalsta programmā plānots iesaistīt 20 tūkst. ilgstošos bezdarbniekus.

- ***Nodarbinātības dienesta darba efektivizācija*** (atbildīgā institūcija – LM)

Mērķis ir uzlabot un ieviest jaunas NVA darba metodes bezdarbnieku ātrākai iekļaušanai darba tirgū, sniedzot klientiem savlaicīgus un kvalitatīvus pakalpojumus, kā arī efektīvākai sadarbībai ar darba devējiem. Šajā jomā:

- struktūrfondu projekta ietvaros NVA pakalpojumu pieejamības uzlabošanai ir izstrādāti 7 jauni e-pakalpojumi³⁰. Kopš 2015.gada beigām ir pieejams jaunais NVA pašapkalpošanās portāls un klientiem tiek sniegtas konsultācijas par pieejamiem e-pakalpojumiem;
- stājoties spēkā grozījumiem normatīvajos aktos³¹, no 2015.gada 16.jūnija NVA apmācības pasākumu īstenošanu izvēlē nepiemēro publiskā iepirkuma procedūras. Minētās izmaiņas ir veiktas, lai nodrošinātu elastīgāku un savlaicīgu pakalpojuma saņemšanu. Tādējādi līgums tiks slēgts starp bezdarbnieku un izglītības iestādi un NVA sedz bezdarbnieku apmācību izmaksas. 2015.gada 14.oktobrī tika uzsākta izglītības iestāžu pieteikšanās apmācību īstenošanai atbilstoši jaunajai kārtībai;
- 2016.gadā tiks uzsākts jauns ESF projekts darba tirgus apsteidzošo pakārtojumu sistēmas ieviešanai. Projekta ietvaros plānots pilnveidot esošo darba tirgus īstermiņa prognozēšanas metodiku, lai paplašinātu informācijas pieejamību sabiedrībai un politikas veidotājiem par darba tirgu, kā arī izveidotu vienkāršu un lietotājiem draudzīgu instrumentu e-vidē, kas parādītu darba tirgus pieprasījumu un piedāvājumu perspektīvā.

- ***Pašnodarbinātības un uzņēmējdarbības sekmēšana*** (atbildīgās institūcijas – EM, ZM, LM)

²⁸ MK 26.05.2015 noteikumi nr.264 „Grozījumi Ministru kabineta 2011.gada 25.janvāra noteikumos Nr.75 „Noteikumi par aktīvo nodarbinātības pasākumu un preventīvo bezdarba samazināšanas pasākumu organizēšanas un finansēšanas kārtību un pasākumu īstenošanu izvēles principiem””

²⁹ Ministru kabineta 11.08.2015. noteikumi nr.468 „Darbības programmas „Izaugsme un nodarbinātība” 9.1.1. specifiskā atbalsta mērķa „Palielināt nelabvēlīgākā situācijā esošu bezdarbnieku iekļaušanos darba tirgū” pasākuma „Ilgstošo bezdarbnieku aktivizācijas pasākumi” īstenošana”.

³⁰ „Aģentūras lēmumu un notikumu paziņošana klientam” un „Pieteikšanās bezdarbnieka vai darba meklētāja statusam”; „Mani vakanču piedāvājumi”; „Reģistrēšanās apmācībām ar kupona metodi”; „Elektroniska pieteikšanās uz vizīti”; „Karjeras konsultācijas”; „Īstermiņa darba tirgus prognožu noteikšana”; „Aktīvās nodarbinātības pasākumu īstenošanu pieteikumi”.

³¹ Ministru kabineta 26.05.2015 noteikumi nr.264 „Grozījumi Ministru kabineta 2011.gada 25.janvāra noteikumos Nr.75 „Noteikumi par aktīvo nodarbinātības pasākumu un preventīvo bezdarba samazināšanas pasākumu organizēšanas un finansēšanas kārtību un pasākumu īstenošanu izvēles principiem”.

Mērķis ir sniegt atbalstu uzņēmējdarbības uzsācējiem un mikrouzņēmējiem, lai veicinātu jaunu konkurētspējīgu mikro, mazo un vidējo komersantu veidošanos un attīstību, atbalstot biznesa inkubatoru darbību, organizējot jauno uzņēmēju apmācības un piešķirot aizdevumus un grantus, kā arī veicināt nelauksaimnieciska rakstura uzņēmējdarbību vai nodarbinātību lauku teritorijā.

Lai veicinātu jaunu uzņēmumu veidošanos un sekmētu mikrouzņēmumu darbības attīstību, 2010.gadā tika ieviests regulējums mikrouzņēmumu atbalsta aktivitāšu veicināšanai:

Pēdējos gados ir veiktas būtiskas izmaiņas *Mikrouzņēmumu nodokļa likumā*, tostarp 2015.gadā, kad likums tika grozīts trīs reizes, kā arī veikti pasākumi nodokļa optimizācijas shēmu novēršanai. Piemēram, sākot ar 2017.gadu ir paredzēts mikrouzņēmumu darbiniekiem ieviest minimālo valsts sociālās apdrošināšanas obligāto iemaksu objektu.

Lai turpinātu sakārtot mikrouzņēmuma nodokļa režīmu, EM sadarbībā ar FM un darba devēju organizācijām ir uzdots pārskatīt esošo nodokļu režīmu uzņēmējdarbības uzsācējiem un mazās uzņēmējdarbības veicējiem un izstrādāt jaunu regulējumu, kas būtu piemērojams ar 2017.gada 1.janvāri.

Lai palīdzētu attīstīties jauniem uzņēmumiem, atbalstot tos agrīnās attīstības stadijā ar infrastruktūras un konsultatīvajiem pakalpojumiem, 2015.gadā tika turpināta ERAF līdzfinansētās programmas *Biznesa inkubatori* īstenošana. Biznesa inkubācijas pakalpojumi bija pieejami visos Latvijas reģionos, vairāk nekā 20 Latvijas pilsētās. Kopumā 9 biznesa inkubatoru Latvijas reģionos un radošā biznesa inkubatora Rīgā darbības rezultātā 2015.gadā atbalsts tika sniegts 1248 uzņēmumiem. Inkubējamajos uzņēmumos ir izveidotas (saglabātas) 1364 darba vietas un radīti 864 jauni produkti. Biznesa inkubatoru sniegto atbalsta pakalpojumu nodrošināšanai programmas ietvaros laikā no 2009.gada līdz 2015.gadam izlietoti 17,3 milj. EUR.

Lai veicinātu iedzīvotāju ekonomisko aktivitāti darbības vecumā, ieskaitot bezdarbniekus, kuri ir izteikuši vēlmi uzsākt komercdarbību vai pašnodarbinātību, kā arī jaundibināto komersantu veidošanos, starta programmas ietvaros komersantiem tika sniegti gan aizdevumi, gan nodrošinātas konsultācijas. Kopējais pieejamais finansējums programmas īstenošanai ir 27,1 milj. EUR, un līdz 2015.gada beigām ir noslēgti 1358 līgumi par kopējo finansējumu 25,9 milj. EUR. Lai nodrošinātu šāda atbalsta pieejamību komersantiem līdz 2015.gada beigām, kopš 2015.gada janvāra aizdevumi uzņēmējdarbības uzsācējiem tika sniegti aizdevumu programmas uzņēmējdarbības konkurētspējas ietvaros, savukārt 2016.gadā tika rasts korekciju finansējums 4,3 milj. EUR apmērā, lai mikroaizdevumi un starta aizdevumi būtu pieejami līdz 2014.-2020.gada ES fondu plānošanas perioda pasākuma *Mikroaizdevumi un aizdevumi uzsācējiem* uzsākšanai.

2012.gada maijā MK apstiprināja *Lauksaimniecības zemes iegādes kreditēšanas programmas* noteikumus. Programmas ietvaros vienam aizņēmējam pieejami aizdevumi līdz 430 tūkst. EUR lauksaimniecībā izmantojamās zemes iegādei lauksaimniecības produktu ražošanai. Programmas kopējais budžets ir 40 milj. EUR. Programmas ietvaros līdz 2015.gada beigām piešķirts 781 aizdevums 39,6 milj. EUR apmērā. Ņemot vērā pieaugošo lauksaimnieku aktivitāti, 2016.gadā aizdevumiem plānotais finansējums tiks palielināts par 15 milj. EUR.

3.4. IZGLĪTĪBA

3.4.1. Pirmsskolas izglītība

Pirmsskolas izglītības jomā izvirzītais mērķis ir nodrošināt, lai līdz 2020.gadam vismaz 95% bērnu (vecumā no 4 gadiem līdz obligātajam skolas vecumam) ir iesaistīti pirmsskolas izglītībā. Latvijā 2014.gadā bija 93,4%, kas kopumā atbilst ES vidējam rādītājam – 93,9 procenti.

Katras pašvaldības autonomā funkcija ir savā administratīvajā teritorijā dzīvojošajiem bērniem nodrošināt iespēju dzīvesvietai tuvākajā izglītības iestādē iegūt pirmsskolas izglītību. Prakse rāda, ka daudzās netiek nodrošināta vieta pašvaldības pirmsskolas izglītības iestādē.

Galvenie politikas virzieni un pasākumi:

- ***Pirmsskolas izglītības pieejamības nodrošināšana*** (atbildīgā institūcija – IZM, VARAM)

Bērnudārzu rindu mazināšana tiek risināta, meklējot iespējas veidot papildus grupas, renovējot pirmsskolas izglītības iestādes un izbūvējot piebūves, optimizējot bērnu skaitu tajās izglītības iestādēs, kur ir nepieciešamā platība uz vienu bērnu un iespējams nodrošināt atbilstošu higiēnas normu ievērošanu. Vienlaikus meklētas iespējas veidot grupas pie pamatskolām, internātpamatskolām, vidusskolām un bērnu un jauniešu centriem.

Kaut arī rindas uz vietu pašvaldību pirmsskolas izglītības iestādēs ir mazinājušās (no 11,2 tūkst. bērnu 2014.gada septembrī uz 9,7 tūkst. 2015.gada novembrī), joprojām atsevišķām pašvaldībām nav iespēju nodrošināt visiem pirmsskolas vecuma bērniem vietu pašvaldības dibinātās pirmsskolas izglītības iestādēs.

2013.gadā tika izveidots valsts finansiālais atbalsts privātajām pirmsskolas izglītības iestādēm un privātajiem bērnu uzraudzības pakalpojumu sniedzējiem-auklēm ar noteikumu, ka laika posmā no 2013.gada septembra līdz 2015.gada decembrim pašvaldības radīs iespēju, kā atrisināt pirmsskolas pieejamības problēmu. Beidzoties šim periodam atsevišķām pašvaldībām šo problēmu nav izdevies atrisināt. Tāpēc valsts budžeta atbalsts tiks pagarināts līdz 2016.gada 31.maijam, lai nodrošinātu pēctecību un dotu papildus laiku pašvaldībām pārkārtoties.

Savukārt pašvaldības atbalsts privātiem bērnudārziem, sākot ar 2016.gadu, tiek noteikts pēc jaunas metodikas. Saskaņā ar apkopoto informāciju kopumā visās pašvaldībās atbalsta apjoms bērniem, kas apmeklē privātās pirmsskolas izglītības iestādes, palielināsies. 2016.gadā vidējais pašvaldības atbalsta līmenis sasniegs aptuveni 190 EUR mēnesī. 2015.gada vidējais pašvaldības atbalsts bija 154,84 EUR mēnesī.

3.4.2. Vispārējā izglītība

Latvijas NRP noteiktais mērķis skolu nepabeigušo jauniešu (18-24 gadu vecumā) īpatsvaram ir 13,4% 2020.gadā. Ņemot vērā līdzšinējo mērķa rādītāja sasniegšanas progresu, Latvija izvirza jaunu mērķi 2020.gadam – 10 procenti.

4.tabula

Jauniešu, kuri priekšlaicīgi pārtraukuši mācības, īpatsvara samazināšanas trajektorija

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2020
Jaunieši, kuru izglītības līmenis ir pamatizglītība vai zemāka un, kuri vairs nemācās	15,5	14,3	12,9	11,6	10,6	9,8	8,5	9,9	13,4 (10,0)

Datu avots: CSP

Analizējot datus par izglītību priekšlaicīgi pametušajiem, vērojamas ievērojamas atšķirības teritoriālā griezumā – 2015.gadā laukos 18-24 gadus veco jauniešu vidū izglītību priekšlaicīgi pameta – 13,1% (2014.gadā – 11,7%), savukārt pilsētās – 8% (2014.gadā – 6,6%). Vienlaikus saglabājas atšķirības dzimumu dalījumā – attiecīgajā vecumā sieviešu vidū priekšlaicīgi skolu pametušo īpatsvars 2015.gadā bija 6,2% (2014.gadā – 5,1%), vīriešu vidū – 13,4 % (2014.gadā – 11,7%).

Lai identificētu pasākumus priekšlaicīgas mācību pārtraukšanas mazināšanai un plānotu ESF atbalstu, 2014.-2015.gadā veikti vairāki pētījumi:

- 18-24 gadus vecu jauniešu, kas pēc mācību pārtraukšanas ir atgriezušies izglītības sistēmā, viedoklis par priekšlaicīgas mācību pārtraukšanas iemesliem un ar atgriešanos izglītībā saistītiem jautājumiem³².
- izglītības iestāžu darbinieku aptauja par priekšlaicīgas mācību pārtraukšanas iemesliem un riskiem jauniešiem vecuma grupā 13-18 gadi³³;

³² Supporting the engagement and reintegration of 18-24 year old early school-leavers in lifelong learning: evidences for targeted compensatory and preventive strategy in education (Latvijas Universitātes Pedagoģijas, psiholoģijas un mākslas fakultātes Pedagoģijas zinātniskais institūts, 2014); <http://www.lu.lv/par/projekti/es/2007-2013/esf/atbalsts-petijumiem/atbalsts-izglitibas-petijumiem/izaicinajumi/2/2014-2015/publikacijas/2015/>

³³ Pētījums par priekšlaicīgas mācību pamešanas iemesliem un riskiem jauniešiem vecuma grupā no 13 līdz 18 gadiem (Baltijas Sociālo zinātņu institūts, 2014); <http://www.izm.gov.lv/images/statistika/petijumi/41.pdf>

- 15-20 gadus vecu jauniešu, kuri priekšlaicīgi pārtraukuši mācības, aptauja par priekšlaicīgas mācību pārtraukšanas iemesliem un lēmumu pārtraukt mācības ietekmējošiem faktoriem un intervijas ar nozares ekspertiem par priekšlikumiem Latvijas politikas alternatīvām priekšlaicīgas mācību pārtraukšanas jomā³⁴.

Pamatojoties uz minētajiem pētījumiem tika izstrādāts konceptuāls ziņojums *Par politikas alternatīvu veidošanu priekšlaicīgas mācību pārtraukšanas problēmas risināšanai*, kas ir priekšnoteikums, kas būs pamatā ES fondu atbalsta programmas sagatavošanai. Konceptuālā ziņojuma projekta saskaņošana uzsākta 2015.gada novembrī. Paredzams, ka minētais atbalsts tiks uzsākts 2017.gadā (indikatīvi plānotais finansējums – 39,8 milj. EUR, tai skaitā ESF – 33,8 milj. EUR).

Galvenie politikas virzieni un pasākumi:

- ***Pamata un vidējās izglītības pieejamības nodrošināšana*** (atbildīgā institūcija – IZM)

Valstī ir noteikta vienota kārtība, kādā izglītības iestāde informē izglītojamo vecākus, pašvaldības vai valsts iestādes, ja izglītojamais bez attaisnojoša iemesla neapmeklē izglītības iestādi, kā arī uzlabota obligātā izglītības vecumā esošo bērnu uzskaitē, kuri nav reģistrēti nevienas izglītības iestādē. Neregistrēto bērnu skaits ir palielinājies no 12,5 tūkst. 2011.gadā līdz 15,9 tūkst. 2015.gadā. Lielāko daļu no tiem veido bērni, kuri pēc pašvaldību rīcībā esošās informācijas izbraukuši no valsts.

Ar ESF atbalstu plānots izstrādāt un ieviest sistēmisku pieeju koordinētai priekšlaicīgas mācību pārtraukšanas prevencijai un intervencei, tādējādi veicinot priekšlaicīgas mācības pārtraukšanas mazināšanos, t.sk. nodrošinot priekšlaicīgas mācību pārtraukšanas riskam pakļauto jauniešu identificēšanu, nepieciešamā atbalsta sniegšanu, atbalstošas skolas vides veidošanu, koordinētu pašvaldību institūciju iesaisti, kā arī informācijas un datu apmaiņas starp iesaistītajām institūcijām uzlabošanu. Plānots, ka ESF projektu īstenošos Izglītības kvalitātes valsts dienests (turpmāk – IKVD), sadarbojoties ar Latvijas pašvaldībām un valsts profesionālās izglītības iestādēm. Projektu paredzēts uzsākt 2017.gada pirmajā ceturksnī, taču priekšdarbi tiek veikti jau 2016.gadā.

2014.gadā ir uzsākti priekšdarbi kompetenču pieejā balstīta vispārējās izglītības satura izstrādei. 2016./2017.mācību gadā plānots uzsākt tā selektīvu un pakāpenisku aprobāciju 80 vispārējās izglītības iestādēs. Tiek plānots ar ES fondu atbalstu pakāpeniski no 1.līdz 12.klasei ieviest praksē kompetenču pieejā balstītu mācību saturu, t.sk. ar mērķi palielināt jauniešu zināšanas un ieinteresētību eksaktajos mācību priekšmetos.

2015.gadā tika pilnveidota izglītības iestāžu, eksaminācijas centru darbības un izglītības programmu īstenošanas kvalitātes vērtēšanas metodika, aktualizējot karjeras izglītības jautājumu vispārējās izglītības un profesionālās izglītības akreditācijas procesā. 2016.gadā plānots aktualizēt šo metodiku, izstrādājot kvalitātes vērtēšanas kritēriju saturu speciālās izglītības programmu vērtēšanā. Valsts normatīvajā regulējumā ir noteikts minimālais skolēnu skaits, lai atvērtu vidusskolas 10.klasi, paredzot veicināt izglītības apguvi skaitliski pietiekami lielās vidusskolās, kurās ir labāki apstākļi kvalitatīvas vispārējās vidējās izglītības ieguvei.

Pedagogu – karjeras konsultantu skaits vispārējās un profesionālās izglītības iestādēs palielinājies no 54 (2012./2013. mācību gadā) līdz 93 (2015./2016. mācību gada sākumā), kuri pārsvarā strādā ar nepilnu slodzi.

2015.gada 30.decembrī MK tika apstiprināts *Karjeras izglītības īstenošanas plāns valsts un pašvaldību vispārējās un profesionālās izglītības iestādēs 2015.-2020.gadam*. Plānā ir noteikti karjeras izglītības attīstības politikas pamatprincipi, mērķi un rīcības virzieni. Plāns paredz izstrādāt un aprobēt karjeras attīstības atbalsta ieviešanas modeļus valsts un pašvaldību dibinātajās vispārējās un profesionālās izglītības iestādēs, nodrošināt pedagogiem karjeras konsultantiem un iesaistītajiem speciālistiem profesionālās kompetences pilnveidi, izstrādāt mūsdienīgus metodisko un informatīvo materiālu resursus, paredzot nodrošināt pieeju karjeras attīstības atbalsta pakalpojumiem vispārējās un profesionālās izglītības iestādēs. Savukārt profesionālās izglītības pievilcības veicināšanai plānoti

³⁴ Pētījums par politikas alternatīvu veidošanu priekšlaicīgas mācību pārtraukšanas problēmas risināšanai (SIA „Aptauju Centrs” un SIA „Excolo Latvia”, 2015).

ikgadējie jauno profesionāļu meistarības konkursi profesionālās izglītības iestāžu audzēkņiem un absolventiem līdz 25 gadu vecumam. Vienlaikus, sadarbībā ar nozaru profesionālajām apvienībām un darba devējiem, plānots organizēt dažādu profesiju paraugdemonstrējumus, meistardarbnīcas, informatīvos seminārus konkursa apmeklētājiem.

Līdzīgi kā iepriekšējā periodā, 2015. gadā tika veikti karjeras attīstības atbalsta un informēšanas pasākumi (piemēram, rīkots ikgadējais nacionālā līmeņa pasākums *Karjeras nedēļa*, kurā kopumā vairāk nekā 4000 pasākumos iesaistījās ap 120 tūkstošiem bērnu un jauniešu). Pārskata periodā aktualizēta informācija nacionālajā izglītības iespēju datu bāzē NIID.LV, paplašināts informācijas apjoms interneta vietnē *Profesiju pasaule*. Tiek īstenotas arī pašvaldību, privātas un citas iniciatīvas, lai veicinātu jauniešu informētību par darba tirgu, piemēram, jauniešu karjeras portāls www.prakse.lv sadarbībā ar LDDK īstenoja projektu *Virtuālā prakse*.

Pasākumi karjeras atbalsta pieejamības uzlabošanai izglītojamajiem vispārējās un profesionālās izglītības iestādēs tiks īstenoti ar ES fondu finansējumu 2014.-2020. periodam (indikatīvi plānotais finansējums – 23,1 milj. EUR, tai skaitā ESF – 19,6 milj. EUR).

2015.gadā turpinājās darbs pie jauna pedagoga darba samaksas aprēķināšanas modeļa un pedagoga darba samaksas paaugstināšanas grafika izstrādes. Modelis paredz paaugstināt pedagoga darba samaksu, līdztekus sekmējot pedagoga darba kvalitātes paaugstināšanu, nodrošināt finanšu resursu efektīvu izmantošanu. Tas tiks ieviests ar 2016.gada 1.septembri, un 2016.gada četriem mēnešiem valsts budžetā ir rezervēti 9 milj. EUR.

Iekļaujošas izglītības nodrošināšanas veicināšanas kontekstā 2015.gadā galvenā uzmanība pievērsta konsultatīvā un metodiskā atbalsta sistēmas pilnveidei. Līdztekus tam metodisks atbalsts 2015.gadā pedagogiem sniegts, piedāvājot apgūt valsts budžeta finansētas profesionālās kompetences pilnveides programmas.

2015.gadā turpināja pieaugt pieprasījums asistenta pakalpojumiem, nodrošinot palīdzību izglītojamajiem ar invaliditāti pārvietoties izglītības iestādē, atbalstu saskarsmē un komunikācijā ar citiem izglītojamajiem, pedagogiem un citām personām, atbalstu pašaprūpes veikšanai.

2016.gadā plānots sakārtot normatīvo regulējumu attiecībā uz vispārējās izglītības iestāžu nodrošinājumu, ja skolā tiek integrēts bērns ar speciālām vajadzībām, t.sk. definējot nepieciešamo vajadzību grozu un tā izmaksas, t.sk. speciālās izglītības finansēšanas sistēmas sakārtošanas kontekstā.

- **Modernu mācību metožu ieviešana** (atbildīgā institūcija – IZM)

Mērķis ir mācību procesa modernizācija un pieejamības veicināšana, t.sk. profesionālās izglītības iestādēs un vakarskolās, attīstīt tālmācības iespējas pieaugušajiem, īstenojot individualizētu pieeju, ieviešot kompensējošus mehānismus (otrās izglītības iespēja), modernizējot izglītības iestādes un uzlabojot mācību metodisko nodrošinājumu un mācību vidi (par otrās iespējas izglītības piedāvājumu skat. 3.4.4. nodaļu).

2015.gadā finansējums mūsdienīgu mācību līdzekļu iegādei tiek saglabāts 2014.gada līmenī.

2014.-2020.gadam ar ES fondu atbalstu mācību procesa modernizācijas jomā paredzēts:

- aprobēt un ieviest kompetenču pieejā balstītu mācību saturu, pakāpenisku aprobāciju uzsākot ar 2016./2017.mācību gadu, paredzot tā pēctecīgu (no 1., 4. un 7.klases) ieviešanu uzsākt ar 2018./2019.mācību gadu, paredzot gan mācību un metodisko līdzekļu izstrādi, tai skaitā izglītojamajiem ar speciālām vajadzībām un mācīšanās traucējumiem, gan pedagoga profesionālās kompetences pilnveidi jaunā satura ieviešanai;
- izveidot izglītības kvalitātes monitoringa sistēmu. Tiks sniegts atbalsts izglītības pētījumiem, t.sk. dalībai starptautiskos izglītības kvalitātes pētījumos, monitoringa instrumentu izstrādei, monitoringa īstenošanai, rezultātu analīzei un ieteikumu izstrādei, zinātniski pamatotu mācību vides kvalitātes vērtēšanas instrumentu un indikatoru izstrādei.

Lai nodrošinātu patvēruma meklētāju iekļaušanos izglītības iestādē, izstrādātas patvēruma meklētāju adaptācijas programmas un mācību materiāls. 2015.gadā ir izstrādātas latviešu valodas apguves un integrācijas programmas dažādu klašu audzēkņiem, kā arī jauniešiem un pieaugušajiem.

Patvēruma, migrācijas un integrācijas fonda projekta *Valodas sākotnējā apguve patvēruma meklētājiem* ietvaros kursi tiks organizēti 120 stundu apjomā, lai nodrošinātu piekļuvi pakalpojumiem un ar laiku arī līdzdalību sabiedrības dzīvē. 2016. un 2017.gadā plānotais izglītoto personu skaits ir 531 cilvēks.

Plānots ESF atbalsts izglītojamajiem viņu talantu attīstībai, sekmējot izglītojamo snieguma paaugstināšanos valstī kopumā, kā arī iekļaujošai izglītībai, tai skaitā sniedzot nepieciešamo atbalstu izglītojamo ar mācīšanās traucējumiem un speciālām vajadzībām integrācijai vispārējās izglītības iestādēs. Kopējais indikatīvi plānotais finansējums – 37,6 milj. EUR, t.sk. ESF finansējums 31,9 milj. EUR.

ESF līdzfinansēto specifisko atbalsta mērķu kopējais indikatīvais finansējums 2014.-2020.gada plānošanas periodā ir 138,8 milj. EUR, t.sk. ESF līdzfinansējums 118 milj. EUR.

Vienlaikus ES fondu 2014.-2020.gada plānošanas perioda ietvaros plānots komplekss atbalsts vispārējās izglītības iestāžu infrastruktūras attīstībai, lai sekmētu plānoto kompetenču pieejā balstītā vispārējās izglītības satura pakāpenisku ieviešanu. Tas paredzēts arī vispārējās izglītības iestāžu tīkla sakārtošanai reģionālā līmenī, balstoties uz novadu vai novadu apvienību attīstības stratēģijām, paredzot atbalstu – ergonomiskas mācību vides izveidei, dabaszinātņu kabinetu iekārtošanai pamatzglītības programmas īstenošanai; nepieciešamo mācību līdzekļu un tehniskā aprīkojuma iegādei; dienesta viesnīcu modernizācijai; inovatīvu IKT risinājumu ieviešanai mācību procesā; metodisko centru attīstībai, t.sk. STEM un IKT jomā; izglītības iestāžu sporta infrastruktūras pilnveidei. Kopējais indikatīvi plānotais finansējums – 167,6 milj. EUR, t.sk. ERAF līdzfinansējums 142,5 milj. EUR (no tiem 4,1 milj. EUR valsts budžeta virsraistību finansējums).

3.4.3. Profesionālā vidējā izglītība

Līdz 2020.gadam plānots panākt izglītojamo skaita proporcijas izmaiņas starp profesionālo un vispārējo izglītību apguvušajiem – par labu profesionālajai izglītībai uz attiecību 50/50. 2015.gadā tika precizēta izglītojamo skaita proporcijas noteikšanas metodoloģija³⁵. Atbilstoši tai 2014./2015. mācību gadā sasniegta attiecība 36/64 (izglītojamo skaita proporcija profesionālajā izglītībā pret vispārējo vidējo izglītību).

Galvenie politikas principi, lai mainītu izglītojamo skaita proporcijas, ir vispārēji profesionālās izglītības pievilcības veicināšanas pasākumi, piemēram, infrastruktūras modernizēšana, izglītības programmu kvalitāte, audzēkņu sociālais nodrošinājums, karjeras izglītības pasākumi, sadarbība ar darba devējiem prakšu un potenciāli darba vietu nodrošināšanai, inovatīvas pieejas profesionālās izglītības nodrošināšanā, t.sk. ieviešot darba vidē balstītas mācības.

Lai nodrošinātu speciālistu sagatavošanu atbilstoši darba tirgus prasībām, profesionālās izglītības satura reformas rezultātā ir paredzēts izveidot patstāvīgus sadarbības mehānismus ar sociālajiem partneriem un nozares organizācijām. Uzņemšana konkrētās profesionālās izglītības programmās noteikta, ņemot vērā EM izstrādātās vidēja un ilgtermiņa darba tirgus prognozes, nozaru ekspertu padomju viedokli un rekomendācijas jauniešu iesaistei un noturēšanā nozarēm nepieciešamajās profesijās, un saskaņota ar Profesionālās izglītības un nodarbinātības trīspusējās sadarbības apakšpadomi.

Galvenie politikas virzieni un pasākumi:

- **Strukturālo izmaiņu īstenošana profesionālajā izglītībā** (atbildīgā institūcija – IZM, KM)

Mērķis ir paaugstināt profesionālās izglītības kvalitāti, nodrošinot tās atbilstību darba tirgus prasībām, kā arī sekmēt pieejamo resursu efektīvāku izmantošanu, optimizējot un diferencējot profesionālās izglītības iestāžu skaitu un izvietojumu reģionos. Ir pabeigta profesionālās izglītības iestāžu tīkla sakārtošana. 2015.gadā tika reorganizētas 9 IZM padotībā esošas profesionālās izglītības

³⁵ Ja iepriekšējos gados rādītājā vērtībā tika iekļauti dati par visiem izglītojamajiem, kuri uzsāka mācības 10. klasē vai 1. kursā, tad pēc proporciju metodoloģijas pārskatīšanas, rādītāja vērtību aprēķina ņemot vērā datus tikai par tiem izglītojamajiem, kuri uzņemti 10. klasē vai 1. kursā tajā pašā gadā pēc 9. klases beigšanas. Piemērojot jauno metodoloģiju attiecīgi tika precizēti dati par 2012./2013. mācību gadu (35,9/64,1) un 2013./2014. mācību gadu (35,3/64,7).

iestādes ar nelielu izglītojamo skaitu (300 un mazāk), tās pievienojot izglītības iestādēm ar profesionālās izglītības centra statusu (turpmāk – PIKC). Tādējādi IZM padotībā esošo vidējās profesionālās izglītības iestāžu skaits samazinājies no 60 iestādēm 2010.gadā līdz 24 iestādēm 2015.gada beigās.

Lai sakārtotu profesionālās izglītības iestāžu tīklu un izvietojumu reģionos, tika veicināta PIKC statusa iegūšana. 2015.gadā no palikušām 24 profesionālās vidējās izglītības iestādēm PIKC statuss ir piešķirts 16 IZM padotībā esošām profesionālās izglītības iestādēm.

Laika posmā no 2010.gada līdz 2015.gada 31.decembrim, kad tika pabeigta IZM padotībā esošo profesionālās izglītības iestāžu tīkla sakārtošana, pašvaldību padotībā ir nodotas 5 profesionālās izglītības iestādes. Tas ļāvis pašvaldībām sakārtot izglītības iestāžu tīklu tās administratīvajā teritorijā, apvienojot vispārējās un profesionālās izglītības iestādes un izveidojot integrētās izglītības iestādes, kuras īsteno dažādas programmas un racionāli izmanto visa veida resursus.

Kopumā infrastruktūras uzlabošana un mācību aprīkojuma modernizācija ES fondu 2007.-2013. gada plānošanas perioda darbības programmas „Infrastruktūra un pakalpojumi” papildinājuma 3.1.1.1.aktivitātes „Mācību aprīkojuma modernizācija un infrastruktūras uzlabošana profesionālās izglītības programmu uzlabošanai” ietvaros ir notikusi 27 profesionālajās izglītības iestādēs.

Iepriekš minētās 27 PII projektu ieviešanas laikā īstenoja 280 prioritārās profesionālās izglītības programmas. No tām 3.1.1.1. aktivitātes ietvaros pilnībā modernizētas 88 prioritārās profesionālās izglītības programmas, tajā skaitā septiņos PIKC. Daļēji modernizētas 54 prioritārās profesionālās izglītības programmas, tajā skaitā četros PIKC un divās PII, kur audzēkņu skaits pārsniedz 500. Nav modernizētas 138 prioritārās profesionālās izglītības programmas, tajā skaitā septiņos PIKC un divās PII, ar audzēkņu skaitu līdz 300.

2015.gada 4.martā MK apstiprināja *Kultūras ministrijas padotībā esošo profesionālās vidējās izglītības iestāžu attīstības koncepciju*, saskaņā ar kuru paredzēts īstenot profesionālās vidējās izglītības reformu KM padotības izglītības iestādēs.

ES fondu 2014.-2020.gada plānošanas perioda ietvaros plānots sniegt kompleksu atbalstu profesionālās izglītības iestādēm, it īpaši PIKC, infrastruktūras modernizācijai. Plānotais kopējais attiecināmais finansējums ir 104,8 milj. EUR (tai skaitā ERAF finansējums 89,06 milj. EUR un nacionālais publiskais līdzfinansējums 15,7 milj. EUR).

- ***Profesionālās izglītības satura reformas īstenošana*** (atbildīgā institūcija – IZM)

Profesionālās izglītības satura reformas īstenošana tika uzsākta 2010.gada decembrī ESF projekta *Nozaru kvalifikācijas sistēmas izveide un profesionālās izglītības efektivitātes un kvalitātes paaugstināšana*) ietvaros. Profesionālās izglītības satura reformā tiek veidota nozares kvalifikāciju sistēma. Latvija ir izvēlējusies veikt vienlaicīgi, pēctecīgu un pilnu satura reformu, ieviešot satura īstenošanai nepieciešamos ES kopīgos instrumentus (EQF, ECVET, EQAVET, EUROPASS). Tiek mainīta paradigma profesionālajā izglītībā, nodrošinot mērķtiecīgu nozares darba devēju iesaisti profesionālās izglītības īstenošanā.

No 2014.gada otrā pusgada līdz 2015.gada novembrim, tika izstrādātas 22 profesionālās izglītības modulārās programmas un 34 profesionālas tālākizglītības programmas, kā arī notika eksaminācijas uzlabošana – visās nozarēs vienlaicīgi veikta profesionālo kvalifikācijas eksāmenu satura pilnveide vai izstrāde 32 profesionālajām kvalifikācijām, tai skaitā, visām profesionālajām kvalifikācijām izstrādātas alternatīvas mācību rezultātu novērtēšanas formas. Projekta kopējais finansējums bija 3,4 milj. EUR (100% ES fondu finansējums) un no tiem 2015.gadā izlietoti 0,95 milj. EUR.

Profesionālās izglītības satura reforma tiks turpināta ES fondu 2014.-2020. plānošanas periodā. Reformas otrajā posmā paredzot veikt vēl 2 nozaru (sabiedrības veselība un dizains) izpēti un aprakstu sagatavošanu, izstrādāt vai pilnveidot 160 profesiju standartus vai profesionālo kvalifikāciju pamatprasības, izstrādāt vēl 184 modulārās programmas, izstrādāt vai pilnveidot 210 profesionālo kvalifikācijas eksāmenus, kā arī veikt attiecīgo mācību līdzekļu un metodiskos materiālu izstrādi. Process tiek veikts visām nozarēm paralēli, bet aktivitātes ir iespējams īstenot pēctecīgi,

nozares/sekтора griezumā rezultāti tiek ieviesti secīgi jau no 2016./17. mācību gada (indikatīvi plānotais finansējums – 12,9 milj. EUR, tai skaitā ESF – 11 milj. EUR).

- **Sadarbības ar sociālajiem partneriem profesionālās izglītības pilnveidošanai un attīstībai stiprināšana nozaru kontekstā** (atbildīgā institūcija – IZM)

2015.gadā Saeima pieņēma *Profesionālās izglītības likuma* grozījumus nostiprinot nozaru ekspertu padomju (NEP) izveidi. Tādējādi, izveidojot patstāvīgu sadarbības mehānismu ar sociālajiem partneriem. Ir uzsākta NEP darbības kārtības izstrāde, kuru plānots pabeigt 2016.gadā.

Profesionālās izglītības likuma grozījumi arī nosaka, ka valsts un pašvaldību profesionālās izglītības iestādēs, kuras īsteno profesionālās pamatizglītības, arodizglītības un profesionālās vidējās izglītības programmas, jāizveido koleģiālu padomdevēju institūciju – konventu. Tā mērķis ir veicināt profesionālās izglītības iestādes attīstību, nosakot tās darbības stratēģiskos virzienus, atbilstoši darba tirgus prasībām.

Lai uzlabotu profesionālās izglītības iestāžu efektīvu pārvaldību un pilnveidotu personāla profesionālās kompetences, ES fondu 2014.-2020. plānošanas periodā tiks paaugstinātas profesionālās izglītības iestāžu pedagogu, prakses vadītāju, amata meistaru, nozaru pārstāvju, direktoru, to vietnieku u.c. administrācijas pārstāvju profesionālās iemaņas, ievērojot mainīgās darba tirgus prasības un tehnoloģiju attīstību, kā arī atjaunoto profesionālās izglītības saturu (indikatīvi plānotais finansējums – 6,5 milj. EUR, t.sk. ESF – 5,5 milj. EUR).

Lai nodrošinātu profesionālās izglītības kvalitātes pilnveidošanu, ir izstrādāti metodiskie ieteikumi izglītības iestāžu pašvērtēšanai un rokasgrāmata profesionālās izglītības akreditācijas ekspertiem, sadarbībā ar sociālajiem partneriem notiek profesionālās izglītības kvalitātes vērtēšanas metodikas pilnveide sākotnējā profesionālajā izglītībā un profesionālajā tālākizglītībā, kā arī līdz 2016.gada 1.augustam tiks izstrādāti atbilstoši grozījumi normatīvajos aktos.

3.4.4. Augstākā izglītība

Augstākās izglītības jomā Latvijas NRP noteiktais mērķis ir nodrošināt, ka 2020.gadā 34-36% iedzīvotāju (30-34 gadu vecuma grupā) ir ar augstāko izglītību.

5.tabula

Augstāko izglītību ieguvušo iedzīvotāju īpatsvara mērķa sasniegšanas trajektorija

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015*	2020
Iedzīvotāju skaits ar augstāko izglītību, vecumā 30-34 gadi, tūkst.	38,7	43,7	45,0	47,8	48,5	53,2	53,2	55,5	61,1
Iedzīvotāju skaits vecuma grupā 30-34 gadi, tūkst.	147,1	143,4	138,2	133,2	130,4	130,6	133,4	134,6	178,0
Īpatsvars, %	26,3	30,5	32,6	35,9	37,2	40,7	39,9	41,2	34-36

Datu avots: Eurostat, * CSP dati

NRP noteiktais mērķis 2020.gadam attiecībā uz iedzīvotāju ar augstāko izglītību īpatsvaru tika sasniegts jau 2012.gadā. 2014.gadā rādītājs nedaudz samazinājās, salīdzinot ar 2013.gadu, un bija 39,9 procenti.

Latvijā jau 10 gadus vērojama studējošo skaita samazināšanās tendence. 2015./2016. akadēmiskā gada sākumā Latvijas augstākās izglītības institūcijās kopā studēja 84,3 tūkst. studenti, kas bija par 2% mazāk nekā iepriekšējā gadā. Savukārt salīdzinājumā ar 2005./2006. akadēmisko gadu, kad studentu skaits Latvijā sasniedza maksimālo līmeni, studentu skaits ir samazinājies par 35,6%. Par valsts budžeta līdzekļiem 2015./2016. akadēmiskajā gadā studēja 34,9 tūkst. studenti jeb 41% no kopējā studentu skaita (2014./2015. akadēmiskajā gadā – 40%). Lai gan studējošo kopējais skaits ir samazinājies, budžeta vietās studējošo īpatsvars ar katru gadu pieaug. 2016.gadā 70% no valsts budžeta finansētām studiju vietām, ņemot vērā darba tirgus vidēja un ilgtermiņa prognozes, ir valstij prioritārās nozarēs – dabaszinātnēs, inženierzinātnēs,

veselības aprūpē, kā arī maģistrantūrā un doktorantūrā, kas ir svarīgi gan jaunu mācītbspēku, gan zinātnieku sagatavošanā.

Galvenie politikas virzieni un pasākumi:

- ***Augstākās izglītības modernizācija – jauna augstākās izglītības finansēšanas modeļa ieviešana*** (atbildīgā institūcija – IZM)

2015.gada 29.jūnijā MK apstiprināja konceptuālo ziņojumu *Jauna augstākās izglītības finansēšanas modeļa ieviešana Latvijā*, kas sniedz pārskatu par Pasaules Bankas īstenotā pētījuma gaitu un rezultātiem, izvirza priekšlikumus jauna augstākās izglītības finansēšanas modeļa ieviešanai un raksturo alternatīvos risinājumus atkarībā no pieejamā finansējuma un to paredzamo ietekmi uz Latvijas augstākās izglītības konkurētspēju un pieejamību. Vienlaikus MK arī atbalstīja priekšlikumu augstākās izglītības finansēšanas modeļa maiņai. Par Latvijas sociālekonomiskajai situācijai piemērotāko risinājumu ir atzīts trīs pīlāru finansēšanas modelis, kura galvenie elementi jeb pīlāri ir: 1) pamata finansējums (institucionālais finansējums studiju procesa un pētniecības nodrošināšanai); 2) snieguma finansējums (finansējums, kas tiek piešķirts par studiju un pētniecības rezultātu sasniegšanu) un inovāciju finansējums (uz nākotnes attīstību vērsts finansējums, kas veicina iestāžu specializāciju un profilu attīstību) (*skat. 2.2. nodaļu*).

- ***Augstākās izglītības vienlīdzīgas pieejamības nodrošināšana*** (atbildīgā institūcija – IZM)

Politikas virziens vērsts uz augstākās izglītības pieejamības un līdzdalības veicināšanu. Mērķis ir pilnveidot stipendiju, kā arī studiju un studējošo kredītu piešķiršanas mehānismu, kas pavērtu iespējas studēt lielākam studēt gribošo skaitam un veicinātu mērķtiecīgāku studiju jomas izvēli.

Studējošo un studiju kreditēšana no kredītiestāžu līdzekļiem ar valsts vārdā sniegtu galvojumu 2015.gadā tika nodrošināta atbilstoši pieprasījumam. 2015.gadā noslēgti 323 līgumi par studējošā kredīta piešķiršanu par kopējo summu 1,6 milj. EUR, kā arī 1495 līgumi par studiju kredīta piešķiršanu par kopējo summu 7,8 milj. EUR.

2015.gadā turpinājās darbs pie augstākās izglītības pieejamības veicināšanas, t.sk. caur pieejamo resursu efektīvāko pārvaldību. 2016.gada janvārī MK apstiprināja grozījumus *Noteikumos par stipendijām*, cita starpā paredzot vienreizējo stipendiju piešķiršanu studentu sociālo vajadzību nodrošināšanai. 2016. un 2017.gadā plānots pilnveidot studējošo atbalsta sistēmu, precizējot kredītu dzēšanas nosacījumus noteiktām profesijām un proporcionāli palielinot budžetu līdzekļu apmērus. Lai nodrošinātu kvalitatīvu un operatīvu studiju un studējošo kredītu izsniegšanas sistēmu, samazinot administratīvo slogu kredītu ņēmējiem, tiks turpināts darbu pie studiju un studējošo kreditēšanas no kredītiestāžu līdzekļiem ar valsts vārdā sniegtu galvojuma sistēmas regulējuma pilnveides.

Ar mērķi palielināt augsti kvalificētu speciālistu īpatsvaru darba tirgū prioritārajās jomās (dabaszinātņu, matemātikas, IT, inženierzinātņu, veselības aprūpes, vides zinātņu, radošo industriju u.c.) ar ESF atbalstu piešķirtas stipendijas. Laikā no 2007.gada līdz 2015.gada beigām ESF stipendijas saņēmuši 2129 maģistranti, kā arī 1973 doktoranti, t.sk. 2015.gadā no jauna ESF stipendijas ieguvuši 94 maģistranti un 24 doktoranti. Tomēr, salīdzinājumā ar 2013.gadu, kad Latvijas augstskolās zinātnisko grādu ieguvuši 315 jauni zinātnes doktori, 2014. un 2015.gadā zinātnisko grādu ieguvušo zinātņu doktoru skaits ievērojami samazinājies – attiecīgi 264 un 255 doktora grādu ieguvēji.

Atbalsts plānots arī studentiem (visos studiju līmeņos), kuri iesaistās pētniecības un inovācijas projektu īstenošanā jaunu produktu, tehnoloģiju un inovatīvu risinājumu izstrādei praktisku nozares vai sabiedrības problēmu risināšanai (kopējais indikatīvais finansējums 34 milj. EUR, t.sk. ERAF finansējums 28,9 milj. EUR). Finansējuma saņēmēji – augstskolas. Projektu īstenošanu plānots uzsākt 2017.gada 4.ceturksnī.

Plānots nodrošināt arī atbalstu maģistrantūrā un doktorantūrā studējošajiem, iesaistot tos zinātniskajās grupās praktisku pētījumu īstenošanai, īpaši eksakto zinātņu (tehnoloģiju, inženierzinātņu un matemātikas) studiju virzienos. 2016.gadā tiks uzsākta atbalsta 1.kārtas īstenošana praktiskas ievirzes pētījumiem (kopējais indikatīvais finansējums praktiskas ievirzes pētījumiem

76,5 milj. EUR, t.sk. ERAF finansējums 65 milj. EUR). Finansējuma saņēmēji – zinātniskās institūcijas un komersanti.

- ***Nacionālās kvalitātes nodrošināšanas institūcijas izveide*** (atbildīgā institūcija – IZM)

Politikas virziens vērsts uz augstākās izglītības kvalitātes novērtēšanas sistēmas pilnveidi un nosacījumu radīšanu nacionālas kvalitātes novērtēšanas aģentūras izveidei un reģistrācijai *Eiropas augstākās izglītības kvalitātes nodrošināšanas reģistrā* jeb EQAR reģistrā.

No 2015.gada 1.jūlija augstskolu, koledžu un studiju virzienu akreditāciju, kā arī studiju programmu licencēšanas organizēšanu ir pārņēmis Akadēmiskās informācijas centrs (AIC). 2015.gada decembrī tika izveidota neatkarīga Studiju akreditācijas un Studiju programmu licencēšanas komisija, kas uzsākusi AIC iesniegto iesniegumu izskatīšanu.

ES fondu 2014.-2020.gada plānošanas periodā tiks sniegts atbalsts akreditācijas aģentūras sākotnējās darbības kvalitātes atbalsta pasākumiem, tajā skaitā studiju virzienu pilotakreditāciju īstenošanai augstākās izglītības institūcijās, un ekspertu mācībām (kopējais finansējums 1,5 milj. EUR, t.sk. ESF finansējums 1,27 milj. EUR)³⁶.

2016.gada 18.februārī tika apstiprināts AIC projekts *Atbalsts EQAR aģentūrai izvirzīto prasību AIC projekta Atbalsts EQAR aģentūrai izvirzīto prasību izpildei* īstenošana uzsāktaun tā īstenošanā uzsākta 2016.gada 8.martā. Projektu plānots īstenot 3,5 gadus, projekta īstenošanā kā sadarbības partneri iesaistot Augstākās izglītības padomi, Lietuvas augstākās izglītības kvalitātes nodrošināšanas centru, kas ir EQAR reģistrēta aģentūra, un 12 augstākās izglītības institūcijas. Līdz 2018.gada 31.oktobrim plānots iesniegt akreditācijas aģentūras pieteikumu uzņemšanai EQAR. Savukārt nākamais visaptverošais akreditācijas posms ir paredzēts 2019.gadā.

- ***Augstākās izglītības institūciju materiāli tehniskās bāzes modernizēšana un resursu izmantošanas efektivitātes paaugstināšana*** (atbildīgā institūcija – IZM)

Mērķis ir uzlabot nodrošinājumu ar mūsdienīgām iekārtām, aprīkojumu un tehnoloģijām tādos prioritāros studiju virzienos kā dabas zinātnes, matemātika un informācijas tehnoloģijas, inženierzinātnes, ražošana un būvniecība, kā arī racionāli izmantot publisko un piesaistīto privāto finansējumu.

2015.gadā ir pabeigta infrastruktūras modernizēšana 5 augstākās izglītības iestādēs (kopā no 2010.-2015.gadam modernizēta 31 augstākās izglītības iestāde). Kopējais publiskais finansējums 2015.gadā bija 11,5 milj. EUR, t.sk. ERAF finansējums – 10,6 milj. EUR (kopējais publiskais finansējums aktivitātes ietvaros laika posmā no 2010. – 2015.gadam bija 130,3 milj. EUR, t.sk. ERAF finansējums – 120,1 milj. EUR).

Lai nodrošinātu mūsdienīgu un pētniecības apstākļiem atbilstošas studiju vidi STEM, t.sk. medicīnas un radošo industriju, studiju programmu īstenošanai, vienlaikus nodrošinātu teritoriāli koncentrētu studiju telpu izveidi un veicinātu augstākās izglītības atbilstību tautsaimniecības attīstības un darba tirgus vajadzībām, ES fondu 2014.-2020.gada plānošanas periodā plānots sniegt atbalstu teritoriāli koncentrētas studiju un zinātniskā darba infrastruktūras attīstībai (kopējais indikatīvais finansējums 44,6 milj. EUR, t.sk. ERAF finansējums 37,9 milj. EUR). Vienlaikus plānots sniegt ES fondu atbalstu pirmā līmeņa profesionālās augstākās izglītības STEM, tajā skaitā medicīnas un radošās industrijas, studiju mācību vides uzlabošanai koledžās (kopējais indikatīvais finansējums 14,2 milj. EUR, t.sk. ERAF finansējums 12 milj. EUR. Projektu īstenošanu plānots uzsākt 2017.gada 1.ceturksnī.

- ***Studiju programmu fragmentācijas mazināšanās, resursu koplietošana*** (atbildīgā institūcija – IZM)

Politikas virziens vērsts uz resursu konsolidāciju un koplietošanu, kopīgu studiju programmu izstrādi, augstākās izglītības institūciju stratēģisko specializāciju.

³⁶ MK 2015.gada 18.augustā ir pieņemti noteikumi Nr.479 “Darbības programmas “Izaugsme un nodarbinātība” 8.2.4. specifiskā atbalsta mērķa “Nodrošināt atbalstu EQAR aģentūrai izvirzīto prasību izpildei” īstenošanas noteikumi”.

Lai nodrošinātu kvalitatīvu un konkurētspējīgu augstāko izglītību, ES fondu 2014.-2020.gada plānošanas periodā plānots sniegt atbalstu akadēmiskā personāla kompetenču un prasmju pilnveidei, jaunu pasniedzēju (doktorantu) un ārvalstu pasniedzēju piesaistei darbam augstākās izglītības iestādēs (kopējais indikatīvais finansējums 34,3 milj. EUR, t.sk. ESF finansējums 29,2 milj. EUR).

Lai veicinātu augstskolu sadarbību, koncentrējot materiālos un intelektuālos resursus, ES fondu 2014.-2020.gada plānošanas periodā plānots atbalsts augstākās izglītības institūciju attīstības stratēģiju izstrādei, uzlabošanai un ārējās novērtēšanas rekomendāciju ieviešanai, studiju virzienu padomju darbībai, t.sk. atbalsts studiju pārstrukturēšanai un mācību saturu atjaunināšanai, augstākās izglītības institūciju iekšējās kvalitātes nodrošināšanas sistēmu efektivitātes uzlabošanai saskaņā ar kvalitātes nodrošināšanas standartiem un vadlīnijām Eiropas augstākās izglītības telpā, atbalsts erisinājumu attīstībai, t.sk. starpinstitūciju sadarbības risinājumiem (kopējais finansējums: 20 milj. EUR, t.sk. ESF finansējums 17 milj. EUR).

2016.-2017.gadā sadarbībā ar PB plānots veikt pētījumu par augstākās izglītības pārvaldības pilnveidi ES fondu īstenošanas nosacījumu un satura izstrādei. Lai novērstu studiju programmu, t.sk. doktorantūras studiju programmu, sadrumstalotību un veicinātu darba tirgus prasībām atbilstošu kvalificētu augstākā līmeņa speciālistu sagatavošanu, ES fondu 2014.-2020.gada plānošanas periodā plānots sniegt atbalstu kopīgu doktorantūras studiju programmu un studiju programmu ES valodās izstrādei, t.sk. akreditācijas izmaksu segšanai starptautiskās profesionālās organizācijās un izstrādāto un akreditēto studiju programmu starptautiskai publicitātei (kopējais indikatīvais finansējums 10,8 milj. EUR, t.sk. ESF finansējums 9,2 milj. EUR). Augstākās izglītības institūciju projektu īstenošanu plānots uzsākt 2017.gada 4.ceturksnī.

- **Ārvalstu studentu piesaistīšana** (atbildīgā institūcija – IZM)

2015./2016. akadēmiskā gada sākumā Latvijas augstskolās studēja 6465 ārvalstu studenti no 95 pasaules valstīm, kas veido 8% no kopējā studējošo skaita. Tas ir par 1210 studentiem jeb 23% vairāk nekā iepriekšējā akadēmiskajā gadā. Visvairāk ārvalstu studējošo ir no Vācijas (15% no kopējā ārvalstu studējošo skaita), Uzbekistānas (14%) un Krievijas (9%).

2015.gadā Latvijas augstskolās jau tiek īstenotas deviņas akreditētas kopīgas studiju programmas ar ārvalstu augstskolām (t.sk. Lietuvas, Igaunijas, Spānijas, Austrijas un Nīderlandes augstskolām) tādās jomās kā starptautiskais bizness un eksporta menedžments, tehnoloģiju un inovāciju vadība, inovatīva ceļu un tiltu inženierija, stratēģiskā robežu pārvaldība u.c.

Latvijas mērķis ir palielināt ārvalstu mācībspēku skaita īpatsvaru no 0,5% 2012.gadā līdz 7% 2020.gadā. 2015./2016. akadēmiskajā gadā Latvijas augstskolās darbojās 256 ārvalstu viesprofesori, viesdocenti un vieslektori, kas veido 4% no kopējā akadēmiskā personāla. Lai veicinātu ārvalstu mācībspēku piesaisti tiek plānota virkne pasākumu augstākās izglītības institūciju atbalstam, tajā skaitā atbalsts programmu ES valodās veidošanai, atbalsts pēcdoktorantūrai un iepriekš minētajiem tematiskajiem doktorantūras studiju centriem.

Kopš 2015.gada *Erasmus+* programmas ietvaros ir pieejama jauna aktivitāte – *Starptautiskā studentu un personāla mobilitāte*, kas ļauj Eiropas augstākās izglītības iestādēm sadarboties ar iestādēm ārpus Eiropas un sniegt atbalstu arī ārvalstu augstskolu studentiem un personālam. Latvijas augstskolas piedalās šajā pasākumā, veidojot partnerību ar dažādām institūcijām ārpus Eiropas un piesaistot vairāk ārvalstu studentus.

2015.gadā tika turpināti augstākās izglītības eksportspējas veicināšanas pasākumi un Latvijas augstākās izglītības atpazīstamību veicinošie pasākumi, t.sk. uzturēta mājas lapa www.studyinlatvia.eu un www.studyinlatvia.lv, kas informē potenciālos ārvalstu studentus par studiju programmām, Latvijas kultūru un izglītības sistēmu. Mājas lapa ir saistīta ar sociālajiem tīkliem, kuros regulāri ir iespējams uzdot interesējošos jautājumus un saņemt informāciju par iespējām studēt Latvijā.

3.4.5. Mūžizglītība

Mērķis ir panākt, lai 2020.gadā 15% no iedzīvotājiem (25-64 gadu vecumā) būtu nepārtraukti iesaistīti mācīšanās procesā (2015.gadā – 5,5%). 2015.gadā, salīdzinot ar 2014.gadu, iedzīvotāju īpatsvars, kas piedalās pieaugušo izglītībā nav mainījies.

6.tabula

Iedzīvotāju 25-64 gadu vecumā piedalīšanās izglītības procesā

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2020
Īpatsvars, %	6,6	5,4	5,1	5,1	6,9	6,5	5,5	5,5	15,0

Datu avots: CSP

IAP pasākumi ir vērsti uz mūžizglītības principa ieviešanu, t.sk. viens no rīcības virzieniem paredz izglītības iespēju paplašināšanu pieaugušajiem (piemēram, otrās iespējas izglītības piedāvājuma paplašināšana, atbalsts darba devējiem darbinieku izglītošanā, kā arī atbalsts nodarbināto kvalifikācijas pilnveidošanai atbilstoši darba devēju prasībām u.c.).

Galvenie politikas virzieni un pasākumi:

- **Sadarbības sekmēšana un koordinācijas nodrošināšana starp pieaugušo izglītībā iesaistītajiem partneriem** (atbildīgā institūcija – IZM)

Pieaugušo izglītības sistēmas koordinēšanai ir nepieciešams jauns un efektīvs pārvaldības modelis, kas ir orientēts uz pārskatāmu un saskaņotu sistēmas darbību, lai novērstu pieaugušo izglītības sadrumstalotību, atsevišķo institūciju rīcības nesaskaņotību un kopējās situācijas novērtēšanai nepieciešamās informācijas nepietiekamību, kā arī izveidotu efektīvu pieaugušo izglītības sistēmu. 2016.gadā tiks izstrādāts *Pieaugušo izglītības pārvaldības modeļa ieviešanas plāns 2016.-2020.gadam*.

ES fondu 2014.-2020.gada plānošanas periodā paredzēts sniegt atbalstu profesionālās izglītības iestāžu kapacitātes stiprināšanai pieaugušo izglītībā, uzlabojot sadarbību ar darba devējiem, pilnveidojot administratīvā un pedagoģiskā personāla kompetenci mācību organizācijas, metodisko jautājumu, tehnoloģiju attīstības kontekstā, kā arī ārpus formālās izglītības iegūtās kompetences novērtēšanas īstenošanai darbaspēka migrācijas procesu kontekstā, informatīvo pasākumu īstenošanai, iesaistot nozaru profesionālās organizācijas (kopējais indikatīvais finansējums ir 6,5 milj. EUR, t.sk. ESF – 5,5 milj. EUR).

- **Nacionālās kvalifikāciju ietvarstruktūras izstrāde un tās līmeņu pielīdzināšana Eiropas kvalifikāciju struktūrai** (atbildīgā institūcija – IZM)

Mērķis ir ieviest Latvijas nacionālo kvalifikāciju ietvarstruktūru (LKI), nodrošinot sistēmas pāreju uz mācīšanās rezultātiem (*learning outcomes*) balstītu izglītības modeli, kā arī piesaistīt to Eiropas kvalifikāciju ietvarstruktūrai (turpmāk – EKI), norādot Latvijas formālās izglītības diplomos atbilstošu EKI līmeni. 2014.-2015.gadā tika veikti grozījumi atbilstošos normatīvos aktos.

2016.gadā ir paredzēts veikt pētījumu par LKI līdzšinējo attīstību. Pētījuma rezultāti tiks izmantoti pielīdzināšanas ziņojuma izstrādei 2017.gadā. 2016.gadā ir paredzēts turpināt rīkot dažādus pasākumus, lai informētu iesaistītās puses par LKI un EKI.

- **Ārpus formālās izglītības sistēmas apgūto zināšanu, prasmju un profesionālās kompetences novērtēšanas nodrošināšana** (atbildīgā institūcija – IZM)

Mērķis ir radīt un īstenot mehānismu, ar kura palīdzību novērtēt un atzīt ārpus formālās izglītības sistēmas iegūtas zināšanas un prasmes, kā arī saņemt profesionālās kvalifikācijas dokumentu.

2015.gadā piešķirts deleģējums veikt ārpus formālās izglītības sistēmas apgūtās profesionālās kompetences novērtēšanu 47 izglītības iestādēm, noslēdzot deleģēšanas līgumus ārpus formālās izglītības sistēmas apgūtās profesionālās kompetences novērtēšanā. No 2011.gada līdz 2015.gada beigām ārpus formālās izglītības sistēmas apgūtās profesionālās kompetences novērtēšanas rezultātā

ir izsniegtas 2849 profesionālās kvalifikācijas apliecības, t.sk. 2015.gadā – 939 profesionālās kvalifikācijas apliecības.

Lai nodrošinātu vienotu izpratni par profesionālās kompetences novērtēšanas procesa īstenošanu, 2015.gadā izstrādāti metodiskie ieteikumi izglītības iestādēm un eksaminācijas centriem, kā arī informatīvs materiāls pretendentiem.

- **Atbalsts darbinieku kvalifikācijas pilnveidošanai atbilstoši darba devēju prasībām, kas nepieciešams nodarbināto apmācībām nozaru ietvaros** (atbildīgās institūcijas – EM, LM, IZM)

Mērķis ir nodrošināt iespēju nodarbinātām personām (vecumā no 25 gadiem) pilnveidot profesionālo kompetenci, apgūstot profesionālās pilnveides, tālākizglītības un neformālās izglītības programmas.

2015.gada tika pabeigta ESF atbalsta programma *Atbalsts nodarbināto apmācībām komersantu konkurētspējas veicināšanai – atbalsts partnerībās organizētām apmācībām* ar pieejamo publisko finansējumu 31,7 milj. EUR, kas veicina komersantu tiešo dalību darbaspēka kvalifikācijas celšanā (2015.gada finansējums – 5 milj. EUR).

Ir uzsākta noteikumu projekta *Par atbalsta pasākumiem darba devējiem darbinieku papildu izglītošanā, atbalsta pasākumu īstenošanas kārtību un kritērijiem atbalsta saņemšanai* izstrāde, paredzot finansiāli atbalstīt darba devējus savu darbinieku izglītošanā.

2016.gadā plānots uzsākt ESF projektu *Nodarbināto personu profesionālo kompetenču pilnveidošanai*. Projekta ietvaros tiks sniegts atbalsts nodarbināto iedzīvotāju profesionālās kvalifikācijas un kompetences pilnveidei, t.sk. nodrošinot karjeras konsultēšanas pakalpojumus, un atbalsta mehānismiem sociālajai atstumtībai pakļauto personu iesaistei pieaugušo izglītības pasākumos (kopējais indikatīvais ESF finansējums 27 milj. EUR, t.sk. ESF finansējums 23 milj. EUR).

ES fondu 2014.-2020.gada plānošanas periodā IZM kā nozares ministrija būs atbildīga par pieaugušo izglītības sistēmas attīstību un aktivitāšu īstenošanu.

3.5. CĪŅA AR NABADZĪBU, DEMOGRĀFIJAS IZAIČINĀJUMI UN VESELĪBAS AIZSARDZĪBA

3.5.1. Nabadzības līmeņa mazināšana

Latvijas NRP mērķis ir līdz 2020.gadam samazināt par 121 tūkst. jeb līdz 21% nabadzības riskam pakļautos un/vai zemas darba intensitātes mājsaimniecībās dzīvojošo personu skaitu. Ņemot vērā makroekonomiskās attīstības scenāriju vidējam termiņam, plānoto nodarbinātības pieaugumu un bezdarba samazinājumu, kā arī to, ka nodarbinātības un ienākumu no algota darba samaksas pieaugums mājsaimniecībās tieši korelē ar nabadzības riska samazinājumu, var pieņemt, ka 2020.gadam izvirzītais nabadzības samazināšanas mērķis tiks sasniegts.

7.tabula

Nabadzības līmeņa samazināšanas mērķa trajektorija

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2020
Nabadzības riskam pakļauto personu īpatsvars (%)	26,4	20,9	19,0	19,2	19,4	21,2	22,5	21,0 (vai novēršot nabadzības risku 121 tūkst. iedzīvotāju)
Nabadzības riskam pakļauto personu un/vai zemas darba intensitātes mājsaimniecībās dzīvojošo personu īpatsvars	27,3	23,6	22,1	21,9	21,8	23,1	23,9	
Nabadzības riskam pakļauto personu un/vai zemas darba intensitātes mājsaimniecībās dzīvojošo iedzīvotāju skaits (tūkst.)	583	495	454	441	434	456	467	

Ja laika posmā līdz 2013.gadam bija vērojama stabila virzība uz NRP noteikto nabadzības riskam pakļauto un/vai zemas darba intensitātes mājsaimniecībās dzīvojošo personu skaita samazināšanas mērķi, tad 2014.gadā iezīmējās neliela novirze mērķa sasniegšanā un rādītāju pasliktināšanās, neraugoties uz pozitīvām izmaiņām citos nabadzības un sociālās atstumtības rādītājos. Līdzīgi kā 2013.gadā arī 2014.gadā bija vērojams samērā vienmērīgs ienākumu pieaugums visās mājsaimniecībās. 2014.gadā Latvijā nabadzības riskam vai sociālai atstumtībai bija pakļauti 30,9% iedzīvotāju – par 1,8 procentpunktiem mazāk nekā 2013.gadā. Samazinājies dziļai materiālai nenodrošinātībai pakļauto iedzīvotāju īpatsvars – no 19,2% 2014.gadā līdz 16,4% 2015.gadā. Kopš 2011.gada vērojama pakāpeniska situācijas uzlabošanās un nabadzības riska samazināšanās tajās mājsaimniecībās, kuru ienākumus galvenokārt veido algota darba samaksa, kā arī ģimenēs ar bērniem. Līdzīgi kā pirmskrīzes periodā, nabadzības riska pieaugums ir vērojams tādām iedzīvotāju kategorijām kā personas ar fiksētiem ienākumiem (piemēram, pensionāri), viena vecāka ģimenes, iedzīvotāji ar zemiem ienākumiem. 2014.gadā būtiski palielinājies iedzīvotāju vecumā virs 65 gadiem īpatsvars, kuri pakļauti nabadzības riskam (no 27,6% 2013.gadā līdz 34,6% 2014.gadā).

Lai gan kopējās nabadzības un sociālās atstumtības rādītāju attīstības tendences norāda uz pakāpenisku situācijas uzlabošanos, taču vienlaicīgi kā galvenie nabadzības mazināšanas mērķa sasniegšanas riski jānorāda:

- liels neformālās ekonomikas sektors, kas atstāj negatīvu ietekmi uz tajā nodarbināto sociālās aizsardzības līmeni sociālā riska iestāšanās gadījumā, ilgtermiņā tas palielina slogu uz valsts un pašvaldību izdevumiem sociālajai aizsardzībai;
- augstais nodarbināto īpatsvars, kas valsts obligātās sociālās apdrošināšanas iemaksas veic no minimālās algas (aptuveni 30%) un kas nākotnē negatīvi ietekmēs viņu ienākumu aizvietoējuma līmeni pēc pensionēšanās;
- augstais mājsaimniecību parādu līmenis (patēriņa kredīti, kredīts par mājokli, parāds par komunālajiem maksājumiem), kā rezultātā arī iedzīvotāji ar relatīvi vidējiem vai augstiem ienākumiem var nonākt sociālās palīdzības saņēmēju lokā.

Salīdzinot ar pārējām ES dalībvalstīm, Latvijā ir augsta ienākumu nevienlīdzība un šī tendence pēdējos gados faktiski nav mainījies. 2014.gadā Latvijas Džini koeficients (35,4%) bija otrs augstākais, salīdzinot ar citām ES valstīm. Arī ienākumu kvintiļu attiecības indekss (S80/S20) – 6,5 bija viens no augstākajiem ES. Četru gadu laikā sociālo transfertu īpatsvars mājsaimniecību rīcībā esošajos ienākumos samazinājies no 32,4% 2010.gadā līdz 24,8% 2014.gadā. Savukārt algota darba ienākumu īpatsvars ir pieaudzis no 63,7% 2010.gadā līdz 70,2% 2014.gadā. 2008.gada pirmskrīzes līmenis, kad algota darba ienākumi veidoja 75,5% no visiem rīcībā esošiem ienākumiem, bet ienākumi no sociālajiem transfertiem – tikai 20,0%, vēl joprojām nav sasniegti.

Būtiskākie reformu virzieni un veiktie pasākumi 2015. un 2016.gadā ir vērsti uz darbaspēka nodokļu sloga samazināšanu, ienākumu palielināšanu strādājošiem ar zemiem ienākumiem un ģimenēm ar bērniem, materiālā atbalsta pilnveidošanu pensijas vecuma cilvēkiem un pakalpojumu pilnveidošanu personām ar invaliditāti, kā arī nabadzības un sociālās atstumtības riskam pakļautajām iedzīvotāju grupām. 2015.gadā turpinājās darbs pie sociālo pakalpojumu sistēmas, sociālā darba sistēmas un sociālās drošības sistēmas reformas saistībā minimālās ienākumu shēmas izmantošanu.

Likumā Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2015., 2016. un 2017.gadam, Latvijas valdība kā vienu no budžeta prioritātēm ir noteikusi iedzīvotāju ienākumu nevienlīdzības mazināšanu, pakāpeniski palielinot minimālo algu un ieviešot progresīvo iedzīvotāju ienākumu nodokļa neapliekamo minimumu. 2015.gadā minimālā mēneša darba alga tika palielināta no 360 līdz 370 EUR. Budžeta prioritāšu ietvaros MK atbalstīja nepieciešamību pārskatīt krīzes laikā piešķirtās pensijas, palielināt personām ar invaliditāti pieejamos pakalpojumus (tehniskos palīgīdzekļus).

2015.gadā ar ESF līdzfinansējumu tika uzsākta *Profesionāla sociālā darba attīstība pašvaldībās*³⁷. Projekta kopējas plānotais finansējums ir 8,5 milj. EUR, t.sk., ESF finansējums – 7,2 milj. EUR. Projekta ietvaros savu profesionālo kompetenci pilnveidos 2 000 sociālā darba speciālisti, tiks izstrādāta metodika sociālajam darbam ar dažādām klientu mērķa grupām, uzlabota iestāžu un profesionāļu sadarbība, kā arī tiks attīstīts sociālais darbs kopienā. 2015.gadā uzsākts īstenot vienu no projekta aktivitātēm – apmācību un supervīzijas nodrošināšana pašvaldību sociālā darba speciālistiem. Tās ietvaros pašvaldībām tiek nodrošināta kompensācija 50% apmērā par apmācību un supervīzijas izmaksām. 2015.gada 4.ceturksnī dalību supervīzijā bija uzsākušas aptuveni 40 pašvaldības un iesaistīto sociālā darba speciālistu skaits indikatīvi ir sasniedzis ap 550 personām. Savukārt apmācības šajā laika periodā bija uzsākuši sociālā darba speciālisti no aptuveni 7 pašvaldībām.

2015.gadā tika izstrādāts normatīvais regulējums, lai ar ESF atbalstu attīstītu sabiedrībā balstītus pakalpojumus un īstenotu deinstitutionalizāciju, veicinot audžuģimeņu, aizbildņu un adoptētāju skaita palielināšanos. 2015.gadā plānošanas reģioniem izdevās noslēgt nodomu protokolus par iesaistīšanos deinstitutionalizācijas īstenošanā ar 92% Latvijas pašvaldību. Katrā plānošanās reģionā plānots realizēt vienu projektu. Savukārt 2016.gada otrajā pusē tiks īstenoti informatīvi pasākumi sabiedrības attieksmes maiņai pret deinstitutionalizāciju.

Būtisku atbalstu nabadzības un sociālās atstumtības mazināšanai 2014.-2020.gada periodā paredz ES fondu līdzfinansētie pasākumi. 225 milj. EUR jeb 35% no ESF finansējuma paredzēti sociālās iekļaušanas veicināšanai, nabadzību un jebkādas diskriminācijas apkarošanai. Papildus, šim mērķim plānots novirzīti arī 193 milj. EUR jeb 8% no ERAF finansējuma.

2014.gada martā spēkā stājās Eiropas Parlamenta un Padomes *Regula par Eiropas Atbalsta fondu vistrūcīgākajām personām* (turpmāk – Fonds). Latvijā vistrūcīgāko personu nefinansiālam atbalstam 2014.-2020.gada plānošanas periodā plānots izmantot 41 milj. EUR Fonda finansējumu. Papildus ES finansējumam, darbības programmas īstenošanai plāno valsts budžeta līdzfinansējumu 15% apmērā. Darbības programma paredz Fonda finansējumu novirzīt nodrošinātībai ar pārtiku un bērnu materiālajai nodrošinātībai. Ar Fonda atbalstu 2015.gadā 70 tūkst. trūcīgu cilvēku saņēmuši pārtikas, higiēnas un saimniecības preču atbalstu.

Galvenie politikas virzieni un pasākumi:

- ***Ienākumu nevienlīdzības samazināšana*** (atbildīgās institūcijas – FM, LM)

Mērķis ir samazināt nodokļu slogu ekonomiski aktīviem iedzīvotājiem un augstam nabadzības riskam pakļautām iedzīvotāju grupām (īpaši ģimenēm ar bērniem un iedzīvotājiem ar zemiem ienākumiem).

Ņemot vērā augsto nabadzības un sociālās atstumtības risku pensijas vecuma iedzīvotājiem, 2015.gadā tika veiktas izmaiņas likumā *Par valsts pensijām*. Likuma grozījumi nosaka, ka personām, kurām no 2010.gada 1.janvāra līdz 2015.gada 31.decembrim piešķirta vai pārrēķināta vecuma, izdienas vai apgādnieka zaudējuma pensija un kuras aprēķinā ir ņemti vērā negatīvie pensijas kapitāla indeksi, pensijas tiks pārskatītas. Konkrētos gados pārskatāmās pensijas un to pārskatīšanas nosacījumi tiks noteikti ikgadējā valsts budžeta likumā, ievērojot valsts budžeta iespējas.

Līdztekus likuma grozījumi paredz nākotnē novērst gadījumus, kad ekonomikas lejupslīdes ietekmē būtiski samazinās piešķiramo pensiju apmērs. Likumā iestrādāts arī mehānisms, lai novērstu pārāk strauju pensiju kapitāla pieaugumu ekonomiskās izaugsmes gados (*skat. 3.1.1.nodaļu*).

Lai paaugstinātu pensionāru ienākumu līmeni, tika pieņemti grozījumi normatīvajā regulējumā, kas paredz ar 2017.gadu visiem indeksācijā piemērot patēriņa cenu indeksu un 50% no vidējas apdrošināšanas iemaksu algas pieauguma. Vienlaikus tiks izvērtēts un turpināts darbs pie indeksācijas diferencēšanas atkarībā no apdrošināšanas perioda.

³⁷ MK 14.11.2015.noteikumi Nr.193 "Darbības programmas "Izaugsme un nodarbinātība" 9.2.1.specifiskā atbalsta mērķa "Paaugstināt sociālo dienestu darba efektivitāti un darbinieku profesionalitāti darbam ar riska situācijās esošām personām" 9.2.1.1.pasākuma "Profesionāla sociālā darba attīstība pašvaldībās" īstenošanas noteikumi".

No 2016.gada 1.janvāra atvieglojums par apgādībā esošu personu ir paaugstināts no 165 EUR līdz 175 EUR mēnesī. Savukārt no personu saraksta, kam piemēro atvieglojumu par apgādībā esošu personu, ir svītrotas pilngadīgās un darbspējīgās personas (izņemot bērnus, kamēr viņi turpina vispārējās, profesionālās, augstākās vai speciālās izglītības iegūšanu, bet ne ilgāk kā līdz 24 gadu vecuma sasniegšanai, un personas ar invaliditāti).

2016.gada 1.janvāri pakāpeniski līdz 2020.gadam tiek ieviests diferencētais neapliekamais minimums, kas tiks piemērots atkarībā no gūto ienākumu apmēra. Diferencētā neapliekamā minimuma ieviešanas pārejas periodā no 2016.gada līdz 2019.gadam paralēli tiks piemēroti divi neapliekamie minimumi – mēneša un gada. Tikai 2020.gadā paredzēts pāriet uz sistēmu, kad mēneša neapliekamo minimumu vairs nepiemēros, bet nepaliekamais minimums būs atgūstams, iesniedzot gada ienākuma deklarāciju 2021.gadā.

Ar diferencēto neapliekamo minimumu ieviešanu, nodokļu plaisas rādītājs strādājošam bez apgādībā esošām personām, kurš saņem 67% no vidējās darba algas samazināsies no 41,7% 2015.gadā uz 39,6% 2021.gadā.

- ***Nabadzības un sociālās atstumtības riskam pakļauto personu līdzdalības darba tirgū veicināšana*** (atbildīgā institūcija – LM)

Lai sekmētu personu nabadzības un sociālās atstumtības riskam pakļauto personu atgriešanos vai iekļaušanos darba tirgū, tiek īstenoti ADTP pasākumi, nodrošinot valsts līdzfinansētās darbavietas. Kopējais publiskais finansējums šiem pasākumiem 2015.gadā bija 3,5 milj. EUR, t.sk. ES fondu finansējums – 1,3 milj. EUR.

No 2015.gada līdz 2019.gada beigām ESF līdzfinansēta pasākuma *Profesionālā rehabilitācija*³⁸ ietvaros plānots izstrādāt un ieviest: a) profesionālās rehabilitācijas programmas (t.sk. pilnveidotu profesionālās piemērotības noteikšanas sistēmu cilvēkiem ar I un II invaliditātes grupu, nosakot jaunus kritērijus, metodes un instrumentus, cilvēka veselības stāvokļa, motivācijas, darbspēju, darba tirgum nepieciešamo prasmju un iemaņu novērtēšanai); b) prasmju sertificēšanas sistēmu, t.sk. izstrādāt prasmju aprakstus un prasmju apmācību programmas, pilnveidot profesionālās piemērotības noteikšanas sistēmu cilvēkiem ar garīga rakstura traucējumiem, nosakot kritērijus, metodes un instrumentus cilvēka motivācijas, darbspēju, veselības stāvokļa, darba tirgum nepieciešamo prasmju un iemaņu novērtēšanai. Kopējais finansējums pasākuma īstenošanai – 1,25 milj. EUR, t.sk. ESF līdzfinansējums – 1,06 milj. EUR. Kopumā līdz 2019.gada beigām profesionālās rehabilitācijas pakalpojumus plānots nodrošināt 100 nelabvēlīgā situācijā esošiem iedzīvotājiem.

Subsidētās nodarbinātības pasākumos (Pasākumi noteiktām personu grupām) ieviesīs jaunu pakalpojumu veidu bezdarbniekiem ar garīga rakstura traucējumiem – *atbalsta persona darbā*, kas palīdzēs minētajiem cilvēkiem iekļauties darbavietā. Proti, piedalīties pārrunās ar darba devēju, sniegt atbalstu darba vadītāja norādīto darba uzdevumu apguvē un izpildē, veidot komunikāciju ar darba devēju, darba vadītāju un darba kolēģiem, kā arī sniegs psiholoģisku un motivējošu atbalstu.

Sākot ar 2016.gada 4.ceturksni līdz 2022.gada beigām, ESF līdzfinansēta projekta *Atbalsts sociālajai uzņēmējdarbībai*³⁹ ietvaros plānots sniegt atbalstu sociālās uzņēmējdarbības veicējiem, tai skaitā tiem, kas veiks darba integrācijas pasākumus, veicinot konkrētu mērķa grupu (ilgstošie bezdarbnieki, gados vecāki bezdarbnieki (vecāki par 54 gadiem), bezdarbnieki, kuriem ir apgādājāmie, bezdarbnieki ar invaliditāti, personas ar invaliditāti un personas ar garīga rakstura traucējumiem) nodarbinātības veicināšanu sociālajos uzņēmumos. Minētajā laika posmā pasākuma ietvaros plānota sociālo uzņēmumu atbalsta sistēmas izstrāde un ieviešana, t.sk. finanšu atbalsta sniegšana sociālajiem uzņēmumiem. Kopējais finansējums projekta īstenošanai – 19,9 milj. EUR, t.sk. ESF līdzfinansējums – 16,9 milj. EUR.

³⁸ Ministru kabineta 30.06.2015. noteikumi nr.352 „Darbības programmas „Izaugsme un nodarbinātība” 9.1.4.specifiskā atbalsta mērķa „Palielināt diskriminācijas riskiem pakļauto iedzīvotāju integrāciju sabiedrībā un darba tirgū” pasākuma “Profesionālā rehabilitācija” īstenošana”.

³⁹ MK 11.08.2015. noteikumi nr.467 „Darbības programmas „Izaugsme un nodarbinātība” 9.1.1. specifiskā atbalsta mērķa „Palielināt nelabvēlīgākā situācijā esošu bezdarbnieku iekļaušanos darba tirgū” pasākuma „Atbalsts sociālajai uzņēmējdarbībai” īstenošanas noteikumi”.

- ***Diskriminācijas draudu un stereotipu mazināšana, kā arī pilsoniskās līdzdalības veicināšana*** (atbildīgā institūcija – KM)

Mērķis ir nodrošināt atbalsta pasākumus, kas ļauj aktīvi piedalīties visos Eiropas sabiedrības dzīves aspektos sociālās atstumtības riskam pakļautajām iedzīvotāju grupām, t.sk. romiem, trešo valstu pilsoņiem ar dažādu kultūru, reliģiju, valodu un etnisko izcelsmi, kā arī personām, kas ir atstumtas nabadzības vai reģionālās nošķirtības dēļ. Mērķa īstenošana tiek veikta, stiprinot un veicinot dažādas pilsoniskās līdzdalības formas, kā arī ierobežojot visu veidu diskrimināciju.

Romu integrācijas pasākumu kopuma pamataktivitātes ir paredzētas *Nacionālās identitātes, pilsoniskās sabiedrības un integrācijas politikas pamatnostādņu 2012.-2018.gadam* īstenošanas plānā līdz 2016.gadam. Ar mērķi veicināt romu līdzdalību, darbojas 2012.gadā izveidota Romu integrācijas politikas īstenošanas konsultatīvā padome.

Lai veicinātu sabiedrības integrāciju un pilsoniskās sabiedrības līdzdalību politikas īstenošanā, atklāta projektu konkursa ietvaros regulāri tiek sniegts valsts budžeta atbalsts mazākumtautību, tai skaitā romu NVO projektiem.

2016.gadā tiks uzsākts projekts *Dažādību veicināšana (diskriminācijas novēršana)*⁴⁰. Projekta ietvaros paredzēta diskriminācijas novēršanas un sociālās iekļaušanas pasākumu nodrošināšana sociālās atstumtības un diskriminācijas riskiem pakļauto personu grupām. Tāpat iecerēti darba devēju un to darbinieku informēšanas un tolerances paaugstināšanas pasākumi, sociālā darbinieka un sociālā mentora pakalpojuma nodrošināšana patvēruma meklētājiem un personām ar bēgļa vai alternatīvo statusu, kā arī sabiedrības izpratnes paaugstināšanas pasākumi par sociālās iekļaušanas veicināšanas un diskriminācijas novēršanas jautājumiem. Kopējais finansējums projekta aktivitāšu īstenošanai – 6,8 milj. EUR, t.sk. ESF līdzfinansējums – 5,8 milj. EUR.

3.5.2. Demogrāfijas izaicinājumi un veselības aizsardzība

Latvijā ir vērojamas negatīvas **demogrāfiskās** izmaiņas – iedzīvotāju skaita samazināšanās un novecošanās, salīdzinoši augsta mirstība. Latvijas iedzīvotāju skaits 2016.gada sākumā bija 1,97 milj. cilvēku. Kopš 2000.gada iedzīvotāju skaits valstī ir samazinājies par aptuveni 400 tūkst. jeb par 17%. Īpaša problēma ir straujā sabiedrības novecošanās – samazinās bērnu un pieaug vecāka gājuma personu īpatsvars. Vienlaikus jāatzīmē, ka pakāpeniski uzlabojoties ekonomiskajai situācijai, samazinās starptautiskā ilgtermiņa emigrācija un pieaug imigrācija. Kopš 2009.gada negatīvais migrācijas saldo ir būtiski sarucis.

Demogrāfijas problēmu risināšana ir viens no politiskās dienaskārtības aktuāliem jautājumiem pēdējos gados. 2016.gada februārī MK apstiprināja *Rīcības plānu Ģimenes valsts politikas pamatnostādņu 2011.-2017.gadam īstenošanai 2016.-2017.gadā*, lai pilnveidotu atbalsta sistēmu ģimenēm, veicinot to dibināšanu un sekmētu dzimstību.

Lai veicinātu saikni ar Latvijas diasporu ārzemēs un Latvijas iedzīvotāju atgriešanos, 2013.gadā apstiprināts *Reemigrācijas atbalsta pasākuma plāns 2013.-2016.gadam*. Plānā iekļauti 8 rīcības virzieni ar mērķi atbalstīt un palīdzēt ārzemēs dzīvojošajiem Latvijas valsts piederīgajiem un viņu ģimenes locekļiem, kuri ir izlēmuši vai plāno atgriezties Latvijā saņemt informāciju dažādās svarīgās dzīves situācijās. 2015.gadā tika turpināts darbs pie informācijas apkopošanas un sadaļas izveides „Atgriešanās Latvijā” valsts un pašvaldību portālā www.latvija.lv, sasaistot apkopoto informāciju ar pašvaldību pakalpojumiem, t.sk. e-pakalpojumiem.

Galvenie politikas virzieni un pasākumi:

- ***Dzimsības veicināšana un uz ģimenēm ar bērniem vērsti sociālās aizsardzības pasākumi*** (atbildīgās institūcijas – LM, VARAM, TM)

Mērķis ir nodrošināt un pilnveidot valsts un pašvaldību atbalstu ģimenēm ar bērniem, kā arī veicināt vecāku līdzdalību darba tirgū. Pasākumi mērķa sasniegšanai:

⁴⁰ MK 09.02.2016. noteikumi nr.102 „Darbības programmas „Izaugsme un nodarbinātība” 9.1.4. specifiskā atbalsta mērķa „Palielināt diskriminācijas riskiem pakļauto personu integrāciju sabiedrībā un darba tirgū” pasākuma „Dažādību veicināšana (diskriminācijas novēršana)” īstenošanas noteikumi”

- pasākumi, kas nodrošina bērniem no 1,5 gadu vecuma vietas pirmsskolas izglītības iestādē (skat. 3.4.1. nodaļu);
- no 2016.gada iespējams iedzīvotāju ienākuma nodokļa maksātāja attaisnotajos izdevumos iekļaut arī maksātāja izdevumus par interešu izglītības programmu apgūšanu bērniem;
- ar 2016.gada 1.janvāri samazināts transportlīdzekļa ekspluatācijas nodoklis daudzbērnu ģimenēm – personai, kurai pašai vai kopā ar laulāto vai kuras laulātajam apgādībā ir trīs vai vairāk nepilngadīgi bērni, par vienu no tās īpašumā, turējumā vai valdījumā reģistrētu transportlīdzekli transportlīdzekļa ekspluatācijas nodoklis par attiecīgo kalendāro gadu būs jāmaksā 50% apmērā (pirms tam transportlīdzekļa ekspluatācijas nodoklis ir 80% apmērā);
- Darba likumā noteikts papildatvaļinājums vismaz 1 darba diena – darbiniekam, kurš aprūpē mazāk par 3 bērniem līdz 14 gadu vecumam (līdztekus jau iepriekš noteiktajam papildatvaļinājumam 3 darba dienas – darbiniekam, kurš aprūpē vismaz 3 bērnus līdz 16 gadu vecumam vai bērnu invalīdu līdz 18 gadu vecumam);
- no 2016.gada palielināts atvieglojums par apgādībā esošu personu (t.sk. bērnu) no 165 līdz 175 EUR;
- valstī noteiktās minimālās darba algas palielināšanas rezultātā no 2016.gada palielināts minimālais valsts uzturlīdzekļu apmērs, nosakot to 92,5 EUR apmērā par bērnu 0-7 gadu vecumā un 111 EUR apmērā par bērnu 7-18 gadu vecumā;
- no 2016.gada daudzbērnu ģimenes varēs izmantot goda ģimenes kartes sniegtās atlaides. Bez tam paplašināta daudzbērnu ģimenes definīcija – par daudzbērnu ģimenes bērnu uzskatāma arī pilngadīga persona, kas nav sasniegusi 24 gadu vecumu, ja tā iegūst vispārējo, profesionālo vai augstāko izglītību;
- ģimenes, kurās ir bērni ar invaliditāti (iepriekš tikai daudzbērnu ģimenes), var saņemt atbalstu norēķiniem par elektrību (par pirmajām 100 kWh mēnesī izlietotajām varēs maksāt mazāk);
- kopš 2015.gada valsts sniedz palīdzību pirmā mājokļa iegādei ģimenēm ar bērniem VAS „Latvijas Attīstības finanšu institūcija „Altum”” izsniegta un administrēta galvojuma veidā. No 2015.gada sākuma līdz 2016.gada marta vidum izsniegta un administrēta galvojuma veidā piešķirti 1826 mājokļu galvojumi ģimenēm, kurās kopā aug 2 653 bērni. Kopējā piešķirtā galvojumu summa ir 11,4 milj. EUR. 2016.gadā plānots sniegt atbalstu aptuveni 1200 ģimenēm ar bērniem.

Lai arī vairāki sabiedrības **veselības rādītāji** Latvijā būtiski atpaliek no ES vidējiem rādītājiem, ir novērojama to pakāpeniska uzlabošanās.

Jaundzimušo vidējais paredzamais mūža ilgums Latvijā pēdējo desmit gadu laikā ir palielinājies, tomēr joprojām ir viens no zemākajiem ES – 2014.gadā jaundzimušo vidējais paredzamais mūža ilgums Latvijā bija 74,5 gadi (ES vidēji – 80,9). Samazinoties mirstībai un pieaugot jaundzimušo vidējam paredzamajam mūža ilgumam, pakāpeniski pieaug arī veselīgi nodzīvoto dzīves gadu skaits, kas 2012.gadā, salīdzinot ar 2007.gadu, palielinājies par 5 gadiem un sasniedza 59,1 gadu⁴¹. Potenciāli zaudēto dzīves gadu (turpmāk – PZDG) galvenais iemesls Latvijā ir ārējie nāves cēloņi (pašnāvības, ceļu satiksmes negadījumi), asinsrites sistēmas slimības un ļaundabīgie audzēji. Latvijas mērķa rādītāji sabiedrības veselības veicināšanai ir parādīti 8.tabulā.

8.tabula

Potenciāli zaudēto dzīves gadu samazināšanas mērķa sasniegšanas trajektorija

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2020
PZDG uz 100 tūkst. iedzīvotāju (vecumā līdz 64 gadiem ieskaitot)	7386	6897	6477	6140	5967	5911	5789*	5300

Datu avots: CSP

* Datu avots: SPKC (Slimību profilakses un kontroles centrs)

⁴¹ Eurostat dati: *Healthy Life Years (from 2004 onwards)*.

Analizējot PZDG rādītāju dinamiku no 2008. līdz 2013.gadam, secināms, ka saglabājoties esošajai tendencei un nodrošinot nepieciešamos ieguldījumus sabiedrības veselībā, turpmākajos gados PZDG mērķis 2020.gadam tiks sasniegts.

Galvenie politikas virzieni un pasākumi:

2016.gadā veselības nozarē pieejamā finansējuma ietvaros tiks veikti vairāki nozīmīgi pasākumi veselības aprūpes sistēmas veidošanā un sabiedrības veselības riska faktoru mazināšanā. Vienlaikus, ņemot vērā, ka veselības nozarei piešķirtā valsts finansējuma apjoms jau ilgstoši ir nepietiekams, tad arī piešķirtā budžeta ietvaros īstenoto pasākumu būtiska pozitīva ietekme uz sabiedrības veselības un veselības aprūpes darbības rādītājiem nav sagaidāma. Informācija par pasākumiem, kas uzsākti un tiks turpināti veselības aprūpes sistēmas pilnveidošanai un sabiedrības veselības riska faktoru mazināšanai sniegta 2.3.nodaļā.

Lai mainītu sabiedrības attieksmi pret veselību un uzlabotu sabiedrības veselības rādītājus, vienlaicīgi samazinot veselības aprūpes izdevumus uz savlaicīgas profilakses rēķina, izstrādāts plāns "*Vesels 2015-2065*", kura ieviešanai paredzēti 54 milj. EUR no ESF. Veselībai kaitīgo produktu un ieradumu izplatības ierobežošanai 2015.gadā tika rosinātas izmaiņas noteikumos trans-taukskābju daudzuma ierobežojumu noteikšanai pārtikas produktos, veikti grozījumi normatīvajos aktos, nodrošinot veselīgas pārtikas produktu pieejamību izglītības iestādēs, slimnīcās un pansionātos. Ir pieņemts likums *par enerģijas dzērienu pieejamības ierobežošanu bērniem*, kā arī *Likumā par akcīzes nodokli* iestrādāts akcīzes nodokļa likmju paaugstināšanas grafiks alkoholiskajiem dzērieniem no 2015.gada 1.augusta. Saeimā izskatīšanā šobrīd tiek virzīts arī jauns *Tabakas izstrādājumu, augu smēķēšanas produktu, elektronisko smēķēšanas ierīču un to šķidrumu aprites likums*, paredzot stingrākus smēķēšanas ierobežojumus).

ES fondu 2014.-2020.gada plānošanas perioda ietvaros paredzēta prioritāro veselības jomu (sirds un asinsvadu, onkoloģijas, perinatālā un neonatālā perioda aprūpes un garīgās veselības) veselības tīklu attīstības vadlīniju un kvalitātes nodrošināšanas sistēmas izstrāde un ieviešana, jo īpaši sociālās atstumtības un nabadzības riskam pakļauto iedzīvotāju veselības uzlabošanai. Kopumā ES fondu 2014.-2020.gada plānošanas perioda aktivitātēm paredzēti 4,4 milj. EUR.

3.6. ENERĢĒTIKA UN KLIMATA PĀRMAIŅAS

2016.gadā MK ir apstiprinātas *Enerģētikas attīstības pamatnostādnes 2016.-2020. gadam*. Latvijas enerģētikas politikas galvenais mērķis ir kopā ar citu nozaru politiku īstenošanu paaugstināt tautsaimniecības konkurētspēju, sekmējot piegāžu drošumu, brīvā tirgus un konkurences noteiktu energoresursu un enerģijas cenu veidošanos, ilgtspējīgu enerģijas ražošanu un patēriņu ar diviem enerģētikas politikas apakšmērķiem:

- energoapgādes drošuma paaugstināšana, kas paredz enerģijas lietotājiem pieejamas, stabilas enerģijas piegādes, mazinot ģeopolitiskos riskus, dažādojot enerģijas resursu piegāžu avotus un ceļus, attīstot starpsavienojumus un valsts iekšējās energoapgādes infrastruktūru, ieviešot energoapgādes tīklos viedās tehnoloģijas, veidojot energoresursu rezerves un iesaistoties tiesiskā regulējuma pilnveidošanā.
- ilgtspējīga enerģētika, kas nodrošina enerģētikas ilgtspēju gan ekonomiskā, gan sociālā, gan vides izpratnē. To plānots panākt, uzlabojot energoefektivitāti, ieviešot viedās tehnoloģijas un veicinot augsti efektīvu ražošanas tehnoloģiju un atjaunojamo energoresursu (turpmāk – AER) izmantošanas tehnoloģijas.

3.6.1. Enerģijas tirgus un infrastruktūra

Latvijas **elektroenerģijas** tirgus ir pilnībā liberalizēts no 2015.gada 1.janvāra. Tas nozīmē, ka mājāsaimniecības, tāpat kā juridiskie lietotāji brīvi izvēlas tirgotāju, vienojoties par elektroenerģijas cenu.

Lai mazinātu negatīvo ietekmi uz sociāli mazaizsargātām grupām dēļ elektroenerģijas izmaksu pieauguma pēc regulēto tarifu atcelšanas, 2015.gada 1.janvārī tika ieviests atbalsta instruments

aizsargātajiem patērētājiem (trūcīga, maznodrošināta, daudz bērnu ģimene u.c., kas izlieto elektroenerģiju pašu patēriņam), paredzot iespēju patērētājiem noteiktu apjomu elektroenerģijas (100 vai 300 kWh iegādāties par zemāku tarifu).

Turpinot pilnveidot Latvijas elektroenerģijas tirgus darbību, ir nepieciešams stiprināt pārvades infrastruktūras kapacitāti Latvijā un Baltijas reģionā, lai stiprinātu savienojumus ar Eiropas tīkliem. Tas ir atspoguļots arī ES ietvaros nospraustā mērķī, kas paredz līdz 2020.gadam reģionā palielināt starpsavienojumu jaudu pret uzstādīto ģenerējošo jaudu līdz 10%. 2015.gada nogalē tika pabeigts darbs pie *LitPol Link* 1.kārtas, kas izveido savienojumu starp Lietuvu un Poliju (pārvades jauda 500 MW), kā arī tika pabeigts Lietuvas-Zviedrijas starpsavienojums *NordBalt* (pārvades jauda 700 MW). Šīs pārvades līnijas ļauj samazināt elektroenerģijas cenu Latvijas patērētājiem un veicina tās izlīdzināšanos reģionā.

Kā daļa no *NordBalt* projekta, tiek turpināts darbs pie Kurzemes loka 3.posma, kas paredzēts, lai novērstu līdz šim iztrūkstošo palielinātas jaudas pieslēgumu iespējamību, nodrošinātu vēja parku attīstību un palielinātu elektroapgādes drošumu Kurzemē. Tiek turpināts darbs pie Latvijas-Igaunijas 3.starpsavienojuma, kas būtiski uzlabos energoapgādes drošumu starp Igauniju un Latviju, kā arī abu valstu energosistēmās, nodrošinot efektīvu jaudas pārvades koridoru starp Baltijas un Ziemeļvalstu elektroenerģijas sistēmām.

2016.gada 8.martā stājās spēkā *Grozījumi Enerģētikas likumā*, kas no 2017.gada aprīļa paredz pilnībā atvērt **dabasgāzes** tirgu. Grozījumu mērķis ir nodrošināt dabasgāzes pārvades sistēmas operatora un uzglabāšanas sistēmas operatora nodalīšanu no darbībām, kas saistītas ar dabasgāzes sadali vai tirdzniecību, novērst potenciālo risku, kad valstij stratēģiski svarīgu dabasgāzes pārvades un uzglabāšanas sistēmu pieejamība tiek izmantota kā politiskās ietekmes instruments no trešajām valstīm, kā arī noteikt prasības un pienākumus tirgus dalībniekiem, darbojoties atvērtā dabasgāzes tirgū, kad lietotājiem pastāv iespēja brīvi izvēlēties dabasgāzes tirgotāju un iegādāties dabasgāzi par cenu, kas noteikta tirgus dalībniekiem savstarpēju vienojoties. Grozījumi paredz, ka arī pēc 2017.gada 3.aprīļa mājāsaimniecības varēs izvēlēties, vai iegādāties gāzi pēc regulētās cenas, vai izmantot iespēju piedalīties tirgū.

2015.gada 10.septembrī Sabiedrisko pakalpojumu regulēšanas komisija apstiprināja dabasgāzes infrastruktūras lietošanas noteikumus, kas padarīja pārskatāmu un atklātu brīvo jaudu piešķiršanu, kā arī trešo pušu piekļuvi dabasgāzes sistēmai un pazemes gāzes krātuvei. Baltijas valstu enerģētiskās drošības stiprināšanai būtiski bija nodrošināt Baltijas valstu piekļuvi Eiropas un pasaules dabasgāzes tirgiem, kam būtiska ir Klaipēdas sašķidrinātās dabasgāzes termināla darbības uzsākšana 2015.gada sākumā.

Lai stiprinātu dabasgāzes pārvades iespējas starp Baltijas valstīm, būtiski bija pilnveidot Lietuvas iekšējo gāzes infrastruktūras savienojumu posmā Klaipēda-Kimenai. Līdz ar šī projekta pabeigšanu 2015.gada oktobrī, pārvades jauda ir palielināta līdz 2 miljardiem m³ dabasgāzes gadā, attiecīgi būtiski uzlabojot gāzes piegādes iespējas uz Latviju un Igauniju.

3.6.2. Energoefektivitātes veicināšana

Eiropas Parlamenta un Padomes 2012.gada 25.oktobra *Direktīvas 2012/27/ES par energoefektivitāti, ar ko groza Direktīvas 2009/125/EK un 2010/30/ES un atceļ Direktīvas 2004/8/EK un 2006/32/EK* (turpmāk – Direktīva 2012/27/ES) mērķis ir energoefektivitātes veicināšana, lai nodrošinātu 20% energoefektivitātes pamatmērķa sasniegšanu un liktu pamatus turpmākiem energoefektivitātes uzlabojumiem. Atbilstoši Direktīvas 2012/27/ES prasībām Latvija ir iesniegusi EK *Informatīvo ziņojumu par virzību uz indikatīvo valsts energoefektivitātes mērķi 2014.-2016.gadā*, kurā apkopoti plānotie energoefektivitātes pasākumi laika posmam līdz 2016.gadam.

Valsts energoefektivitātes mērķi atbilst šādiem enerģijas ietaupījuma skaitliskajiem apjomiem:

- kopējais valsts indikatīvais energoefektivitātes mērķis⁴² – primārās enerģijas ietaupījums 2020.gadā – 0,670 Mtoe (28 PJ);
- ikgada 1,5% galalietotājiem piegādātās enerģijas ietaupījuma mērķis⁴³ – gala enerģijas ietaupījums 2020.gadā – 0,213 Mtoe (8,9 PJ);
- ikgada 3% no valstij piederošo ēku platības renovācijas mērķis (maksimālās aplēses – 678,5 tūkst. m²) kopā ar pašvaldību ēku renovāciju – enerģijas ietaupījums visā 2014.-2020.gadu periodā 0,016 Mtoe (0,67 PJ jeb 186 GWh).

Iespējamā enerģijas ietaupījuma novērtēšanā un mērķu aprēķināšanā tika ņemtas vērā IKP prognozes līdz 2020.gadam, kas nosaka enerģijas pieprasījuma izmaiņas, un spēkā esošā enerģētikas politika, kas definē indikatīvus atjaunojamās enerģijas (turpmāk – AE) politikas mērķus līdz 2020.gadam un enerģijas efektivitātes politikā līdz 2016.gadam.

9.tabula

Energoefektivitātes uzlabošanas mērķa sasniegšanas trajektorija

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2020
Primārās enerģijas patēriņš* (Mtoe)	4,47	4,25	4,33	4,14	4,41	4,31	4,35	Primārās enerģijas ietaupījums 0,67 Mtoe**

* Bruto iekšzemes enerģijas patēriņš – neenerģētiskais patēriņš: atbilstoši Direktīvas 2012/27/ES prasībām.

** atbilstoši Direktīvas 2012/27/ES prasībām

10.tabula

Primārās enerģijas ietaupījumu prognoze

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Primārās enerģijas ietaupījumu prognoze (Mtoe)	0,224	0,295	0,390	0,466	0,534	0,602	0,67

* Bruto iekšzemes enerģijas patēriņš – neenerģētiskais patēriņš: atbilstoši Direktīvas 2012/27/ES prasībām

Latvija virzās uz noteikto mērķi 2020.gadā panākt enerģijas ietaupījumu 0,67 Mtoe apmērā (kopējais enerģijas ietaupījums gan gala patēriņā, gan pārveidošanas sektorā). Jau pašlaik ir panākts bruto iekšzemes enerģijas patēriņa samazinājums no 4,47 Mtoe 2008.gadā līdz 4,35 Mtoe 2014.gadā (samazinājums par 0,12 Mtoe), kur būtiska nozīme ir arī energoefektivitātes pasākumu īstenošanai.

Līdz 2020.gadam plānotie energoefektivitātes politikas pasākumi nodrošinās mērķa sasniegšanu. Lielākais energoefektivitātes potenciāls konstatēts daudzdzīvokļu dzīvojamās ēkās, pašvaldības un valsts iestāžu ēkās, rūpniecībā, pakalpojumu sektorā un transportā, kā arī centralizētās siltumapgādes sistēmās. Energoefektivitātes pasākumu īstenošana kopumā veicinās pāreju uz energoefektīvāku ekonomiku un palielinās rūpniecības un citu sektoru konkurētspēju.

Zems energoefektivitātes līmenis rada gan enerģētiskās drošības, gan ilgtspējas, gan konkurētspējas riskus un tā paaugstināšana ir ātrākais un izmaksu ziņā efektīvākais risku samazināšanas veids, vienlaicīgi radot papildu darbavietas un veicinot izaugsmi. Lai sasniegtu maksimālu enerģijas ietaupījumu, energoefektivitātei ir jāklūst par horizontālu starpnozaru politikas mērķi.

Galvenie politikas virzieni un pasākumi:

- **Energoefektivitātes paaugstināšana mājokļos un rūpnieciskajā ražošanā** (atbildīgā institūcija – EM)

ES fondu 2007.–2013.gada plānošanas perioda ietvaros tika īstenotas divas aktivitātes – *Daudzdzīvokļu māju siltumnoturības uzlabošanas pasākumi* un *Sociālo dzīvojamo māju siltumnoturības uzlabošanas pasākumi*.

Daudzdzīvokļu māju siltumnoturības uzlabošanas pasākumu mērķis ir mājokļu energoefektivitātes paaugstināšana, lai nodrošinātu dzīvojamā fonda ilgtspēju un energoresursu

⁴² Ietaupījums, kas tiek aprēķināts kā starpība starp bāzes scenāriju un scenāriju ar pasākumiem. Šis ietaupījums nenozīmē valsts enerģijas patēriņa absolūto samazinājumu, bet gan pieauguma ierobežojumu, ko nodrošina minētie pasākumi. Mērķa ziņošanas metodiskās prasības noteiktas Direktīvas 2012/27/ES V pielikumā.

⁴³ Ikgadējs gala enerģijas ietaupījumam atbilst valsts obligātais uzkrātais gala enerģijas ietaupījums 0,850 Mtoe.

efektīvu izmantošanu. Līdz 2016.gada martam ir pabeigti 710 projekti par ERAF finansējumu 59,92 milj. EUR apmērā. Marta ietvaros vēl tiks pabeigta 36 projektu īstenošanas par ERAF finansējumu 3,9 milj. EUR apmērā. Aktivitātes popularizēšanai ir īstenota apjomīga informatīvā kampaņa "Dzīvo siltāk", mudinot dzīvokļu īpašniekus iesaistīties mājokļu kopīpašuma apsaimniekošanā un ēku energoefektivitātes uzlabošanā.

Ēku energoefektivitātes uzlabošanai ir būtiska loma ES un Latvijas politikas plānošanas dokumentos definēto mērķu sasniegšanā energoefektivitātes jomā. Ieguldījumi mājokļu siltināšanā ir veikti efektīvi – vidējais siltumenerģijas ietaupījums pēc renovācijas ir 43%. Šajos projektos vidējais investīciju atmaksāšanās periods ir aptuveni 22 gadi.

Lai nodrošinātu sociālo dzīvojamo māju siltumnoturības uzlabošanas pasākumus, ir īstenota 55 projektu īstenošana 5,16 milj. EUR apmērā.

ES fondu 2014.-2020.gada plānošanas perioda ietvaros plānots sekmēt energoefektivitātes paaugstināšanu publiskajās un dzīvojamās ēkās – ēku renovācija, ēku energosertifikācija un būvdarbi energoefektivitātes palielināšanai, kā arī AER izmantošana ēkās, ja tiek sasniegti īpaši augsti energoefektivitātes rādītāji un netiek radīta negatīva ietekme uz centralizētās siltumapgādes sistēmu. Atbalstu plānots īstenot aizdevuma ar daļēju pamatsummas dzēšanu veidā. Dzīvojamo ēku energoefektivitātes paaugstināšanai paredzētais ERAF finansējums ir 150 milj. EUR, valsts ēku energoefektivitātes paaugstināšanai – 97,9 milj. EUR.

ES fondu 2014.-2020.gada plānošanas periodā plānots veicināt efektīvu energoresursu izmantošanu un enerģijas patēriņa samazināšanu apstrādes rūpniecības nozarē – apstrādes rūpniecības komersantu ēku energoefektivitātes uzlabošanas pasākumi, ēku energosertifikācija un būvdarbi energoefektivitātes palielināšanai un jaunu AER izmantojošu siltumenerģijas ražošanas iekārtu iegādei un uzstādīšanai. Paredzētais KF finansējums ir 32,56 milj. EUR.

- ***Energoefektivitātes paaugstināšana sabiedriskajās ēkās*** (atbildīgā institūcija – VARAM)

Mērķis ir sniegt finansiālu atbalstu sabiedrisko un ražošanas ēku energoefektivitātes paaugstināšanas projektiem, lai samazinātu siltumnīcefekta gāzu (turpmāk – SEG) emisijas. Pasākuma ietvaros tiek atbalstīti arī kompleksi risinājumi – siltumenerģijas, elektroenerģijas patēriņa samazināšana, kā arī efektīva ēku energoapgāde.

2015.gadā Klimata pārmaiņu finanšu instrumenta (turpmāk – KPFI) konkursa *Kompleksi risinājumi siltumnīcefekta gāzu emisiju samazināšanai* ietvaros īstenoti 134 projekti par 18,7 milj. EUR, kuros veikti ieguldījumi ražošanas tehnoloģiskajās iekārtās un ēku energoefektivitātes uzlabošanā, kā arī veicināta AE avotu izmantošana.

ES fondu 2014.-2020.gada plānošanas periodā plānots veikt pašvaldību ēku pārbūvi un atjaunošanu, ēku energosertifikāciju un būvdarbus energoefektivitātes palielināšanai, kā arī veicināt AER izmantošanu ēkās (ja tiek sasniegti īpaši augsti energoefektivitātes rādītāji un AER iekārtu uzstādīšana līdzās energoefektivitātes pasākumiem ir ekonomiski pamatota). Būtiskākais atbalsta kritērijs ir pozitīva investīciju finansiālā atdeve un enerģijas izmaksu samazinājums enerģijas galapatērētājiem. Paredzētais ERAF finansējums ir 31,4 milj. EUR.

- ***Efektīvas apgaismojuma infrastruktūras ieviešana pašvaldību publiskajās teritorijās*** (atbildīgā institūcija – VARAM)

KPFI projektu konkursa *Siltumnīcefektu gāzu emisiju samazināšana pašvaldību publisko teritoriju apgaismojuma infrastruktūrā* ietvaros ir īstenotas 4 kārtas, lai sniegtu finansiālu atbalstu pašvaldībām tādas apgaismojuma infrastruktūras ieviešanā, kas ļauj samazināt esošo elektroenerģijas patēriņu un samazināt SEG emisijas. No 2012. līdz 2015.gadam īstenoti 86 projekti par kopējo KPFI finansējumu 10,5 milj. EUR apmērā, tai skaitā 2015.gadā īstenoti 30 projekti par kopējo izmaksāto KPFI finansējumu 3,9 milj. EUR.

- ***Energoefektivitātes paaugstināšana siltumenerģijas ražošanā*** (atbildīgā institūcija – EM)

Centralizētās siltumapgādes sistēmu efektivitātes paaugstināšanas mērķis ir samazināt siltumenerģijas zudumus pārvades un sadales sistēmās un sekmēt fosilā kurināmā aizvietošanu ar atjaunojamiem kurināmiem.

ES fondu 2007.-2013.gada plānošanas perioda ietvaros līdz 2016.gada martam ir pabeigti 98 projekti par KF finansējumu 58,68 milj. EUR apmērā. 2016.gadā vēl tiks noslēgta 33 projektu īstenošana par KF finansējumu 15,17 milj. EUR apmērā. Projektu īstenošanas rezultātā plānots uzstādīt 323 MW siltuma jaudas, kā arī rekonstruēt siltumtrases 168 km garumā.

ES fondu 2014.-2020.gada plānošanas periodā plānots veicināt energoefektivitāti un vietējo AER izmantošanu centralizētajā siltumapgādē – siltumavotu rekonstrukcija, t.sk. tehnoloģisko iekārtu iegāde un uzstādīšana, kā arī siltumenerģijas pārvades un sadales sistēmu rekonstrukcija un būvniecība ar mērķi samazināt siltumenerģijas zudumus. Paredzētais KF finansējums ir 53,19 milj. EUR.

- **Atbalsts energoietilpīgiem komersantiem** (atbildīgā institūcija – EM)

Saskaņā ar 2015.gada jūlija MK noteikumiem energoietilpīgi apstrādes rūpniecības uzņēmumi, kuri darbojas noteikumos noteiktajās atbalstāmajās nozarēs, pēc atbalsta pasākuma saskaņošanas ar EK varēs pretendēt uz samazinātu obligātā iepirkuma komponentes līdzdalības maksājumu, ja vienlaikus izpildīs sekojošus kvalifikācijas kritērijus:

- elektroenerģijas izmaksu intensitāte iepriekšējā kalendāra gadā vai vidējā elektroenerģijas izmaksu intensitāte iepriekšējos trijos kalendāra gados ir bijusi 20% vai augstāka;
- kopējais elektroenerģijas patēriņš komersanta vajadzībām vienā pieslēguma vietā gadā ir bijis lielāks par 0,5 GWh;
- ir ieviesta energopārvaldības sistēmu, kas atbilst standartam LVS EN ISO 50001:2012 “Energo pārvaldības sistēmas. Prasības un lietošanas norādījumi (ISO 50001:2011)”;
- komersanta apgrozījums no saimnieciskās darbības, kas atbilst atbalstāmajām nozarēm, ir vismaz 30% no komersanta kopējā apgrozījuma iepriekšējā kalendāra gadā.

3.6.3. Atjaunojamās enerģijas īpatsvara palielināšana

Latvijas kvantitatīvais mērķis ir palielināt no AER saražotās enerģijas īpatsvaru kopējā enerģijas bruto galapatēriņā līdz 40% 2020.gadā, savukārt AE īpatsvaram transporta sektorā jāsasniedz vismaz 10% no enerģijas bruto galapatēriņa transportā.

10.tabula

Atjaunojamās enerģijas palielināšanas mērķa sasniegšanas trajektorija

	2005	2011	2012	2013	2014	2020
Atjaunojamās enerģijas īpatsvars (%)	32,3	33,5	35,8	37,1	38,7	40,0

Ņemot vērā esošo un plānoto energoefektivitātes pasākumu ietekmi uz kopējo enerģijas bruto galapatēriņu, kā arī citus atbalsta pasākumus AE patēriņa veicināšanai (tai skaitā no AER saražotā elektroenerģija, obligātā iepirkuma mehānisms un atbalsta aktivitātes siltumenerģijas nozarē), izvirzītais AE īpatsvara mērķis 2020.gadā tiks sasniegts.

11.tabula

Paredzamās attīstības trajektorija attiecībā uz enerģiju no AER apsildē un dzesēšanā, elektroenerģijā un transportā, % no katra sektora enerģijas galapatēriņa

	2005	2011	2012	2013	2014	2020
Apsilde un dzesēšana	42,7	44,8	47,4	49,7	52,2	53,4
Elektroenerģija	43,0	44,7	44,9	48,8	51,1	59,8
Transports	1,4	3,2	3,1	3,1	3,2	10,0

Latvijai ir saistošas Eiropas Parlamenta un Padomes 2009.gada 23.aprīļa *Direktīvas 2009/28/EK par atjaunojamo energoresursu izmantošanas veicināšanu* (turpmāk – Direktīva 2009/28/EK) prasības un ar to ES dalībvalstīm noteiktie individuālie mērķi.

Veicamie pasākumi un sagaidāmie rezultāti AE plašākai izmantošanai ir cieši saistīti arī ar rezultātiem, ko sniedz energoefektivitātes veicināšana, īpaši, ņemot vērā, energoefektivitātes mērķi 2020.gadam, kas ir nostiprināts Direktīvā 2012/27/ES (skat. 3.6.2.sadaļu). Latvijā joprojām visos enerģijas galapatēriņa sektoros ir liels enerģijas ietaupījuma potenciāls, bet tas nav proporcionāli vienāds visos sektoros. Sekojot tehnoloģiju attīstības tendencēm un globālajiem izaicinājumiem, Latvija pārskata savus atbalsta mehānismus atjaunojamās elektroenerģijas ražošanai, lai padarītu tos ekonomiski pamatotākus. Līdz šim ieviestie atbalsta mehānismi ir bijuši motivējoši, lai ražotāji uzsāktu projekta plānošanu un investētu elektroenerģijas ražošanā, izmantojot AER. Vienlaikus jāņem vērā, ka lielais atbalstīto projektu skaits ir radījis ievērojamu obligātā iepirkuma komponentes palielinājumu, kuras pieauguma apturēšanai un noturēšanai 26,79 EUR/MWh līmenī līdz 2019.gada 31.martam tiek paredzēts finansējums no valsts budžeta līdzekļiem⁴⁴, lai neradītu vēl papildu slogu elektroenerģijas galalietotājiem, tai skaitā uz energoietilpīgo nozaru attīstību un konkurētspēju. Tomēr, lai saglabātu tautsaimniecības konkurētspēju, iepriekšējos gados pārskatīti esošie atbalsta mehānismi no AER saražotai enerģijai, t.sk. rūpīgi izvērtējot kopējās izmaksas un atbalsta intensitāti. Papildus veicot saskaņošanu ar EK, tiek novērtēts, vai piešķirtais atbalsts, tai skaitā korelācijā ar investīciju atbalstu, stacijām saražotās elektroenerģijas obligātā iepirkuma vai garantētas maksas par uzstādīto elektrisko jaudu veidā ir saderīgs ar ES iekšējo tirgu, tai skaitā, vai atbalsta summa nepārsniedz nepieciešamo minimumu.

Galvenie politikas virzieni un pasākumi:

- ***Tiesiskās bāzes sakārtošana*** (atbildīgā institūcija – EM)

Mērķis ir veicināt plašāku AER izmantošanu enerģijas ražošanā un patēriņā, t.sk. transporta sektorā, kā arī ilgtspējīgas biodegvielas un bioloģiski šķīdros kurināmo izmantošanu.

Saskaņā ar *Elektroenerģijas tirgus likuma* 30.¹ panta pirmo daļu ar 2014.gada 1.janvāri Latvijā ir ieviesta elektroenerģijas neto norēķinu sistēma. Tās ietvaros mājāsaimniecības lietotājam, kas ražo elektroenerģiju paša vajadzībām (galapatēriņam) un saskaņā ar patērētā un saražotā elektroenerģijas apjoma aprēķinu sadales sistēmas operatora tīklā ir nodevis vairāk elektroenerģijas nekā patērējis, attiecīgo elektroenerģijas apjomu ieskaita nākamajā elektroenerģijas norēķinu periodā kalendāra gada ietvaros.

2015.gadā veiktas izmaiņas normatīvajos aktos, lai novērstu turpmāku elektroenerģijas cenas pieauguma risku visiem elektroenerģijas galalietotājiem, paredzot, ka līdz 2020.gadam esošā atbalsta mehānisma ietvaros netiek rīkoti konkursi un elektroenerģijas ražotāji nevar kvalificēties jaunām tiesībām pārdot elektroenerģiju obligātā iepirkuma ietvaros vai saņemt garantētu maksas par elektrostacijā uzstādīto elektrisko jaudu.

- ***Finanšu resursu pieejamības nodrošināšana atjaunojamās enerģijas ražošanai*** (atbildīgās institūcijas – EM, VARAM, ZM)

Mērķis ir veicināt plašāku vietējo AER izmantošanu enerģijas ražošanā un patēriņā, veicināt enerģijas ražošanu koģenerācijā, mazināt atkarību no primāro enerģijas resursu importa.

ES fondu 2007.-2013.gada plānošanas perioda ietvaros ir pabeigta 10 projektu īstenošana par KF finansējumu 29,6 milj. EUR apmērā. Projektu īstenošanas ietvaros ir uzstādīta elektriskā jauda 36 MW(el) un siltuma jauda 105 MW.

KPFI ietvaros laika periodā no 2010. līdz 2015.gadam projektiem, kuros plānota atjaunojamo energoresursu tehnoloģiju ieviešana, ir sniegts atbalsts vairāk nekā 27 milj. EUR apmērā.

Latvijas Lauku attīstības programmas 2007.-2013.gadam ietvaros tika sniegts atbalsts enerģijas ražošanai no lauksaimnieciskas un mežsaimnieciskas izcelsmes biomasas, ja saražotās enerģijas

⁴⁴ MK 2015.gada 17.septembra rīkojums Nr.567 "Par konceptuālo ziņojumu "Kompleksi pasākumi elektroenerģijas tirgus attīstībai": <http://likumi.lv/ta/id/276625-par-konceptualo-zinojumu-kompleksi-pasakumi-elektroenerģijas-tirgus-attistibai>.

lietošana paredzēta galvenokārt ārpus saimniecības. Ņemot vērā 2015.gada martā pieejamo informāciju, kopumā atbalsts tika sniegts 40 projektiem ar kopējo publisko finansējumu 46 milj. EUR apjomā un kopējais attiecināmo izmaksu apjoms sasniedza 115,9 milj. EUR. Šo projektu kopējā elektroenerģijas faktiskā ražošanas jauda bija 37,1 MW.

- **Pasākumi AER 10% mērķa sasniegšanai transporta sektorā** (atbildīgās institūcijas – EM, SM)

Mērķis ir veicināt ilgtspējīgas biodegvielas izmantošanu, transporta sektora elektrifikāciju, piemēram, tramvaju un trolejbusu tīkla attīstību, vilcienu elektrifikāciju vai elektromobilitāti, tādējādi atbalstot videi draudzīgu un piegādei drošu AER izmantošanu.

2016.gadā paredzēts saglabāt biodegvielu obligāto piejaukumu, uzsākt diskusijas par esošo piemērojamo standartu par degvielas kvalitāti aktualizēšanu un pēc tam par obligātā biodegvielas piejaukuma īpatsvara palielināšanu un attiecināšanu uz visu gadu vai konkrētu sezonu, turpināt piemērot samazināto akcīzes nodokļa likmi tīrai biodīzeļdegvielai (B100) esošajā līmenī, veikt izmaiņas likumā *Par akcīzes nodokli*, atceļot samazināto akcīzes nodokļa likmi fosilās degvielas un biodegvielas maisījumiem ar paaugstinātu biodegvielu saturu (E85).

Lai veicinātu elektroenerģijas, fosilās un biodegvielas maisījumu ar paaugstinātu biodegvielas saturu (virs 10%) vai tīru biodegvielas izmantošanu sabiedriskajā, valsts un pašvaldības transportā ir sagatavoti likumprojekti *Grozījums Sabiedrisko pakalpojumu sniedzēju iepirkumu likumā* un *Grozījums Sabiedriskā transporta pakalpojumu likumā*. Ar šiem likumprojektiem pasūtītājam tiek ļauts izdarīt izvēli (var ņemt vērā) attiecībā uz jauna autotransporta vai sabiedriskā autotransporta iepirkumu un autotransporta līdzekļa spēju izmantot elektroenerģiju, fosilās un biodegvielas maisījumus ar paaugstinātu biodegvielas saturu (virs 10%) vai tīru biodegvielu.

Atbilstoši *Elektromobilitātes attīstības plānam 2014.–2016.gadam*, ir uzsākta nacionālā līmeņa elektrotransportlīdzekļu uzlādes tīkla izveidošana, kas nodrošinās elektrotransportlīdzekļu lietošanas iespēju visā Latvijā, novēršot elektrotransportlīdzekļu braukšanas attāluma ierobežojumu. Tas mazinās Latvijas transporta sistēmas atkarību no naftas, uzlabos tās efektivitāti, nodrošinās mobilitāti un veicinās inovatīvu tehnoloģiju radīšanu un izmantošanu transporta nozarē. Projekta realizācijai pieejamais kopējais finansējums ir 7,8 milj. EUR, tai skaitā ERAF finansējums – 6,7 milj. EUR. Līdz 2020.gada decembrim paredzēts uzstādīt 218 elektrotransportlīdzekļu uzlādes stacijas.

Eiropas Parlamenta un Padomes 2014.gada 24.oktobra *Direktīvā 2014/94/ES par alternatīvo degvielu infrastruktūras ieviešanu* noteikto mērķu sasniegšanai un uzdevumu izpildei 2016.gadā tiks izstrādāts *Alternatīvo degvielu infrastruktūras attīstības plāns*.

3.6.4. Siltumnīcefekta gāzu emisiju samazināšana

Latvijas mērķis ir ierobežot valsts kopējās SEG emisijas, lai 2020.gadā tās nepārsniegtu 12,19⁴⁵ Mt CO₂ ekvivalenta. Šis mērķis iekļauj arī citu starptautisko saistību izpildi. SEG emisiju mērķis neietver zemes izmantošanas, zemes izmantošanas maiņas un mežsaimniecības nozares radītās emisijas un piesaisti. 2015.gadā Eiropas Komisijai iesniegtās⁴⁶ SEG prognozes liecina, ka, ja netiks ieviesti papildus pasākumi, 2020.gada mērķis SEG emisiju samazināšanai netiks sasniegts, jo kopējās SEG emisijas tiek prognozētas 12586,82 kt CO₂ ekv. apmērā uz 2020.gadu.

2015.gadā iesniegtās SEG prognozes EK parādīja, ka kopējās prognozētās SEG emisijas ar esošajiem pasākumiem ir 12,6 Mt CO₂ ekvivalenta, no kurām 9,1 Mt ir ne-ETS sektorā un 3,5 Mt ETS sektorā. Ņemot vērā, ka Vides politikas pamatnostādnes noteiktais mērķis uz 2020.gadu ir 12,2 Mt kopējām SEG emisijām, redzams, ka pašreiz mērķi bez papildus pasākumiem nerasniedzam. Saskaņā ar prognozēm, ne-ETS mērķis tiek sasniegts (9,9 Mt).

⁴⁵ 2020.gada SEG emisiju mērķis ir precizēts – 12,16 Mt CO₂ ekvivalenta saskaņā ar 2013.gada 26.marta EK *Lēmumu par dalībvalstu ikgadējo emisiju sadales apjomu noteikšanu laikposmam 2013.-2020.gads saskaņā ar Lēmumu Nr.406/2009/EK*.

⁴⁶ 2015.gada ziņojums par politikām, pasākumiem un prognozēm EK: http://cdr.eionet.europa.eu/lv/eu/mmr/art04-13-14_lcds_pams_projections/envvwh1yq/.

Saskaņā ar sākotnējās 2014.gada SEG inventarizācijas rezultātiem⁴⁷ Latvijas kopējās SEG emisijas 2014.gadā bija 11,18 Mt CO₂ ekvivalenta. Lielāko daļu no emisijām radīja enerģētika (35,8%), transports (26,64%) un lauksaimniecība (24,2%).

12.tabula

Latvijas SEG emisiju ierobežošanas mērķa sasniegšanas trajektorija

	2005	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2020
Kopējās emisijas, Mt CO₂ ekvivalenta	11,26	11,81	11,05	12,19	11,41	11,28	11,24	11,18	12,2
ES ETS emisijas⁴⁸, Mt CO₂ ekvivalenta	2,85	2,74	2,49	3,24	2,92	3,05	2,65	2,35	2,3 ⁴⁹
Ne-ETS emisijas, Mt CO₂ ekvivalenta	8,41	9,07	8,56	8,95	8,49	8,23	8,59	8,82	9,1 ⁴⁵
Ne-ETS ikgadējie noteiktie emisiju sadales apjomi⁵⁰							9,3	9,4	9,9

Valsts kopējās emisijas 2013. un 2014.gadā bija atbilstošas prognozētajai SEG emisiju ierobežošanas mērķa sasniegšanas trajektorijai. Saskaņā ar sākotnējo informāciju, 2014.gada Latvijas kopējās SEG emisijas, bija 11,18 Mt CO₂ ekvivalenta. Tas liecina par nelielu samazinājumu, salīdzinot ar 2013.gadu. Emisiju samazinājums vērojams galvenokārt enerģētikas nozarē.

Latvijā ne-ETS emisijas sastāda vairāk nekā 79% no kopējām SEG emisijām. Ne-ETS ietvaros vislielākās emisijas ir enerģētikas sektorā – 59% no kopējām Latvijas 2014.gada ne-ETS sektora emisijām (transporta sektorā – 33,6%, ne-ETS stacionārā enerģētikā – 25,4%). Ļoti lielas SEG emisijas ir arī no lauksaimniecības – 33,2% no kopējām Latvijas 2013.gada ne-ETS SEG emisijām.

Galvenie politikas virzieni un pasākumi:

- **Ne-ETS emisiju ierobežošana** (atbildīgās institūcijas – VARAM, EM, ZM, SM)

Transporta sektorā netieša pozitīva ietekme uz SEG emisiju samazināšanu sagaidāma no vairākiem ES līmeņa instrumentiem – prasības par CO₂ emisijām jauniem transportlīdzekļiem, prasības attiecībā uz sēra saturu flotes degvielā, plašāka alternatīvo degvielu izmantošana autotransportā (elektrotransporta, dabasgāzes, ūdeņraža, biodegvielas), dzelzceļa infrastruktūras tālāka elektrificēšana u.c. Turpmākajos gados paredzēta transporta infrastruktūras tālāka uzlabošana – reģionālo autoceļu tīklu uzlabojumi, specializēto transporta koridoru attīstība, kas radīs pozitīvu efektu transporta plūsmas optimizēšanā. Tomēr kopumā transporta sektorā iespējas samazināt SEG emisijas ir ierobežotas. KPFI ietvaros, lai veicinātu SEG emisiju samazināšanu, 2015.gadā tika pabeigts projektu konkurss *Siltumnīcefekta gāzu emisijas samazināšana transporta sektorā – atbalsts elektromobiļu un to uzlādes infrastruktūras ieviešanai*, atbalstot jaunu, rūpnieciski ražotu transportlīdzekļu, kas pēc savas konstrukcijas kā vienīgo mehānisko dzinējspēku izmanto enerģiju no transportlīdzeklī glabātās elektroenerģijas un kuru SEG emisijas ir 0 g/km (elektromobiļi) un jaunu publiski pieejamu uzlādes staciju ieviešanu Latvijā. Konkursa ietvaros pabeigta 102 projektu īstenošana par kopējo KPFI finansējumu 3 milj. EUR, tajā skaitā 2015.gadā pabeigta 78 projektu īstenošana par KPFI finansējumu 1,6 milj. EUR

Lauksaimniecības sektorā lielākais emisiju apjoms rodas augsnes apstrādes (galvenokārt organiskās augsnes, minerālmēsli lietošana) un liellopu zarnu fermentācijas procesos, kopā veidojot vairāk nekā 90 % no kopējām lauksaimniecības sektora emisijām. Šo emisiju samazināšanas

⁴⁷ ANO Vispārējā konvencijas par klimata pārmaiņām:

http://unfccc.int/national_reports/annex_i_ghg_inventories/national_inventories_submissions/items/8108.php

⁴⁸ ES ETS galvenokārt iekļauti Latvijas siltumenerģijas un elektroenerģijas ražotāji, kā arī lielākie rūpnieciskās ražotnes – cementa, flīžu, ķieģeļu, stikla šķiedras un dzelzs un tērauda izstrādājumu ražotnes.

⁴⁹ Saskaņā ar Eiropas Parlamenta un padomes 2009.gada 23.aprīļa direktīvu Nr.2009/29/EK, ar ko groza Direktīvu 2003/87/EK, lai uzlabotu un paplašinātu Kopienas siltumnīcas efektu izraisīto gāzu emisiju kvotu tirdzniecības sistēmu.

⁵⁰ Nozares, kas neietilpst ES ETS, piemēram, transports, maza apjoma rūpniecība un enerģētika, lauksaimniecība. Konkrēti mērķi ne-ETS nozarēm noteikti ar 2013.gada 26.marta EK Lēmumu par dalībvalstu ikgadējo emisiju sadales apjomu noteikšanu laikposmam 2013.-2020.gads saskaņā ar Lēmumu Nr.406/2009/EK.

potenciāls ir ierobežots. Pašreizējais minerālmēslu izlietojums uz 1 apstrādātās lauksaimniecības zemes hektāru Latvijā ir viens no zemākajiem ES un, attīstoties lauksaimnieciskajai ražošanai, minerālmēslu izlietojums palielināsies. Minerālmēslu aizstāšanu ar organisko mēslojumu būtiski ierobežo tas, ka Latvijā, saistībā ar zemu lauksaimniecības dzīvnieku blīvumu, organiskais mēslojums nav pieejams pietiekamā apjomā. Kūtsmēslu apsaimniekošanas radītās emisijas veido 7,5% no Latvijas lauksaimniecības sektora kopējām emisijām, to samazināšanai pieejams Lauku attīstības programmas 2014-2020 atbalsts (biogāzes ražošanai un kūtsmēslu krātuvju ierīkošanai).

Līdz šim ne-ETS sektora emisiju samazināšanas pasākumus Latvijā īstenoja galvenokārt KPFI ietvaros, kas tika uzsākts 2010.gadā. KPFI projektu ietvaros tika veikta komercēku un sabiedrisko ēku energoefektivitātes uzlabošana, ražošanas tehnoloģisko iekārtu efektivitātes uzlabošana un AER izmantošanas veicināšana (sk. 3.6.2.nodaļu).

- **Pētniecība, inovācijas, sabiedrības informēšana** (atbildīgā institūcija – VARAM)

Mērķis ir veicināt SEG emisiju samazinošu produktu un tehnoloģiju pārnesi Latvijā, kā arī veicināt sabiedrības izturēšanās maiņas pasākumus.

Emisiju samazināšanas un atjaunojamo energoresursu jomā Latvijā ir veikti vairāki pētījumi. Pētījumi ir tikuši finansēti ne vien no KPFI, bet arī no Valsts pētījumu programmas, Latvijas vides aizsardzības fonda administrācijas, *Apvārsnis2020* programmas projektu budžetiem.

MK apstiprinātās valsts pētījumu programmas 2014.-2017.gadam ietvaros 2015.gadā darbs tika turpināts pie programmas *Energoefektīvi un oglekļa mazietilpīgi risinājumi drošai, ilgtspējīgai un klimata mainību mazinošai energoapgādei (LATENERGI)* ieviešanas. Tās virsmērķis ir izstrādāt Latvijas klimata un enerģētikas politikas ilgtermiņa ietvara līdz 2030.gadam ieviešanas instrumentu zinātniski metodoloģisko pamatojumu un sagaidāmās ietekmes novērtēšanas metodes un pielietot tās SEG emisijas samazināšanas un AER mērķu sasniegšanas indikatīvo izmaksu novērtēšanai, tajā skaitā veicot izmaksu novērtējumu tautsaimniecības nozaru griezumā un atsevišķi izvērtējot emisiju tirdzniecībā iesaistītos un neiesaistītos sektoros.

Tāpat valsts pētījumu programmas 2014.-2017.gadam ietvaros tiek realizēta pētījumu programma *Latvijas ekosistēmu vērtība un tās dinamika klimata ietekmē (EVIDEnT)*. Tās mērķis ir veikt vides un dabas resursu izpēti, lai panāktu to racionālu un ilgtspējīgu izmantošanu un paaugstinātu uz vietējo dabas resursu pamata ražotu produktu konkurētspēju globālajā tirgū, kā arī veikt bioloģiskās daudzveidības un ekosistēmu izmaiņu izpēti un prognožu izstrādi. EVIDEnT būtiskākie uzdevumi saistībā ar SEG emisiju samazināšanu ir:

- izstrādāt un pielietot modernas zinātnisko pētījumu metodes, pieejas un modeļus, kuri, atsedzot un prognozējot tautsaimniecības dažādu sektoru attīstības parametru un radīto emisiju mījiskārību, veicina ilgtspējīgu, ES 2030/2050 klimata politikai atbilstošu Latvijas tautsaimniecības klimata pārmaiņu samazināšanas politiku;
- apzināt SEG emisijas samazināšanas potenciālu lauksaimniecības sektorā;
- izanalizēt mežsaimnieciskās darbības potenciālo ietekmi uz CO₂ piesaistes pieaugumu;
- meža apsaimniekošanas, apmežošanas un atmežošanas radīto SEG emisiju samazināšanas un CO₂ piesaistes potenciāla novērtējums.

Latvijas vides aizsardzības fonda administrācija 2015.gadā finansēja vairākus projektus saistītus ar SEG emisiju samazināšanu. Kā vienu no nozīmīgākajiem projektiem saistībā ar SEG emisiju samazināšanu var minēt Fizikālās enerģētikas institūta realizēto projektu *SEG emisiju samazināšanas pasākumu kopas noteikšana un optimālas emisiju stratēģijas novērtēšana Latvijas ne-ETS sektoram*. Projekta mērķis ir nodrošināt atbalstu Latvijas nacionālo ne-ETS sektora SEG emisiju prognozēšanai, atbilstoši ES un starptautisko organizāciju vadlīnijām un prasībām emisiju prognozēšanā, un Latvijai optimālas emisiju samazināšanas stratēģijas izstrādei 2030.gada perspektīvā un ES klimata politikas mērķu izpildes kontekstā, veicot emisiju samazināšanas pasākumu novērtēšanai nepieciešamās informācijas iegūšanu, apstrādi, analīzi un novērtējumu.

2015.gadā tika uzsākta EEZ finanšu instrumenta 2009.-2014.gada perioda programmas *Nacionālā klimata politika* neliela apjoma grantu shēmas atklātā konkursa *Kapacitātes celšana*

pētījumiem un pasākumiem sabiedrības zināšanu uzlabošanai par klimata pārmaiņām un to radītajām sekām 18 projektu īstenošana par kopējo līdzfinansējumu 1,97 milj. EUR. Galvenās projektu aktivitātes ir saistītas ar dažādu sabiedrības mērķa grupu izglītošanu par klimata pārmaiņu jautājumiem (informatīvu kampaņu un semināru īstenošana, apmācību programmu izstrāde un īstenošana, izglītības un studiju moduļu izstrāde, zinātniski pamatotu pētījumu izstrāde). Projektu īstenošanas laiks paredzēts līdz 2017.gada aprīlim.

4. STRUKTŪRFONDU IZMANTOŠANA

ES Investīciju fondu (turpmāk tekstā – ESI) (t.sk. ES struktūrfondi (ERAF un ESF) un Kohēzijas fonds, kā arī ELFLA un EZF/EJZF) līdzfinansētie ieguldījumi 2007.-2013.gada plānošanas perioda ietvaros ietekmējuši Latvijas tautsaimniecību. Arī 2014.-2020.gada plānošanas periodā ES Investīciju fondu plānošanas dokumenti izstrādāti tā, lai ieguldījumi sekmētu *Eiropa 2020 stratēģijas* mērķu sasniegšanu, nodrošinot stratēģiskas un efektīvas investīcijas ar mērķi saglabāt pozitīvo ietekmi uz ekonomisko attīstību arī turpmākajos gados.

ERAF un KF finansējums „Eiropa 2020” stratēģijas mērķu sasniegšanai

2007.-2013.gada plānošanas perioda darbības programmas *Uzņēmējdarbība un inovācijas* un *Infrastruktūra un pakalpojumi* ietvaros *Eiropa 2020* stratēģijas mērķu sasniegšanai novirzīts publiskais finansējums 1,37 miljrd. EUR apmērā, t.sk. ERAF un KF finansējumu 1,29 miljrd. EUR. Minētais finansējums veicina *Eiropa 2020* stratēģijas mērķu sasniegšanu šādās jomās:

- nodarbinātības jomā – publisko finansējumu 358,47 milj. EUR apmērā, t.sk. ERAF un KF finansējumu 326,75 milj. EUR apmērā;
- ieguldījumu P&A jomā – publisko finansējumu 463,79 milj. EUR apmērā, t.sk. ERAF finansējumu 451,88 milj. EUR apmērā;
- izglītības jomā – publisko finansējumu 315,29 milj. EUR apmērā, t.sk. ERAF finansējumu 280,94 milj. EUR apmērā;
- sociālās iekļaušanas jomā – publisko finansējumu 239,62 milj. EUR apmērā, t.sk. ERAF finansējumu 218,64 milj. EUR apmērā;
- klimata pārmaiņu un enerģētikas jomā – publisko finansējumu 201,16 milj. EUR apmērā, t.sk. ERAF un KF finansējumu 198,86 milj. EUR apmērā.

ESF finansējums Eiropa 2020 stratēģijas mērķu sasniegšanai

2007.-2013.gada plānošanas perioda ietvaros ar ESF atbalstu tiek veicināta tādu *Eiropa 2020* stratēģijas mērķu sasniegšana, kā sekmēt konkurētspēju, uzlabojot izglītības sistēmu; veicināt nodarbinātību, īstenojot darba tirgus reformas, lai nodrošinātu elastdrošību, mazinot nedeklarētu nodarbinātību un palielinot līdzdalību darba tirgū (t.sk. veicinot vecāka gadagājuma personu nodarbinātību un veicinot mūžizglītību), kā arī veicināt sociālo iekļaušanu, lai mazinātu nabadzību.

Latvijas NRP definēto prioritāro virzienu ar ESF atbalstu tiek veicināta konkurētspēja, īstentot reformas profesionālajā izglītībā, kā arī realizēta aktīvās darba tirgus politika, mūžizglītības un sociālās iekļaušanas pasākumi.

Eiropa 2020 stratēģijas mērķu sasniegšanai tiek novirzīts publiskais finansējums 541,93 milj. EUR apmērā pasākumiem, kas atbilst šādiem *Eiropa 2020* stratēģijas mērķiem:

- nodarbinātības jomā – publisko finansējumu 280,99 milj. EUR apmērā;
- P&A jomā – publisko finansējumu 1,38 milj. EUR apmērā;
- izglītības jomā – publisko finansējumu 125,05 milj. EUR apmērā.

ESF atbalsts paredzēts arī tādiem atbalsta pasākumiem, kuri vienlaicīgi sekmē vairāku *Eiropa 2020* stratēģijas mērķu sasniegšanu:

- nodarbinātības un P&A jomā – publisko finansējumu 55,11 milj. EUR apmērā;
- nodarbinātības un izglītības jomā – publisko finansējumu 17,88 milj. EUR apmērā;
- nodarbinātības un sociālās iekļaušanas jomā – publisko finansējumu 48,02 milj. EUR apmērā;
- izglītības un sociālās iekļaušanas jomā – publisko finansējumu 13,5 milj. EUR apmērā.

ES Investīciju fondu 2014.-2020.gada plānošanas perioda finansējuma sadalījums un sasaiste ar “Eiropa 2020” stratēģiju

Turpmākai sekmīgai ES Investīciju fondu (ESF, ERAF, KF, ELFLA un EJZF) ieviešanai kopumā pieejami 5350,1 milj. EUR. Atbilstoši Eiropas Parlamenta un Padomes *Regulā (ES) Nr.1303/2013, ar ko paredz kopīgus noteikumus par Eiropas Reģionālās attīstības fondu, Eiropas Sociālo fondu, Kohēzijas fondu, Eiropas Lauksaimniecības fondu lauku attīstībai un Eiropas Jūrlietu un zivsaimniecības fondu un vispārīgus noteikumus par Eiropas Reģionālās attīstības fondu, Eiropas*

Sociālo fondu un Kohēzijas fondu un atceļ padomes regulu (EK) Nr.1083/2006 noteiktajiem tematiskajiem mērķiem, kas nodrošina Kohēzijas politikas saikni ar *Eiropa 2020* stratēģiju, *Partnerības līgumā ESI fondu 2014.-2020.gada plānošanas periodam*⁵¹ ir noteikts indikatīvs ES Investīciju fondu finansējuma sadalījums un norādīta sasaiste ar nacionālajiem mērķiem *Eiropa 2020* stratēģijas kontekstā (skat. 13.tabulu).

Ņemot vērā Latvijas tautsaimniecības attīstības līmeni un vajadzības, investīcijas ir plānotas visos tematiskajos mērķos. Detalizētāka informācija par tematiskajiem mērķiem, izvēlētajiem prioritārajiem virzieniem un ieguldījumu prioritātēm, kā arī informācija par plānotajām atbalstāmajām darbībām un tematisko mērķu sasaisti ar nacionālajiem mērķiem *Eiropa 2020* stratēģijas kontekstā pieejama *Partnerības līgumā ESI fondu 2014.-2020.gada plānošanas periodam*, kā arī ES struktūrfondu un Kohēzijas fonda 2014.-2020.gada plānošanas perioda darbības programmā *Izaugsme un nodarbinātība*⁵² un Latvijas lauku attīstības programmā 2014.-2020.gadam⁵³ un Rīcības programmā zivsaimniecības attīstībai 2014.-2020.gadam⁵⁴.

13.tabula

ESI fondu finansējuma sadalījums un sasaiste ar nacionālajiem mērķiem *Eiropa 2020* stratēģijas kontekstā 2015.gadā

Tematiskais mērķis	ERAF	ESF	KF	ELFLA	EJZF	JNI	Kopā	Sasaiste ar nacionālajiem mērķiem <i>Eiropa 2020</i> stratēģijas kontekstā
1.Nostiprināt pētniecību, tehnoloģiju attīstību un inovāciju	467 519 706	0	0	13 370 863	0	0	480 890 569	NRP mērķis: ieguldījumi P&A – 1,5% no IKP. NRP izaicinājumi: mazs nodarbināto skaits zinātnē un pētniecībā, mazattīstīta zinātnes un pētniecības infrastruktūra, nepietiekams moderni aprīkoti laboratoriju skaits tehnoloģiskas ievirzes projektu īstenošanai, vājš pētījumu rezultātu komercializācijas potenciāls, vāja sadarbība starp zinātnes un rūpniecības sektoriem, Latvijas biznesa struktūru galvenokārt veido mazie un vidējie uzņēmumi, kuriem nav kapacitātes investēt P&A un mazs augsto tehnoloģiju sektors, nepietiekams valsts budžeta un privātā sektora finansējums, nodarbināto personu zināšanu un prasmju neatbilstību darba tirgus vajadzībām.
2.Uzlabot IKT pieejamību, izmantošanu un kvalitāti	172 783 829	0	0	0	0	0	172 783 829	Atbilstoši <i>Eiropa 2020 stratēģijas vadošajā iniciatīvā Digitālā programma Eiropai</i> noteiktajam mērķim 2020.gadā jebkuram ES iedzīvotājam jābūt iespējai abonēt interneta piekļuves pakalpojumu ar lejupielādes ātrumu ≥ 30 Mbit/s un vismaz 50% no ES māsaimniecībām abonēs interneta piekļuves pakalpojumus ar lejupielādes ātrumu ≥ 100 Mbit/s. Tāpat uzsvērts, ka ES dalībvalstīm jāveicina pilnībā sadarbspējīgu e-pārvaldes pakalpojumu izvērsšanu un izmantošanu. NRP izaicinājumi: sabalansētas tautsaimniecības attīstības nodrošināšana, paaugstinot IKT

⁵¹ Apstiprināts ar MK 2014.gada 19.jūnija rīkojumu Nr.313 *Par Partnerības līgumu Eiropas Savienības investīciju fondu 2014.-2020.gada plānošanas periodam* un EK 2014. gada 20.jūnija lēmumu C(2014) 4237 par Partnerības līguma apstiprināšanu Pieejams <http://www.esfondi.lv/page.php?id=1149>.

⁵² Apstiprināta ar MK 2015.gada 4.februāra rīkojumu Nr.62 *Par ES struktūrfondu un Kohēzijas fonda 2014.-2020.gada plānošanas perioda darbības programmu "Izaugsme un nodarbinātība"* un EK 2014.gada 11.novembra lēmumu C(2014)8508 *par darbības programmas „Izaugsme un nodarbinātība” apstiprināšanu*. Pieejama <http://www.esfondi.lv/page.php?id=1149>.

⁵³ Pieejama: [https://www.zm.gov.lv/lauku-attistiba/statiskas-lapas/lauku-attistibas-programma-2014-2020-gadam?nid=1046#jump](https://www.zm.gov.lv/lauku-attistiba/statiskas-lapas/lauku-attistibas-programma-2014-2020/latvijas-lauku-attistibas-programma-2014-2020-gadam?nid=1046#jump)

⁵⁴ Pieejama: <https://www.zm.gov.lv/zivsaimnieciba/statiskas-lapas/ricibas-programma-zivsaimniecibas-attistibai-2014-2020-gadam?id=3515#jump>

Tematiskais mērķis	ERAF	ESF	KF	ELFLA	EJZF	JNI	Kopā	Sasaiste ar nacionālajiem mērķiem Eiropa 2020 stratēģijas kontekstā
								ieguldījumu visu tautsaimniecības nozaru izaugsmē un inovācijā.
3. Uzlabot MVK, kā arī lauksaimniecības nozares (attiecībā uz ELFLA) un zvejniecības un akvakultūras nozares (attiecībā uz EJZF) konkurētspēju	296 191 300	0	0	371 207 757	95 185 869	0	762 584 926	NRP izaicinājumi: uzņēmējdarbības vides uzlabošana, komersantu pieejas finansēm nodrošināšana ar mērķi atbalstīt produktīvās investīcijas, neliels MVK īpatsvars eksporta struktūrā; sarežģīta mārketinga aktivitāšu īstenošana ārvalstīs, MVK nodarbināto personu zināšanu un prasmju neatbilstība darba tirgus vajadzībām.
4. Atbalstīt pāreju uz ekonomiku ar zemu oglekļa emisijas līmeni visās nozarēs	286 344 229	0	194 266 292	51 053 411	0	0	531 663 932	NRP mērķi: 40% AE īpatsvars bruto enerģijas gala patēriņā; primārās enerģijas ietaupījums 0,67 Mtoe; lerobežot SEG emisijas nozarēs ārpus ETS tā, lai pieaugums nepārsniegtu 17%, salīdzinot ar 2005. gadu
5. Veicināt pielāgošanos klimata pārmaiņām, riska novēršanu un pārvaldību	65 819 321	0	0	201 823 430	0	0	267 642 751	Eiropa 2020 stratēģijas vadošā iniciatīva Resursu ziņā efektīva Eiropa paredz pasākumu plūdu risku samazināšanai un novēršanai nepieciešamību
6. Saglabāt un aizsargāt vidi un uzlabot resursu izmantošanas efektivitāti	367 097 718	0	190 138 398	201 823 430	24 397 873	0	783 457 419	NRP izaicinājumi: uzņēmējdarbības vides uzlabošana, pilnveidojot atkritumu saimniecības infrastruktūru, pilnveidojot ūdenssaimniecības infrastruktūru, nodrošinot sabiedrisko pakalpojumu pieejamību un sasniedzamību. Eiropa 2020 stratēģijas pamatiniciatīvas Resursu ziņā efektīva Eiropa ūdens resursu politikas prioritāte ir ūdens taupīšana un efektīva izmantošana, nodrošinot tā pieejamību pietiekamā daudzumā un atbilstošā kvalitātē, kā arī atgriežot to vidē pieņemamā kvalitātē. Tāpat tā paredz, ka palielinot pārstrādes līmeni, samazināsies pieprasījums pēc primārajām izejvielām un tiks atkārtoti izmantoti vērtīgi materiāli.
7. Veicināt ilgtspējīgu transportu un novērst trūkumus tīkla pamatinfrastruktūrās	235 477 563	0	924 294 295	0	0	0	1 159 771 858	Eiropa 2020 stratēģijas vadošās iniciatīvas Resursu ziņā efektīva Eiropa mērķis – ekonomiskās izaugsmes nodalīšana no resursu izmantošanas, atbalstīt pāreju uz ekonomiku ar zemu oglekļa emisijas līmeni, palielināt atjaunojamu enerģijas avotu izmantošanu, modernizēt transporta nozari un veicināt energoefektivitāti, attīstot ilgtspējīgu transporta infrastruktūru.
8. Veicināt stabilas un kvalitatīvas darba vietas un atbalstīt darbaspēka mobilitāti	0	135 410 788	0	20 761 487	12 750 000	29 010 639	197 932 914	NRP mērķi: 73% iedzīvotāju vecumā no 20 līdz 64 gadiem jābūt nodarbinātiem. Samazināt nabadzības riskam pakļauto personu īpatsvaru līdz 21% vai 121 tūkst. cilvēku novērst nabadzības vai atstumtības risku.
9. Veicināt sociālo iekļaušanu, apkarot nabadzību un jebkādu diskrimināciju	193 377 447	225 160 750	0	156 340 791	0	0	574 878 988	NRP mērķi: 73% iedzīvotāju vecumā no 20 līdz 64 gadiem jābūt nodarbinātiem. Samazināt nabadzības riskam pakļauto personu īpatsvaru līdz 21% vai 121 tūkst. cilvēku novērst nabadzības vai atstumtības risku.
10. Ieguldīt izglītībā, apmācībā un arodizglītībā prasmju apguvei un mūžizglītībā	277 460 786	238 500 493	0	16 198 463	0	0	532 159 742	NRP mērķi: Skolu nepabeigušo iedzīvotāju īpatsvars (vecuma grupā 18-24 gadi; %) ir 13,4%. Iedzīvotāju īpatsvars 30-34 gadu vecumā ar augstāko izglītību ir 34-36%.

Tematiskais mērķis	ERAF	ESF	KF	ELFLA	EJZF	JNI	Kopā	Sasaiste ar nacionālajiem mērķiem <i>Eiropa 2020 stratēģijas kontekstā</i>
11. Uzlabot publisko iestāžu un ieinteresēto personu institucionālās spējas un efektīvu valsts pārvaldi	0	18 063 357	0	0	0	0	18 063 357	NRP izaicinājumi: samazināt administratīvo slogu uzņēmumiem, uzlabot uzņēmējdarbības tiesību aktu kvalitāti un veicināt uzņēmējdarbībai labvēlīgas vides veidošanu.
Kopā	2 362 071 899	617 135 388	1 308 698 985	1 032 579 632	132 333 742	29 010 639	5 481 830 285	

2014.gadā Latvija sadarbībā ar citām Eiropas dalībvalstīm un kaimiņvalstīm piedalījās Eiropas strukturālo un investīciju fondu mērķa *Eiropas teritoriālā sadarbība* programmu 2014.-2020.gadam izstrādē, nodrošinot to virzību apstiprināšanai Eiropas Komisijā, lai jaunajā periodā veicinātu uzņēmējdarbību un teritoriju līdzsvarotu attīstību, nodarbinātības paaugstināšanu, vides aizsardzību un kultūras un vēstures mantojuma saglabāšanu, sociālās nevienlīdzības novēršanu, kā arī pašvaldību, valsts iestāžu un nevalstisko organizāciju administratīvās kapacitātes paaugstināšanu, sadarbībā ar ārvalstu partneriem īstenojot pārrobežu iniciatīvas.

Līdz 2016.gada maijam tiks veikts padziļināts izvērtējums par ES fondu ieguldījumu ietekmi uz stratēģijā "Eiropa 2020" definētajiem mērķiem. Ņemot vērā, ka šī ziņojuma sagatavošanas laikā noslēdzas 2007.-2013.gada plānošanas periods, Finanšu ministrija vēl apkopo visu informāciju par sasniegtajiem rādītājiem. Attiecībā uz 2014.-2020.gada plānošanas periodu, jāatzīmē, ka informācija par uzsāktu Specifisko atbalsta mērķu un Specifisko atbalsta mērķu pasākumu sasniegtajiem rādītājiem arī tiks iekļauta iepriekš minētajā izvērtējumā.

2014.-2020.gada plānošanas periodā ETS mērķim piešķirtais Eiropas Reģionālās attīstības fonda finansējums Latvijai ir 93,6 milj. EUR, tomēr kopējais Latvijas ieguvums būs atkarīgs no Latvijas partneru spējas izveidot konkurētspējīgu partnerību un sagatavot augstas kvalitātes projektu iesniegumus, konkurējot ar partneriem no citām programmu dalībvalstīm.